

Post

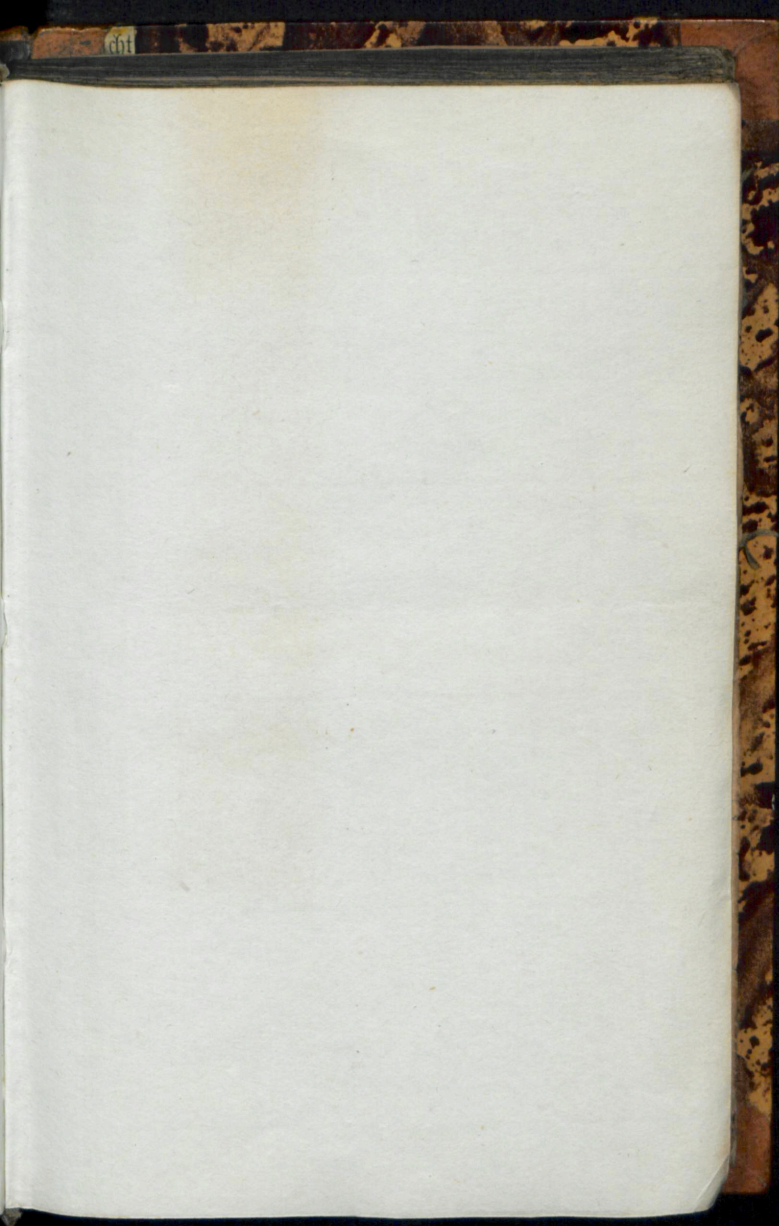
2565

R.M.K.T.

538.

(1. pild.)

Csonka. Hianz. $A_1 - A_2$ lev.
(Kiege'sziti a 2. pild.)

Past.

RMH I. 53 p.

2565

AZ MINDEN
NAPI KÖNYÖRGŐ
IMADSAGNAK MAGYARA-
zatja, mellyet rövid Prædika-
tiokra osztot. az Szent Mathénak
hatodik, es az Szent Lukásnak
tizen eggyedik reáci-
ból.

MARGITAI PETER,
AZ DEBRECZENI Anyaszent-egy-
haznak lelki Pastora.

Pfal. 51. 7. 17.

Nyisd meg Vram az en ajakimat, es az
en szám hirdeti az te dicsíre-
tedet, &c.

DEBRECZENBEN,

Nyomtatta Rheda Peter, 1624.
Eftendőben.

Az bôcsületes, Isteni
FELELEMMEL, BÖLCSE-
SEGGEL, ES IGAZSAGGAL TÂN-
dókló Debreczeni Tanatsnak: Ne-
vezet kerint pedig, IMRE DEAKNAK,
mostan Debreczeni fő Birónak, MESZAROS
BENEDEKNEK, NAGY-GAL ISTVAN-
NAK, es az több Kereszttyen halgatok-
nak, &c. Az Istennek kögyelmet, be-
keleget, es Atyai aldasat ke-
vannya.

Miképen hogy reghi ;
azonképpen igaz
mondas-is, tisztele-
ndő Uraink ; Hogy
csak az Imadság tart
bennünket. Mert az Keresztényi i-
matkozással, az igaz Hit (mellyel az
Istennek kegyelmei es az Christus
erdemei megfogjuk) ugy egyben
ferkeztetet , hogy az könyörgésnek

ftus Urunk bizonyittya felőre. Ide
valo az-is az mit Idvőzítőnk mond:
M A T. 24. 20. Imatkozzatok penig,
hogy az ti furaforok télben ne legyen,
fe Innep napon.

Tudrak ezt az regi Szent jambo-
rok, az kik az ő nyomorusagoknak
idejen, az Istennek Nevet segítségül
hittak. Nevezetes, a mit az Ezechias
Kiraly felől olvasnak, 2. R E G. 19.
15. Es imatkozek az Ezechias az Ur
előtt, es monda: Izraelnek Ura Iste-
ne, ki az Cherubimok között lakol,
te vagy egyedűl ez földön valo min-
den Országoknak Istene, te teremtet-
ted mind az Eget s mind az földet.
Hayts hozzam Uram az te fűleidet, es
hald meg, nyisd meg az te fűmeidet
es lasd meg, es hald megh az Senna-
cheribnak befedit, &c. Oda alab ís-
met azt mondgya: Most annak-oka-

ert mi Urunk Istenünk, szabadíts meg
 kerünk minket az ű kezeből, hogy
 megh ismerjek ez földnek minden
 Orsági, hogy te egyedül vagy az Ur
 Isten, &c. Hasonlokepen könyörög
 az Iosaphat Kiraly, az Moab es Am-
 mon fiai ellen, 2. PARAL. 20. 5. ho-
 lott azt olvassuk: Es meg állá Iosa-
 phat, az Iudanak es Ierusalemnek
 gyülekezetiben, az Ur hazában, az
 uy tornatza előtt, es monda: ō Uram,
 mi Atyainknak Istene, nem te va-
 gye egyedül Isten az Menyben, es ki
 uralkodol az poganyoknak minden
 orságon? Vegezetre azt mondgya:
 Nincsen mi bennünk annyi erő,
 hogy ellene alhatnank ez samitalan
 fokasagnak, mely reánk jő. Nem tu-
 dunk hova lenni, hanem csak te read-
 neznek az mi fêmeink. Az Ninive
 Varosbeli Kiraly felől-is azt olvas-

suk, ION. 3. 7. Hogy mikor az Ionafnak kemény fenyegeteset meghertette volna: Megparancsolta, hogy gyászruhában öltözzenek az emberek az barmokkal egyetemben, es kialtsanak az Istenhez fűntelen, &c. Nem-is lőn pedig hejába valo ezeknek könnyörgések; mert mind az Ezechias Királyt, mind az Iosaphatot es mind az Ninivebelieket meg halgata es meg szabadita az Isten, az mint az Szent Historiak ezekről, az meghnevezet helyeken, bizonylagot tesznek.

Az új Testamentomban-is nevezetes példaink vannak erre. Az többi közt az Tanítványok felől azt írja Szent Matthe CAP. 8. 25. Hogy mikor az Tengernek habjaitul hanyatatnak az Christus hajója, melyben az új Tanítványival egyetemben vala,

B E S Z E D.

Ő pedig alunneki, hozzájárulának és
 föl költék mondván: Uram tarts
 meg bennünket, mert el vesünk.
 Mely ű könyörgésekre, mindgyárt
 megfedde Idvőzítőnk az feleket és
 az Tengeret, és nagy csendességh lőn.
 Amaz Szazados felől-is azt olvassuk
 ugyan azon caputban; Hogy mik or
 Christus Urunknak, az ő gutta űtő
 szolgáltaert könyörgő voltna, mind-
 gyarást kedves valassa leßen, és mi-
 nek utanna annak hitit commendal-
 ta volna mind az jelen valok előtt,
 vegre így föl Idvőzítőnk: Meny el,
 és az te hited ferint legyen te' neked.
 Ide valo amaz Chanaan nemzetsege-
 ből valo Assonyi-allatnak az ű pel-
 daja-is, az ki az ű buzgo könyörge-
 sevel Christus Urunkat megh győz-
 ven, annak melto jutalmat el-is vőve.
 Mert mindeneknek előtte, annak az

ELŐLÍRÓ

É hitit igen magasztala Idvőzítők :
Annak-utannapénig, az ű beteg lea-
nyat-is meg gyógyita. MATTH. 15.
22. &c. De sok volna az példákat
mind elő fámlálnom, mert ezekkel
rakva az egész Szent Írás.

Annak-okaert, mikor ezekről el-
melkednem, tetűek ennekem, hogy
az UR IESUS Christustul tanult
minden-napi könyörgésnek magya-
razattyaól vennem, es rövid præ-
dikatiokra ostanam, mellyet meg-is
cselekedtem, az Úrtul enream bizat-
tator Gyraferint, es az egy-űgyű Hi-
veknek eppűletekre, űem eleiben
bocsatottam.

Ezt penig nem azért cselekedtem,
mintha ezzel akarnek dicsekedni :
mert semmi nincs nálam, az mit nem
vőttem volna. I. COR. 4. 7. Sőt a-
maz pogany Philosophussal (az So-

cra-

B E S Z E D

crateffel) azt mondhatom; Hogy csak azt tudom, hogy semmit nem tudok. Sem azért, hogy ezzel magamat az embereknek kiváltképen penig ez vilagnak fiainak) kellett nem: mert ha az embereknek kedvököt keresnem, nem lehetnek az Christus szolgálja. GAL. I. 10. Hanem kiváltképen azért, hogy megh mutattam, minemű sok drága lelki es testi jókat rekesztet be Idvőzítőnk ebben az rövid könyörgésben, es így az Keresztényeket, az imatkozásban való serenysegre serkengernem.

Mikor penigh arról gondolkodom, kinek kellene ez rövid tanításokat ajánlanom, juttat esemben, hogy ez itt való Bőcsületes Tanats, ezt en tőlem nem csak megh erdemli, hanem meltan ugyan meg-is kevanhatya imez követekezendő okokert:

ELŐLÍRÓ.

I. Mert ez itt való Keresztýen gyülekezetben Prædikallotam en ezeket ez el mult napokban.

II. Mert Crísteffeg adassék minden Keresztýen Ecclesiának) ez itt való Hívek, nevezetessék az könyörgesben való buzgóságban.

III. Hogy az futoknak, (az mint köz peldában mondgyuk) farkantyú gyanant lennek, es az Debreczeni Keresztýeneket, az könyörgesben való buzgóságra, ennél-is inkább föl indítanam.

Kerem azért az Bőcsületes Tanácsot, es az több Keresztýen halgatokat is, hogy vegyek jó neven tőlem ez kicsin ajandekot, es ezzel magokat, az Keresztýeni imatkozásban való szerénységre serkengessék. Mellyet ha megh nyerhettek, ajandek es jó teremny gyanant vessem.

Mind

BESZED.

Mind ezeknek utanna, kevanom
sejenkent ti Kegyelmeteknek, az kő-
nyörgésnek Lelket Istentől megadat-
ni, melynek vezérlese által, az jó
bajt vihásszatok, Pállyátokat futhassa-
tok, Hiteteket meg tartsatok; Hogy
mikor amaz igaz Biro, az CHRIS-
TUS IESUS eljő, adgya meg egy-
gyen, egygyen, az örök életnek meg
hervadhatatlan Coronáját, mellyet
minden igaz kőnyörgő fainak es lea-
nyinak meg igert. 2. TIM. 4. 7. Amen.

Irtam Debreczenben, die 26. Iunii,
Anno Christi. 1616.

MARGITAI PETER,
az Ur IESUS Christusnak.
meltatlan Szolgája

Az Keresztyen Olvasónak.

Keresztyen Olvasó az ki ezt az
Könyvetsket forgatod, tudnod kel:
Először, Hogy az hol valamely bizonyfa-
got hoztunk be az Szent Irasbol, az első
Numerus, az az szám, az caputót, az az, re-
füt, az utanna való penig, annak verset je-
lenti, mellyeket rövidségnek okaert, csak
punctotokaval valasztottunk meg.

Másodszor. Annak-fölötte ezt-is erte-
fedre adom; Hogy csak azt az verset jed-
zénlik megh, az mellyen az bizonyfag
kezdetik, de gyakran egy-néhany verseket
irtunk be.

Harmadszor vegezetre, nemely irast,
nem bőrtü ferint, hanem csak igaz ertel-
mere nevezve hoztam elő. Ezekben azért
meg ne ütközzel, &c.

Az mi hátra vagyon, ezt az kicsin
munkat olvasd jó semmel, es az könyör-
gesben magadat gyakorollyad. Legy
jó egesseben.

AD LECTOREM CHRISTIANUM,
Carmen adhortatorium.

QVI cupis ingenium Domini cognoscere sensum
Cum datur erandi forma modusq; brevis:
Ista legas, discas, brevibus Mysteria quanta
Tradantur verbis, vota precesq; pia.
His ergo fructus gratius, tibi proderit usus:
Auctori faustos atq; precare dies.

Iohan. Budæus P. Eccl. Deb.

ALIUD.

VIS bene vota DEO persolvere, scire dolendi
Qui tibi defectus, quaq; petenda bona?
Syllaba nulla tua non sit bene cognita menti
De prece, quâ PATREM CHRISTUS adire iubet.
Quomodo sed dubitas sententia consona verbo
Cognoscenda tibi, dissona quaq; sacro?
Hoc opus hand parvo, facili, sudore paratum
Est operi via, dum sit docile ingenium.
Huc ades ergo peto, & manibus tere saepe libellum
Debreuius Mystes, quâ tibi mente dedit.
Hauferis atq; simul solatia dulcia cordi,
Commenda Authorem supplice voce DEO.

Valentinus Sz. Györgyi
Transyl: Rect. S. Deb.

tyen embernek Istennel való lelki befelgetése, melyben kíván Istentől, magának avagy egyebeknek, lelki es testi jókat megadatni: Ez mellet, magatul avagy egyebektől, lelki es testi gonoságokat el távoztatni, az Közben-jaro Christus Jesus nevében, es az el vőtt jókrol halakat ad, &c. Ebből az rövid descriptiobol meg tessik:

I. Hogy csak az Keresztien embereke az igaz Könyörges, az Hypocritak pedig, es az hittől fakatt emberek, csak kiáltoznak, nem különben, mint regen az Baal Papjai. 1. Reg. 18. 26.

II. Hogy az igaz Könyörgesnek egyedül csak az Szent Istenhez kell igazgattatni, nem az Angyalokhoz, sem az megholt szentekhez, avagy egyéb idegen Istenekhez. *Psal. 50. 15.*

III. Hogy igaz hitből, tellyes bizodalomból kell származni. Ezert mondatik lelki befelgetésnek. Lásd meg, *Mat. 21. 22. Heb. 4. 16.*

IV. Hogy mind magunkert, s mind egyebekert kell könyörögnünk. *1. Tim. 2. 1.*

V. Hogy jó dolgokat kell kérnünk Istentől, mellyek mind magunknak, s mind

Keresztényen fele-baratunknak hágnollak,
Iacob. 4. 3.

VI. Hogy csak az egy Közben-jaro
 Christusnak nevében kell könyörgenünk.
Ioan. 16. 23.

VII. Hogy az el vőtt jokrol halakar-
 is kel adnunk az mi Szent Istenünknek.
1. Theff. 5. 17. De ezekről ide alab bűvéb-
 ben kel folanunk: Hanem lassuk hanyfele
 az Könyörges: Az Szent Pal Apostol, *1. Tim. 2. 1.* az könyörgesnek negy nemeit
 fiamlallya. Az első Görögül προσευχή *Pro-*
seuchi, Deakul *Preces*, Magyarul Könyör-
 ges: az mely nem egyeb, hanem oly kö-
 nyörgesnek neme, melyben kevanunk I-
 stentől magunknak vagy egyebeknek, lel-
 ki avagy testi jokat meg adatni.

Az második, δέσσις, *Deisis*, Deakul *De-*
precationes, Magyarul Keres: Az mely-
 ben kevanunk magunktól vagy egyebek-
 től, lelki avagy testi gonosbokat el tavoz-
 tatni.

Az harmadik ἐντεύξις, *Enteuxis*, Deakul
Postulationes, az mi nyelvünkön Imadko-
 zas: az mely egyebekert valo esedezes.

Az negyedik εὐχαριστία, *Eucharistia*, Dea-
 kul

kül *Gratiarum actiones*, Magyarul Hala-
 das, &c. Mely az el vőtt jokról, es az el
 tavoztatot gonofokról valo Hala adas. De
 en ezeket hatra hagyvan, csak amaz fő-
 kott Kőnyörgesnek nemeiről emlekezem.
 Annakokaert az femelyekhez es az hely-
 hez kepest, az Kőnyörges ket fele: Kő-
 zönseges es kivaltkepen valo, &c. Az ki-
 valtkepen valo Kőnyörges nem egyeb, ha-
 nem oly Isten előtt valo esedezes, mely-
 ben főre főre eggyenkent az Keresztenek
 mikor az alkolmatossag kevannya, gyako-
 rollyak magokat, vagy fajokkal, nyelvök-
 kel, avagy penig csak szívökben, lelkök-
 ben, &c. Az honnet meg tetfik, hogy az
 kivaltkepen valo Kőnyörgesben, sem az
 sokasag, sem bizonyos hely, sem idő, sem
 ora, sőt meg az nyelv sem mindenkor ke-
 vantatik; Hanem főre főre, akar hol es mi-
 kor, minden ember kőnyöröghet. Erről
 szól Idvőzítőnk *Mat. 6. 5.* Mikor, ugmond,
 te imatkozol, ne legy olyan, mint az Hy-
 pocritak, kik örömeft imadkoznak fön ál-
 va az gyülekezerekben, es az utzaknak be-
 geletin, hogy az emberektől lattassanak:
 Bizony mondom ti nektek, hogy el vőttek

jutalmokat. Te penigh mikor könyörgeſi, meny be az te titkos hazadban, es aytot be zarolvan, imadgyad az te Atyadat, az ki titkon vagyon, es az te Atyad, ki rejad nez titkon, megh adgya neked nyilvan az mit kerſi, &c. Az Szent Pal-is, 1. *Tim.* 2. 8. Akarom, ugy mond, hogy az firfiak imatkozzanak akar mely helyen, föl emelven tista kezeket, minden haragnelkül es ketelkedesnelkül. Így könyörge regen az Ezechias Kiraly az ű beteg agyaban, 2. *Reg.* 20. 2. Így az Jonaf-is az Hálnak gyomrában az Tengernek fenekeről, *Jon.* 2. 2. Haszonlokepen könyörögnek mostan-is sokan az Hivek közzül, az mint kinek kinek az ű allapattya kevannya. Szaly magadban, es erre eleg peldakat találſi.

Az közönséges Könyörges penig, (az mint az neve-is megh mutattya) sokasag-tul, bizonyos helyen es időben, fájjal es nyelvel sokott vegben vitetni. Ezzel penig az regi jamborok főkeppen akkor eltenek, mikor az Isten harsgjanak kilſő jegeit lattak: ugy-mint, dragasagot, dög halalt, fegyvert avagy fogasagot. Erről fol az Joël Propheta, *cap.* 2. 15. Kúrtöllyetek Sion-

Sionban, sentellyetek böyröt, hirdelle-
tek gyűlelt, vegyetek melletek az Vene-
ket, vegyetek közzetek az spröcskakát es
az csöcs-fopokat. Mennyen ki az Vő le-
geny az ő belső hazabol, es az Meny-as-
sony az ő agyas hazabol. Az Templom-
nak tornatza között es az Oltar között
sirjanak az Papok, az Urnak solgai, es
ezt mondgyak: Legy kegyelmes Uram az
te ne pednek, es ne bocsa ssad fidalomra az
te öröksegedet, hogy az poganyok ú ray-
tok uralkodgyanak, hogy ne mondgyak az
nepek: Hol vagyon az ő Istenök? Erről
sol az sent Pal-is, 1. *Tim.* 2. 1. Így könyör-
ge regen az jambor Ezechias Kiraly, mi-
kor amaz kevely Sennacherib Jerusaleem
varosat meg fallotta volna. Lásd megh, 2.
Reg. 19. 15. *Ez.* 37. 16. Így az Josaphat Ki-
raly-is, mikor az Moab es Ammon fiaí ú
ellene nagy haddal tamadtanak volna, az
mint erről-is irasunk vagyon, 2. *Paral.* 20. 6.
Hasonlokepen az Ninive varosbeliek, mi-
kor Jonasnak kemény prædikallasan meg
felemlettenek volna, az mint ez-is meg-
teszik, *Ion.* 3. 8. &c. Így könyörgünk mi-
is Keresztényenek, mikor az Istennek haza-

ban bizonyos időben felefen föl gyülekezünk, es az mi bököt hala-ado könyörgésünket az Tanító után el mondgyuk. Ez azért mind az közönséges, s-mind az kivaltkepen való Könyörgés.

TANÚSÁGOK.

I. Tanullyuk meg innét; Hogy az igaz Könyörgés csak az Keresztien embernek tulaydona. Nincsen tehát ahoz semmi közők az Hypocritaknak, sem az Pogányoknak. Megh tessék ez innét: mert csak az Hívek könyörögnek az igaz Istennek, az mint ő maga is kevannya *Psf. 50. 15.* Azoknak vagyon igaz hitők es elő boldogh reménységők. *Tit. 1. 1.* Azok könyörögnek mind magokert, mind egyebekert, az Sz. Pal tanítása szerint. *1. Tim. 2. 1.* Ez mellet, azok kevannak az Istentől hasznos es jó dolgokat, mind magoknak, s-mind Keresztien fele-barattyoknak, az Christus parancsolattya szerint, *Mat. 6. 11. Luc. 11. 3.* Annakfölszötte ezek talállyak megh az Istent az egy közben-jaro Christus Jesus Neveben, az mint önnön maga kevannya. *Ioan. 16. 24.* Vegezetre ezek adnak halakat az el vött jókert, a mint az Szent Pal tanít,

tanit, 1. *Theff.* 5. 17. Intetteſtünk azért ma-
net az könyörgésre; hogy az mi Istenünk
adgyon igaz es első Keresztényi hitet mi ne-
künk. Ez mellet, inditson minket Szent
Lelkenek általa igaz atyafiúi szeretetre. Az
jonak követesere, es az gonosznak el-
voztatására: hogy az egy Közben-jaro-
val megh elegendven, csak az ű Neveben
könyörögheſtünk az mi Szent Istenünk-
nek. Es vegezetre, hogy az hala-adaſtól
el ne felelkezzünk, &c. Vetkeznek te-
hat ez ellen, az kik nem csak az Istennek,
hanem az meg holt Szenteknek es az An-
gyaloknak könyörögnek, mint a Papistak.
Annakfölötte az kik Hit nélkül könyö-
rögnek. Ez mellet csak magokert könyö-
rögnek: Tilalmas, karos es nem jo dolgo-
kat kevanak Istentől: Nem az egy Köz-
ben-jaro által talállyak meg az Istent, ha-
nem sok idegen közben-jarokat allatnak
melleje. Vegezetre, a kik az el vőtt jok-
rol el felelkezven; nem adnak azokrol ha-
lakat az Szent Istennek. Ezfele emberek-
kel tellyes ez mostani világ, az kik bizo-
nyara nem dicsekedhetnek az ű igaz kö-
nyörgéſökkel. De mi ezeket ne köveſtük,
hanem

hanem az mi könyörgésünkben úgy viselkedünk magunkat, az mint oda fellyeb megjelentem, hogy az mi könyörgésünk legyen Keresztényi igaz Könyörgés, &c.

I I. Vegyük eszünkben azt is; Hogy az Keresztény embernek nem elég csak hazánál könyörögni, hanem közönséges helyre is az Isten hazában föl kel menni. Mert it is helye vagyon amaz közönséges mondásnak: *Multa manus allevant onus.* Az az Az sok kezek inkább föl emelhetik az terhet. Lásd megh, miképen föl az Joël Prophetá cap. 2. 15. Az Szent Pál is 1. Tim. 2. 1. Intettefünk azért innét; Hazunknál is gyakorollyuk magunkat az könyörgésben: De az Isten hazában is föl mennyünk, és az több hivelkel eggyütt könyörögjünk. Ezt saját példájával allattya az David, Ps. 109. 30. mondvan: Az gyülekezetnek közepette dicsírlék tegedet Uram. Verkeznek ez ellen az kik sem hazoknál kiváltképen, sem penigh az Isten hazában közönséges helyen nem könyörögnek. Ezek a maz Ajax Thelamoniust követik, az kit mikor az ő ven Attya az könyörgésre intene, minék előtte az bay-viadalra az He-

ctor

Éter ellen ki menne, azt feleli: Hogy csak az tunya es róst emberekhez illik az könyörges, az kik az Isteneknek segitsegek nélkül semmit vegben nem vihetnek, de ű azoknak segitsegök nélkül-is győzödelmet vehet az ellensegen, azért nem fűkleg ű neki könyörgeni, &c. De mi effele elfordult elmejű embereket ne kövessünk, hanem mind kiváltkepen (mind közönseges helyen gyakorollyuk magunkat az könyörgesben, tudvan, hogy mind az közönseges es mind az kiváltkepen valo könyörges nem csak fűkleges, hanem ugyan hasznos-is az Kereszten embernek. De mivelhogy ide a többet kell folatunk, mostan csak ebbe hagyom. Ez azért az első kérdésnek magyarázata, f-erről többet nem follok. Engedgye az mi Szent Istenünk, hogy mi, mind az kiváltkepen valo f-mind az közönseges könyörgesben gyakorolhasstuk magunkat, életünknek minden napjaiban, Amen.

~~~~~

II. PRÆDIKATIO.

ENnek előtte valo tanításomban kezdem magyarázni az minden-napi, Könyör-

nyörgest: Holott megh latok, micsoda es
hanyfele legyen az Kőnyörges? Itt mine-
mü dolgokrol bolottam, nem famlalom
uyjebben elő, hanem lassuk Isten segitse-
geből az következendő kerdeseket-is.

AZ MASODIKROL.

Jelentem ide fellyeb, hogy az igeknek
magyatazattya előtt, másodikor kel megh
latnunk: Micsoda okok indithatnak min-
ket az kőnyörgésre? Az mi annakokaert
ezt az kerdest illeti, noha nagy fok indito
okait famlalhatnam elő, mind-azon-által
csak egy-néhany nevezetes okairol em-
lekezem.

I. Az Istennek nyilván valo parancso-
latnya. Az Isten kevannya azt mi tülünk,
hogy kőnyörögjünk, kel tehát ű Szent föl-
segenek ebben-is engednünk. Erről bol ön-
nön maga az Isten, *Psal.* 50. 15. mondvan:
Hiy segitsegül engemet az te nyomorufa-
godnak idejen. Christus Urunk-is azt
mondgya, *Mat.* 7. 7. Kerjetek es adatta-
tik ti nekre, keressetek, es megh talallya-
tok, zörgessetek, es megnyittatik ti nek-
tek. Az Szent Pal-is erről bol, *1. Thef.* 5. 17.
mondvan: Szüntelen kőnyörögjetek.

II. Chri-

II. Christus Urunknak es ez reghi szent embereknek példajok. Olvassuk Idvőzítők felől, hogy gyakorlatossággal könyörgöt az ő Mennyei Szent Atyyának. Az többi közt pedig, *Mat. 26. 39. Ioan. 11. 41. Ismet cap. 17. 1.* sőt mind az egész Caputban. Az Abraham-is nagy buzgósággal könyörgöt az Sodomabeliekért. *Gen. 18. 23.* Az Moyses az Sido nemzetiségért, *Exo. 32. 21. Numer. 21. 7.* Az David-is gyakorlatossággal, de főkepen *Psal. 51.* mind egészen. Így az Salamon Király, *1. Reg. 8. 22.* Az Ezechias, *2. Reg. 20. 2.* Az Josaphat, *2. Paral. 20. 5. &c.* De sok volna az példakat es irasokat mind elő számlálnom.

III. Erre indithat minket az mi búkólkodó állapotunk; Mert nagy sok dolgok nélkül búkólkodunk, mind az lelkiekben, s mind az testiekben, az mellyeket az Sz. Istentől csak az igaz hitből származot buzgó könyörges által nyerhetünk meg. Az honnet meg tessék, hogy szintén úgy búkólkodunk az könyörges nélkül, mint az szegény koldus az alamársna keres nélkül. Erre int az szent Jacab, *cap. 1. 5.* mondván: Ha valamellyitek búkólkodik bölcseség nélkül,

nelkül, kerjen az Istentől, az ki minde-
neknek bölcseséget ad, es meg nem panas-
sollya. Ertette ezt amaz vén Nestor, à ki
az ő fiait à Homerusnal, Odus γ. illyenke-
pen inti à könyörgésre: εὐχόμενοι πάντες δὲ θεῷ
ἡγήσασιν ἄνθρωποι. *Eucheste; pandes de Theu
chateusin Anthropi. Deakul: Orate; omnes
enim homines indigent Deo. Az az: Könyö-
rögetek; mert az emberek minnyajan bú-
kólkódnak az Isten nélkül.*

I V. Ezt kevannya tölünk az mi fiui es
leanyi engedelmessegünk-is, hogy nyomor-
usagunknak idejen az mi bent Istenünket
találjuk meg könyörgésünk által. Tehat,
vagy betegségünkben, vagy kar vállasunk-
ban, vagy hamki-vetésünkben, avagy eze-
ken kívül egyéb rendbeli nyomorusagink-
ban, Keresztyeni könyörgésünk által meg
találjuk az mi Mennyei Szent Atyánkat,
azzal azt jelentjük, hogy az Istennek
fiai es leanyi vagyunk, es búksegünknek
idejen, csak egyedül minden otalmat es se-
gitseget ő fölsegetül varunk. Peldának o-
kaert, amaz jo fiak es leanyok, nyomoru-
sagoknak idejen, nem az idegenekhez, ha-
nem az ő edes Atyyokhoz es Anyyokhoz
folya-

folyamodnak: Szinten ezenkepen, az választott hívek es Keresztényeknek, az ő borulásoknak idején, könyörgések által, csak az ú Mennyei Bent Árttyoknak őleiben futnak, es igaz hittel hozza ragazkodnak.

V. Az jó példaadás is arra vihet bennünket. Hogy azért egyebeket is az könyörgésben való serénységre föl indíthassunk, sükseg mi nekünk az könyörgésben magunkat gyakorolnunk; Mert az példának minemű hathatósága legyen, mind az jóra s mind pedig az gonosra, naponként jól láttjuk. Ha láttuk az emberek (kiválteken amaz nagy emberektől) hogy az jobban gyönyörködnek, es abban serénykednek, sokrak azokat követni. Vifontagsággal az gonoszságot cselekedni; abban is utannok mennek, nem különben, mint az juhok egy-más után az arokra sietnek. Ide való amaz közönséges mondas: *Regis ad exemplum totus componitur orbis*. Az az: Az Király példájához szabja magát mind az egész Ország. Ismet: *Talis est civitas, quales sunt Principum mores*. Az az: Olyan az Varos, az mineművek az Fejedelmeknek erköltsi. Ismet: *Qualis Rex, talis grex*. Az

az: Ollyan az nyá, az minemű az Pásztor, &c. Hogy azért jó tükörök es példák lehessünk egyebek előtt, tehát az könyörgésben igen gyorsak es serények legyünk. Erre int Idvőzítőnk *Mat. 5. 16.* mondvánt: Illy világoskodgyek az ti világosságtok az emberek előtt, hogy az emberek látszan az ti jó cselekedeteket, dicsőíttessék az ti Mennyei Szent Atyatok. Hasonlóképpen szól az Szent Peter Apostol-is, *1. Pet. 2. 12.* &c.

T A N U S Á G.

Jegyezzük meg inner; Hogy nem csak hasznos, hanem ugyan búkfelegés is mi nekünk az Könyörgés. Ide való az mit Idvőzítőnk mond, *Mat. 26. 41.* Vigyázzatok es imatkozzatok, hog kísértetben ne essetek. Peldákkal is erősíti ezt, *Luc. 18. 1.* be hozvan amaz hamis Birót es begeny özvegy Áffonyi-allatot, az ki gyakor könyörgéssel meg győze az hamis Birót. Ismét: *Mat. 15. 22.* elő hozvan amaz Chanaan nemzetiségéből való Áffonyi-allatot, a ki az ű könyörgésében való serénységgel Christus Urunktul az ű leanyának gyógyulást meg nyere. Ide való Jeronymus Do-

ktor;

etornak mondása is, Tom. 2. ad Damasum.
 holott így szól: *Deus, qui nullis contra se vi-*
ribus superari potest, Publicani precibus vin-
citur. Az az: Az Isten, az ki semmi el-
 lenkező erőtől meg nem győzettetik, az
 Publicanus könyörgésétől meg győzette-
 tet. Masutt is azt mondgya: *Sicut militem*
absq[ue] armis ad bellum exire non convenit: It a
hominem Christianum sine oratione quoquam
exire non decet. Az az: Mikepen az vitez
 embernek az hadban nem illik fegyver
 nélkül menni: Azonkepen az Kereszten
 embernek, könyörgés nélkül nem jó soho-
 va ki menni.

Intetessünk azért innét az könyörgés-
 ben való serenysegre; Hogy így, mind az
 Isten parancsolattyanak engedgünk, mind
 a régi szenteknek példajokat kövessük: An-
 nak fölötté szükséges dolgainkat Istentől
 meg nyerhessük, Fiúi es leányi engedel-
 meslegünket meg mutathassuk, es vege-
 zetre hogy mindenek előtt jó tükörök es
 példak legyünk. Vetkeznek ez ellen azok,
 az kik az könyörgést megh vetik es azt
 mondgyak: Hiszem az Isten fivéreknek, ve-
 seknek vizsgálója, Psal. 7. 10. Jer. 17. 10.

azert tudgya kinek kinek az ő főkeget; Mi főkeg azért őret az mi könyörgésünkel untatnunk. Nemellyek ismet azt mongyak: Ha az Isten el vegezte, hogy ennekem valamit adgyon, vagy könyörgők, vagy nem, de ugyan megh adgya. Ha peniglen el vegezte, hogy ne adgyon, csak hejjában könyörgenek en, mert az en könyörgesemert az ő Decretomat föl nem bontya, &c. Hallad feretó atyamfia; Igaz az, hogy az Isten síveknek es veseknek vizsgálója. Annakfölkötte, az-is igaz, hogy el vegezte magában, mit adgyon mi nekünk es mit ne adgyon: Mindazonáltal, nem kell minekünk az ő titkos tanatának mélyseget vizgálnunk, hanem az ő fent ígejében ki jelentet akarattyához kell magunkat tartanunk. Megh hallad oda föl, hogy parancsollya minekünk az könyörgest. *Psal. 50. 15.* Tehat ahhoz kel magunkat tartanunk, es az mi dolgainknak ki menetelit, csak ő fősegerekel biznunk. Ez azért az mafodik kérdésnek-is magyarázattya.

AZ HARMADIKROL.

Harmadfor es utolfor, lástuk immar azt is:

azt-is: Mikepen kellyen az mi könnyörgésünkben magunkat viselnünk, ha azt kevvanyuk, hogy fogonatos legyen Isten előtt az mi esedezesünk: Annakokaert, az mi ezt az első kerdest illeti, az könnyörgésben mi nekünk, imez következendő dolgokat igen meg kel tartanunk.

I. Hogy egyedül csak az igaz Istennek könnyörögjünk, à Közben-jaro Christus Jesusnak Neveben. Erre int ünnön maga az Isten, *Psal.* 50. 15. mondvan: Hiy segitsegül engemet az te nyomorúságodnak idején. Christus Urunk-is, *Ioan.* 16. 23. holot azt mondgya: Hogy az ő Neveben kerjünk az Atyatul. Ihon itt-is azt mondgya: Hogy az ű Neveben kerjünk az Atyatul. Ihon itt-is azt mondgya, hogy mikor könnyörgönk, azt mondgyuk: Mi Atyánk ki vagy Mennyegben, &c.

II. Hogy amaz elő Keresztyeni igaz hitből vármazzek az mi könnyörgésünk; mert valami hit nélkül leßen, mind bűn az Istennek előtte. *Rom.* 14. 24. Es hit nélkül senki nem kedves Isten előtt. *Heb.* 11. 6. Erre int az Szent Jakab *cap.* 1. 6. mondvan: Az ember kevvanyon hitből, sem-

mit nem ketelkedven. Mert az ki ketelkedik, hasonlo az tengernek habjaihoz, mely az feltúl idef-tova hanyattatik. Idvözítők is azt mondgya, *Mat. 21. 22.* Valamit kerendetek, el hiven el vesitek.

III. Hogy könyörgésünkben alazatosan viseljük magunkat. Jollehet penigh az Kereszten embernek, egész életének minden napjaiban kell az alazatosságot követni, de kiváltkepen az könyörgésnek idején. Mert az Isten az kevelyeknek ellenök áll, az alazatosokkal pedig közli az ű kegyelmet. *1. Pet. 5. 5. Iac. 4. 6.* Es az ki magát meg alazza, föl magasztatik. *Luc. 18. 14.* Erre nevezetes peldat mond Christus Urunk, *Luc. 18. 10.* elő hozvan amaz kevely Phariseust es az alazatos Publicanust. Lásd meg az peldat. Így viseli magát az Abraham az ő könyörgésében, mikor az Sodomabeliekert könyörög *Gen. 18. 27.* Hasonlokepen az David is, mikor az Uznak halakat ad, es könyörög. *2. Sam. 7. 8.*

IV. Hogy sabados, hasznos es jo dolgokat kerjünk Istentül. Mert a tilalmas, hasonralan es artalmas dolgokat kerünk, nem adgya, s nem is adhattya meg az

Szent

Szent Isten; Mert az ő Szent Törvényet
 meg sem segheti, es magat megh nem ta-
 gadhattya. Peldának okaert: Az jo Atyak
 es Anyak, nem adnak kezt az ő goromba
 fioknak es leányoknak, gyermeki állapot-
 tyokban, noha igen kerik ű túlók. Annak
 fölötte sem az tűzre, sem az vizre nem
 bocsattyak, mert mindenik artalmas volna
 nekik. Hát az mi bent Istenünk-is, nem
 adgya, sőt nem-is adhattya mi nekünk, mi-
 kor oly dolgokat kerünk, az mellyek vagy
 magunknak, vagy Kereszten felebaratink-
 nak artalmasok volnanak, ha meg adna ke-
 resünkre. Erről szól az Szent Jakab *cap. 4. 3.*
mondvan: Kerétek, de el nem vesétek,
mert nem jól kerétek. Ide való az Jerony-
mus Doctornak-is amaz ő sepe mondása,
sup. cap. 7. Math. Si petenti datur, querens
invenit, & pulsanti aperitur: Ergo cui non
datur, & qui non invenit, & cui non aperi-
tur; apparet, quod non bene petierit, quæsi-
erit, pulsaverit. Az az: Ha az kerőnek ad-
dattatik, az kereső meg talállya, es az zör-
getőnek meg nyittatik: Meg tessék, hogy
az kinek nem adattatik, es az ki meg nem
talállya, es az kinek megh nem nyittatik;

Nem jól kért, kereset és zörgetet, &c.

V. Hogy alhatatossak legyünk az könyörgésben. Ha mindgyart meg nem adgya az fent Isten az mit kerünk, ne allyunk hatra az könyörgésben, hanem forgalmaztassuk ű Szent fölseget, mind addig, miglen meg halgat. Idvőzüőnk tanít erre, *Matth. 7. 7.* mondvan: Zörgeestetek es be bocsattattok. Ha valahova ugyan be akarék menni, es az ayto be zárva vagyon, mit cselekedel? Kialtas es zörgetés, mind addig, megh hallyak es be bocsatanak. Arra tanít tehát Christus Urunk: is ez hasonlatosság által. Hogyha Istentől ugyan megh akarunk valamit nyerni, ne csökönnyünk meg az könyörgésben, hanem mind addig forgalmaztassuk ű fölseget, míg kedves valasunk nem leßen. Erre int az Szent Pal-is 1. *Theff. 5. 17.* mondvan: Szüntelen könyörögjete, es mindenekben halakat adgyatok. Nevezetes példakat is találunk erre az fent írásban, de hogy sokat elő ne hozzak; Lásd meg amaz Chanaan nemzetéből valo Ásszonyi-állatot, az ki az ű gyakor könyörgésevel, Christus Urunktól az ű leanyanak gyógyu-

gyulafat meg nyere. *Matth. 15. 22.* Ismet amaz segeny özvegy Áffont, az ki amaz hamis Biroc az ű fok rendbeli forgalmaztatásával föl indita, hogy az ű haborgatója ellen ütöt meg oltalmazna *Luc. 18. 1.*

V I. Ezekhez járul, az embernek életének jobbítása, mellyet Pœnitentia tartásnak nevezünk. Igy viseli magát az ű könyörgésében amaz jambor Isaphat Kiraly, az mint erről írasunk vagyon, *2. Paral. 20. 3.* Hasonlokepen az Jonaf-is, *Ion. 3. 7. &c.* Tehat az kik könyörögtön könyörögnek, de pœnitentia nekül cœnek, nem jól cselekednek.

V I I. Ez-is meg kívantatik, hogy az mi bívünk eggyezzen az mi fajunkal: Mert az kik csak fajokkal könyörögnek, es az ű elmejek masut nyargal, azok ajakkal tisztelik az Istent, bivek penigh tavol jar Istentől. *Esa. 29. 13. Matth. 15. 8.* Ide való az Bernhard Doctornak az ű mondasza, az ki az könyörgésről imigyen föl: *Oratio cordis est, non labiorum; Neq, enim verba deprecantis Deus intendit, sed orantis cor conspicit.* Az az, Az könyörges, nem ajakinké, hanem bívünké; Mert az Isten nem tekint az esfedező-

nek befedit, hanem az könyörgőnek bivetnezi. Az Chrysoftomus Doctor-is azt mondgya *Homil. 8. in Matthæum: Religiosa mentis est. Deum, non voce, sed devotione animi orare.* Az az, Isten felő elméhez illik, az Istennek nem csak befeddel, hanem lelki ahitatossággal könyörgeni. Ide valo amaz közönséges mondat is:

Virtua pertingat penetretq; precatio cælum.

Corde sit ex puro, sit brevis atq; frequens.

Az az, Ha azt akarod, hogy az te könyörgesed föl erje, föl által járja az Eget; tiszta szóból szarmazzek, rövid es gyakor legyen.

VIII. Es utolőr (hogy mostan töb dolgokat elő ne samlallyak) az kevántatik, hogy az mi akarattunkat, az Szent Istennek akarattyanak alaja velsük, es az mit kerünk, ugy kerjük, hogyha az mi Szent Istenünknek Nevenek dicsiretire es tiszteletire, annak-fölőtte Keresctyen felebarátinknak eppületekre, es vegezetre magunknak idősslegere solgal, ugy adgya meg minékünk. Ezt saját példajaval commendallya minékünk Christus Urunk, mikor az ű halalanak előtte illyen kepen könyörög: Atyam ha lehetséges, mul-

mullyek en túlem ez Pohar ; Mindazonal-
tal, ne ugy az mint en, hanem ugy legyen
az mint te akarod. *Matth. 26. 39.* Erre tanít
az könyörgésnek formájában is , holott
azt hadgya, hogy mondgyuk : Legyen az
te akaratom, miképen az Menyben, azon-
képen ez földön-is, &c.

TANUSÁG.

Jegyezzük meg innet ; hogy nem min-
den könyörgés kedves Istennek előtte,
hanem az melyben az elől famlaltatott o-
kok meg talaltatnak. Ne csudald tehát a-
tyamfia, hogy ha mostan nem minden kö-
nyörgőknek lefen kedves valások Isten-
től. Mert sokan könyörögnek, de nem I-
stennek, hanem, avagy az Angyaloknak,
avagy az meg holt Szenteknek. Mint az
Papisták cselekednek , à kik az meg holt
Szentek közt , ugyan el őstottak az tiste-
ket , es kit egy-fele nyavalyajokban , kit
penigh mas-fele nyavalyajokban hinak se-
gitsegül. Peldának okaert, Szent Miklóst
hiyyak segítségül, az kiknek hajojok az
Tengeren az fel-vesek miat el romol. Az
kiknek penigh hazok gyulad meg , azok
Szent Lőrincznek könyörögnek. Az kor-
sa-

fagokok Szent Balintnak. Az kiken pestis
 vagyon, Sebestyennek es Szent Rochusnak.
 Az kiknek semek fay, Othilia Affony-
 nak. Az kiknek fogok, Apollonianak. Az
 gyermek-fülök, Szent Margith Affony-
 nak. Az hideg-lelök, Petronellanak. Az
 fülös emberek Orbannak. Az Tyukos es
 Ludas emberek, Szent Galnak. Az Dis-
 nosok, Antalaak. Az juhokok, Vendeli-
 usnak. Az lovakok, Eulogiusnak. Az ókrós
 es tehenes emberek, Pelagiusnak. Az De-
 akokok, Szent Gergelynek. Az Vargak,
 Cryspinusnak. Az Szabok, Guttmanus-
 nak. Az Átsok, Josephnek. Az Takatsok,
 Severinusnak. Az Vitezek Sz. György-
 nek, &c. De sok volna elő famlalnóm bal-
 vanyozo bolondfagokat; mert megh az
 nemzetsegeket, orfagokat, tartományo-
 kat, falukat es Varosokat is mind el ostrom-
 tanak, es külömb külömb fele Szenteknek
 oltalmok ala rendeltének, à mint ezeket
 az únnón magok irasiból meg bizonyíthat-
 tyuk. Tehat igen igaz ú felölök is az I-
 stennek reghi panassza, Ier. 2. 8. holott az
 Sidok felől azt mondgya vala: *Secundum*
numerus urbium tuarum sunt Dij tui. **Az az, Az**

te Varosidnak samok szerint vannak az te
Istenid, &c. Sokan annak fölötte hit nel-
kül jarulnak Isten eleiben, az kiknek kő-
nyörgések nem könyörges, hanem csak va-
lami okatlan kiáltas. Ez mellet, sokan föl-
sualkodnak az ú könyörgéseknek idejen,
mint amaz kevely Phariscus, *Luc. 18. 11.* Ne-
mellyek oly dolgokat kernek Istentől, az
mellyek ellenkeznek az Isten Törvénye-
vel. Sőt artalmas es hasontalan dolgok
volnanak, mind magoknak, smind egye-
beknek. Sokan ha egyser, ketser könyö-
rőgnek, es mindgyarast jo valasok nem le-
sen Istentől, meg csókönnek es hatra alla-
nak az könyörgesben, es azt mondgyak:
No immar egy-nehanyfor kertem, de ha
eddig meg nem adta Isten az mit kertem,
es sem busitom ez utan könyörgesem mel-
vegezetre, sokan poenitentia nélkül el-
nek, es naponkent az bűnt binten ugy is-
sák, mint az somjuhozo ember az vizet.
Iob. 15. 16. Annak fölötte hívők sera egygez
az ú sájjokkal, hanem az mint az Bernhard
Doctor, *Cap. 8. Meditationum* mondgya: Sza-
jjokkal könyörögnek, de az ú elmejek ma-
sut nyargal: Testekben belől vannak, de
si-

sivőkben kívül allanak, annak-okaert az könyörgésnek hasznatul meg fohsznak, es az mit mondanak, csak el vesztik, &c. 11. Iolfor, sokan az ű akaratttyokat, az Istennek Szent akarattya ala nem vetik, hanem sőt inkább regular szabnak az Istennek eleiben, es az ű segíseget meg határozzak, mint regem az Bethuliabeliek. *Indit. 7. 23. &c.* De mi ezeket ne kövessük, hanem az elő samlatatot conditiok ferint könyörögjünk, es minden kecség nélkül megh halgattatunk. Halgasson megh minket, az mi Menyei Szent Atyánk es Istenünk, minden időbeli könyörgésünkben, Fiaert az Ur Jesus Christusert, Amen.

Ez ennek az harmadik kérdésnek is magyarázattya, es erről többet nem szóllok; Legyen elég.

Következnek immar az ígekrendel; de azokrol Isten segísegeből ennek-utanna szóljunk.

III. PRÆDIKATIO.

SZóllottunk immar ez ideiglen nemine-mű hasznos dolgokrol, a mellyek az ígeknek magyarázattyara fölötté búkfeleltek.

Első-

Elsőben is penig azt látok meg: Micsoda es hany-felte az könyörgés? Másodszor, micsoda okok indíthatnak minket az könyörgésre? Harmadszor es utolszor, micsoda módor kellyen az könyörgésben tartanunk, ha azt akarjuk, hogy kedves legyen Isten előtt az mi könyörgésünk? Mostan immar jer lassuk Isten segitsegeből az igeket rendel, &c.

Mond Christus Urunk, *Mat. 6. 9.* Annak-okaert ti így könyörögjete, &c. Ismet *Luc. 11. 2.* Ti penig mikor könyörögötök azt mondgyatok: Mi Atyánk, &c. Ez igekben foglaltatik be ez föl vőtt igeknek első része, holott, az mint ide feltyeb meghmondam, commendallya, sőt ugyan parancsollya mi nekünk Idvőztőnk az könyörgést. De hogy inner az Kereszténynek töb lelki eppületet vehessenek, imez következendő dolgokat kel meg latnunk.

1. Honnet vőtt Christus Urunk alkobnatosságot erre az lép intésre?
2. Hogy ha szabad mas formán könyörögnünk, holott Idvőztőnk lattatik minket csak ehhez az formához kötelezni?
3. Hogyha élte ü maga Christus Urunk ezzel az könyörgésnek formájával, vagy csak az Tanítványoknak parancsolta?

AZ

AZ ELSŐ RÖL.

Alkolmatosságot az Ur Jesus Christusnak jelen valo fep tanitasanak nagy nyilván meg írja az fent Lukats Cap. II. 1. holot így fol: Lón peniglen, hogy mikor ű egy neminemű helyen imatkoznak, mikoron meg fűnt volna, monda egy az ű Tanítványi közzűl neki: Uram tanits megh minket az könyörgésre, &c. Az honnet nagy nyilván meg tetszik, hogy erre Christus Uruoknak az tanítványok foglaltattanak alkolmatosságot. Mert hihető, hogy az az tanítvány, akar mellyik lőt legyen, (mert az Istennek Lelke annak nevet meg nem iratta,) de nem magatul follot, hanem az több Tanítványok akarattjabol, à mint ez meg tetszik az keresnek formajabol; Mert nem csak magat kívannya az könyörgésre megh tanittatni, hanem az több Tanítványokat-is fejenkent. Ezert mondgya *in plurali*, sokaságnak igejével: Uram tanits megh MINKET, &c. De vallyon micsoda okok indítottak az Tanítványokat arra az keresre? Meg jelenti azokat az fent Lukats az megh nevezet caputban. Ket kiváltsághoz valo okait famlallja penig elő.

I. Az Christusnak sent peldaja. Ez felől így szól *vers.* 1. Lőn peniglen, hogy mikor ű egy neminemű helyen könyörgene; Mikor meg fűnt volna, monda az Tanítványok között egy ű neki: Uram taníts meg minket az könyörgésre. Az honnet meg tessék, hogy az mi Idvőzítőnknek Sz. peldaja indította elsőben-is űket erre az kívánságra.

II. Az Keresztelő sent Janosnak az ű cselekedeti. Erről-is így szól az sent Lukás az meg nevezet helyen: Uram taníts meg minket az könyörgésre, mikeppen az Iános-is meg tanította az ű Tanítványit. Innét-is meg tessék azért, hogy második az sent Janos cselekedeti vitte az Tanítványokat arra, hogy Christus Urunkat arra kerjek, hogy űket meg tanítsa az könyörgésnek formájára.

TANVSAGOK.

I. Tanullyuk meg innét; Hogy az igaz Tanítoknak az ű Tanítványok előtt, jó tüköröknek es peldáknak kel lenni. Erre tanít az sent Pal *1. Tim. 4. 12.* mondván: Legy jó pelda az híveknek, az bűfiedben, az nyajaskodásban es az szeretetben.

vala az mi Idvőzítőnk az Christus Jesus. Illyen az Keresztelő Szent János is, a mint az Szent Lukás itt az helyen bizonyította. Intettefűnk azért innét; Tartfuk az Szent Pál intesehez magunkat, es követfűnk az Ur Jesus Christusnak es az János Baptista-nak az ű Szent példajokat, legyűnk jó tükörök es példák az Hívek előtt. De bodog Isten, ki sokan vannak, az kik ez ellen cselekednek, kiváltképen ez mostani időben. Sokan az Tanítók közzűl is, az mit egygyik kezekkel építének, az másikkal elrontyak, mert az mit egyebeknek praedikálnak, magok azt nem követik, hanem inkább az ellen cselekednek. Meghamaz pogány Cato is azt mondotta: *Turpe est Doctorem cum culpa redarguit ipsum.* Az az: Rut dologh az Doctornak, avagy Tanítónak, mikor az vetek ünnön magát meg feddi. Sokak felől mondhatna tehát mostan is Christus Urunk, az mit regea az Pharizusok es az Iras tudok felől mond vala, *Mat. 23. 2.* Az Pharizusok es az Iras tudok az Moyses fekeiben ülnek: Az mit mondanak megh cselekedgyetek, de az mit cselekednek, ne cselekedgyetek, &c. De mi azokat ne köv

kövefsük, hanem az Ur Jesus Christust es az Kereftelő Szent Janost, hogy mi-is jó példák lehessünk az mi halgatoink előtt.

II. Vegyük esünkben azt-is, mely igen igaz legyen amaz közönseges regula: *Omnis Christi actio, est nostra institutio.* Az az: Minden cselekedeti az Christusnak, mi nekünk intettetefűnkre valok. Erre únon maga tanit bennünket, *Math. 11. 20.* mondvan: Tanuljátok en tőlem, mert en felid vagyok es alazatos szívű. Példáink erre az Tanítványok, az kik latvan Idvőzítőnknek az könyörgesben valo serenyseget, űk-is akarjak követni az ű Mestereket, es azon vannak, hogy az könyörgesnek formáját meg tanullyak. Vetkeznek tehát azok az emberek, az kiket sem az Ur Jesus Christusnak sent példája, sem ez vilagon az elő Szenteke, az könyörgésre föl nem indíthat, hogy avagy hazoknál magokban, avagy közönseges helyen könyörögenenek. De mi ezeket ne kövefsük, hanem az mi Idvőzítőnknek sent példáját előttünk viselven, az könyörgesben mind kiváltkepen s mind közönseges helyen, legyünk foglalatossak.

A Z M A S O D I K R O L.

De jer lassuk immar azt-is ; Hogy ha szabademi nekünk, ezen kívül, az könyörgesben mas format követnünk avagy nem?

Erre azt felellyük, hogy szabad. Meghetfik ez, imez következendő okokból. I. Mert ebben az könyörgésnek formájában Idvőzítőnk inkab mind csak közönséges dolgokat foglalt be. Vadoak penigh kiváltskeppen valo szükségünk-is, az melyek felől Istenünket könyörgésünk által szükség megh találunk, imez mondasok feriat : *Jacob. 1. 5.* Az kinek nincsen bölcsesége, kerjen es adatik ó neki. *Matth. 24. 20.* Könyörögjete, hogy az ti futastok Telben ne legyen, &c.

II. Mert az régi fent emberek mas format-is követtek az könyörgesben, az kiknek könyörgések, kedves volt Istennek előtte. Peldanak okaert : Mas formán könyörög az jambor Josaphat Király : *2. Par. 20. 6.* Mas formán az Salamon. *1. Reg. 8. 23.* Es az Daniel, *cap. 9. 4.* Sőt unnón maga-is Christus Urunk, *Ioan. 17.* mind az egeő caputban. Így az Tanítványok-is. *Act.*

4. 24. De itt azt kerdhetned: Hát miért
 sab ilyen bizonyos format Idvőzítőnk az
 Tanítványok eleiben? Véd ebedben?
 Nem azért cselekedí ezt Christus Urunk,
 hogy ezen kívül mas format ne kövesse-
 nek az könyörgesben, avagy hogy mi-is
 soha mas-kepen ne imatkozzunk: Hanem
 csak azért, hogy minket arra meg tanítson
 az Tanítványokkal egygűt, minemű dol-
 gok-nélkül fűkölködünk mi legh inkább az
 életben, es micsodakat kellyen főkeppen
 mi nekünk az ű Mennyei Szent Attyatul
 kernünk. Az mely tudomány, nem csak
 hasznos, hanem fűlőtte fűkűleges-is nekünk.
 Mert gyakorlatossággal abban vetkezünk,
 hogy amaz Zebedæus fiaival egygűt, nem
 tudgyuk mit kerünk. *Math. 20. 20.* Hanem,
 mikeppen azok, az Christus földi orsága-
 ban (az mint űk velekednek vala) az több
 Tanítványokon valo elsőseget es uralko-
 dást kívánnak vala: Így mi-is nagy refre,
 ez világi gazdagágokat, bőcsűletet, jó e-
 gesseget, bekefeget, nyugodalmat, testi
 győnyörűseget, az mi ellenseginken valo
 győződelmet, es több ez fele dolgokat ke-
 vanunk. Mellyeket, ha az Isten az mi ke-

vanfagunk berint mindenkor megh adna ,
 Sinten olyan artalmatok volnanak, mintha
 valaki amaz goromba gyermek kezében
 keft adna, avagy az meg busult embernek
 kezében fegyvert akasztana. Mert azok-
 kal mi gonoful clnenk , es mind testestül
 lelkeftül el vesnénk. Annak-okaert az Ur
 Jesus Christus, az mi mod-nelkül valo ke-
 vanfaginkat akarta azokkal az keresek-
 kel megh határozni, mellyeket ebben az
 formában be foglalt, hogy azokból megh
 tanuljuk, micsodak legyenek búkfeges-
 sek az mi idvölsegeinkre. Annak-okaert,
 minden könyörgésben , erre az formára
 kel neznünk, es igen megh kellatnunk,
 hogy az mi kevanfagink ezzel egyyez-
 zenek; Mert bizonyos dologh az , hogy
 mind artalmas es vesedelmes dologh , va-
 lamely abban az formulában be nem fog-
 latatik, hanem inkább azzal ellenkezik.

T A N V S A G.

Iegyezzük meg innet; Hogy szabad mi
 nekünk az könyörgésben mas format-is
 követnünk, csak hogy igen megh lassuk,
 hogy ezzel az Christustul adattatot for-
 maval ne ellenkezzek. Ennek valósága
 meg

meg tetfik az elő famlaltatot okokból. Sőt
sabad az Kereszten embernek, az napon-
kent valo könyörgesnek minden czikke-
lyiből, kivaltkeppen valo könyörgést for-
malni, à mint az údó es az alkotmatossagh
kevannya. Így cselekedek az mi Idvőzi-
tónk-is, mikor az olay-faknak hegyen kö-
nyörgene, *Mat. 26. 39.* holott azt olvassuk,
hogy, ennek az ú túle rendeltetet könyör-
gesnek, csak egyik czikkelyet vőtte föl,
tudni illik azt, az mellyikre ő keki, az je-
len valo allapathoz kepest, nagyob búkfe-
ge volt, es így könyörgöt: Atyam ha le-
hetseges, mullyek el en túlem ez pohar;
Mind azon által, ne ugy az mint en, ha-
nem ugy legyen, az mint te akarod. An-
nak-okaert mi-is az Christus peldajat sa-
badon követhettyúk. Ha azért lattya va-
laki az Isten igejenek meg utalásat, es az ú
sönt Nevenek gyalazattyat az emberek
közé, az első keresssel ellyen, es azt mond-
gya: ó mi Mennyei sönt Atyánk, kerlek
sönteltessek megh az te Neved, es ne en-
gedgyed az te dicsősegedet, es tisztessé-
det el nyomattatni. Visontag, hogy ha er-
zi magaban valaki, az ú testenek es elme-

jenek gonófra való haylandóságat, â melynek magatul ellene nem alhat, az masodik kereffel ellyen, es azt mondgya: Atyam, fies hamar az en segitsegemre, es az te orfagod en beennem eppitd föl. Ismet, Havalki vesi efeben, hogy ez vilagi nyomorúságok alatt az ű teste gyarlolkodik, az harmadik kereffel ellyen, mondvan: Atyam, ne ugy legyen â mint en akarom, hanem ugy, az mint te akarsd, es az en idvölsegemre folgal. Hasonlokepen elheztünk az több kérésekkel-is, az mint az alkolmatosság kevannya. Verkeznek ez ellen azok, az kik ehez az formához annyera csatlottak magokat, hogy ezen kívül, semmi alkolmatossággal, mas módon nem akarnak könyörögni, sőt azokat-is fidal-mazzak, az kik ű velek ebben az dologban egyet nem ertenek. De mi ezeket ne kövessük, hanem â mint az alkolmatosság hozza, ugy rendellyük az mi könyörögsünk, csak hogy ezzel az Christustul rendeltetet formával ne ellenkezzek.

A Z H A R M A D I K R O L.

Utolsor jer lassuk rövideden; Hogyha elté Christus Urunk ezzel az könyörögsnek formajával avagy nem? Az

Az mi ezt az kerdest illeti; Erre nemmellyek azt felelik, hogy elc. Ezt peniglen az ű ertelmeket, imez következendõ okokkal allattyak.

I. Azt mondgyak, hogy Mester volt az Christus: Tehat űnnõn maganak-is kellett azzal elcni, az mîre az Apostolokat tanította. Mert nem jo dologh volna valakit arra tanítani, az mivel az Mester elcni nem akarna, *Ioan. 13. 15.*

II. Mert az Christus, mindenben jo peldat adot az ű Tanítványinak. Tehat hihetõ hogy ebben az dologban-is.

III. Mert ez az könyörges az Isten fiainak fajattyok, à kik között legh elõ az Christus Iesus, *Ioan. 1. 14. Ismet, cap. 3. 16. &c.*

Nemmellyek penig azt mondgyak hogy nem elc. Ezek-is az ű ertelmeket imigyen allattyak:

I. Azt mondgyak, hogy az Christus azt csak az Tanítványoknak, es azokkal egyetemben mi nekünk adta elõnkben, az mint ez meg tetfik az ű parancsolattyal *Luc. 11. 2.* holott azt mondgya: Ti peniglen mikor könyörgõtök, azt mondgyatok: **Mi Atyánk ki vagy Mennyegeben, &c.**

II. Mert ebben az formulában oly dolgot is kerünk, az mellyet Christus Urunk maga semelyere nem kerhetet volna. Peldának okaert; azon kerjük az mi fent Istennünket, hogy az mi bűneinket nekünk meg bocsassa. Mellyet nem kerhetet Christus Urunk az ű Mennyei fent Atyyatul, mert alnokság az ű bájában nem talaltator, *Esa. 53. 9. 1. Pet. 2. 22. &c.*

Vegezetre nemelylek azt mondgyak; Hogy, noha nem olvaßuk az Szent Irásban, hogy egéslen ezzel az könyörgéssel élt volna Christus Urunk, mind azon által hihető, hogy az mint az alkalmazatóság kevénta, hol egyik czikkelyet, s hol az másikat föl vőtte, es rövid könyörgéseket formalt azokból, mellyeket az ű Mennyei fent Atyyához igazgatot. Peldának okaert; mikor az olay faknak hegyen, az ű halálnak előtte könyörögh, az könyörgésnek harmadik kérését véßi föl, az időnek jelen valo állapotához kepest, es azt mondgya: Atyam, ha lehetséges, mullyek el en tülem ez Pohar; Mind az által ne ugy, az mint en, hanem ugy legyen, az mint te akarod *Math. 26. 39.* Ez az utolso ertelem helyesleß az elsőknél. Ta-

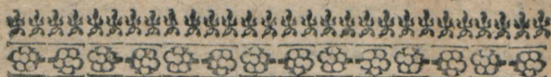
TANVSA G.

Tanultyuk meg azért innét: Hogy no-
ha az Szent Iras nyilván nem mondgya,
hogy ha egeslen Christus Urunk ezzel az
könyörgessel élte, avagy nem: Mindazon-
által hihető, hogy rebenkent, külön külön,
az keresek között nemellyiket föl vőtte,
es az mint az alkotmatossag kevanta, élt
azokkal, à mint az többi közt meg tetfik
Mat. 26.39. Intetteffünk azért innét; hogy
mi-is ellyünk ezzel az formulaval. Sőt az
Christus sent példajat követven, à mint
az állapot kevannya, mindenik keresből
külön külön, sep rövid: könyörgések
formallyunk, es az mi sent Istenünknek,
alazatosan be nyuytsuk, es így leben, hogy
Isten előtt kedves leben az mi esedeze-
fünk.

Vetkeznek ez ellen, à kik sem egeslen,
sem rebenkent nem akarnak ezzel élni, ha-
nem azt mondgyak: Hisem tudgya Isten
mi nélkül búkólkódóm, mi búkfeigh volna
tehat, hogy en ú fölfeget könyörgesem-
mel busitanam? De mi ezeket ne köves-
fük: Hanem, mind egeslen es mind reben-
kent, à mint az idő kevannya, ellyünk az
Chri-

Christustul előnkben adattatot könyörgessel. Segellyen erre bennünket az mi Szent Istenünk Szent Leikenek vezerlese által, Amen.

Ez az első résznek magyarázata.

IV. PRÆDIKATIO.

ENnek előtte való tanításomban fölöttem ez föl vött igeknek első referól: Holott Idvőzítőnk commendallya, sőt ugyan parancsollyá mi nekünk az Tanításnyokkal együtt az Könyörgést. Mindeneknek előtte penigh, alkalmatosságát jelentem meg az Christus tanításának. Annak-utána arról bollek, hogy ha sabade az könyörgesben ezen kívül más format követnünk, avagy nem? Vegezetre hogy ha erte ő maga Christus Urunk ezzel az könyörgessel, avagy nem? De ezekről elegendendőkepen hallottanak az Keresztyniek. Mostan immar lassuk az igeket rendel. Mond azért Christus Urunk:

Mi

Mi Atyánk, ki vagy az Mennye-
ben, &c.

S V M M A.

Ez igekben, es az következendőkben
(mind az 15. Versiglen) foglaltatik be ez
fől vőtt igeknek második része; Holott
Christus Urunk bizonyos formában meg
mutattya, es nagy sēpen előnkben adgya,
minemű dolgok-nélkül fűkölködünk leg
inkab ebben az életben, es micsodakat kel-
lyen Istentől kernünk az mi könyörge-
sünkben?

R E SZ E I.

Harom kiváltkepen valo részekre oszthat-
tyuk az mindennapi könyörgést: Mert az
első részben be foglaltatik az *Exordium*,
az az, kezdeti az könyörgésnek, imez I-
gekben: Mi Atyánk, ki vagy az Men-
nyegenben.

Az második részben, hat keresek van-
nak: az mellyek közzül az három első ke-
resékben azokat kevannyuk Istentől, az
mellyek az ű Sz. Nevenek tiszteletire neze-
nek. Az három utolsó keresékben penigh
azokat kerjük, az mellyek avagy mi ma-
gunk.

gunknak, avagy penig Keresztyen felebarátinknak, avagy vegezetre közönseges-kepen minnyajunknak bűkfegecssek.

Az harmadik refében be foglaltatik az *Conclusio*, mellyel be summallyuk az kereseket, mondvan: Mert tijed az Orfagh, az hatalom, es az dicsőlegh, mind örökke, Amen.

Ezekről rendel bollyunk Isten segítsegeből az igeknek folyafa ferint.

Az Könyörgesnek első refé.

Mond Christus Urunk: Mi Atyánk ki vagy Mennyegebeo, &c. Ez igekben foglaltatik be az könyörgesnek első refé, mely az *Exordium*, az az, kezdeti az Imatfagnak.

De hogy innét több lelki eppületet vehessenek az keresztyenek, rendel vefem föl az igeket, es meg magyarazvan, az Tanufagokat is rövideden elő famlalom.

Kerlek halgas rea ferető atyamfia.

Mi Atyánk. Itt mi nekünk imez következendő kerdeseket kel megh magyaraznunk.

1. Miért parancsolta Idvözítőnk, hogy illyen igekkel kezdgyünk el az könyörgest: Mi Atyánk?

2. Mi

2. Mit ert itt az helyen Christus Urunk az Atyának nevezetén, s mi nekünk is mit kellyen ertenünk?
3. Miképen mondattatik az Isten mi Atyánkknak?
4. Miért hogy sokaságnak izejevel mi Atyánkknak mondgyuk?

A Z E L S Ö R Ö L.

Az mi az első kerdest illeti; Illyen igekel parancsollya Christus Urunk, hogy az könyörgést el kezdgyük, imez következendő lép okaijert. I. Hogy annak az igaz Istennek ismeretire, es sent Nevenek tiszteletire soktasson es tanítson bennünket, az ki únnón magat az sent Irásban ki jelentette. Az penig nem mas, hanem az mi Urunk Jesus Christusnak dicsőseges sent Atyya, a ki immar mi nekünk is az Christus által szerelmes Atyánk, Erről sol únnón maga Idvőzítőnk, Ioan. 20. 17. mondvan: Föl megyek az en Atyámhoz, es az ti Atyatokhoz, az en Istenemhez, es az ti Istentekhez.

II. Hogy az Istenhez valo bocsúlásra föl indítson bennünket. Mert, mivel hogy Atyánk az Isten, az kinek könyörgünk, ugy kel magunkat előtte es ő hozzaja viselnünk, az mint amaz jó fiakhoz es leányokhoz illendő. Tudode mit mond az Isten,

Isten, *Mal. 1. 6.* Ha en vagyok Atyatok, hol az en bocsúletem? Hat az mi bent Istenünkhez, könyörgésünknek idejen, oly bocsúlettel es szeretettel kel magunkat vizsgálunk, mint amaz jó Fiak es leányok, az ű edes Atyyokhoz es Anyyokhoz.

III. Hogy ezzel minket, az mi Istenünknek hozzánk való jó akarattyaval, es az könyörgésben való megh halgataással biztasson. Mert mivel hogy Atyánk nekünk az Isten, az kinek könyörgünk, bizonyára minden kétség nélkül elhihetjük, hogy könyörgésünket megh halgattya. Erről szól Ildvőzítőnk, *Mat. 7. 11.* mondvan: Hogy ha ti emberek gonofok leven, jót tudtok az ti fiaitoknak adni: Menyivel inkább az ti Mennyei Atyatok jókat ad azoknak, a kik ű tőle kerik.

TANÚSÁGOK.

I. Vegyük esünkben innet; Hogy egyedül csak Istennek kel könyörgésünk, ő maga kevannya ezt az Isten, *Psal. 50. 15.* mondvan: Hiy segítségül engemet az te nyomorúságodnak idejen. Christus Urunk is oda igazít *Ioan. 16. 23.* Bizony bizony mondom nektek, hogy valamit az Atya-

tul

tul kertek az en nevemben, meg adgya ti
 nektek. Itt-is arra tanit minket, hogy az
 mi könyörgésünket Istenhez igazgassuk.
 Vetkeznek tehát azok, az kik avagy az
 Angyaloknak, avagy az megholt Szen-
 teknek könyörögnek, mint az Papistak.
 De azok szinten ugy jarnak, mint az kik
 oly orvost keresnek, az kinek sem ihre
 sem felenezeje nincsen, à miat pelda be-
 sedben mondgyuk. De mi azokat ne kö-
 vessük, hanem az Christus parancsolattya-
 hoz tartfuk magunkat, es egyedül csak az
 igaz Istennek könyörögjünk.

II. Tanullyuk meg azt-is: Hogy az
 mi Szent Istenünk előtt, mikor könyör-
 günk, jó modgyaval' kel magunkat visel-
 nünk. Mindeneknek előtte útet igazan
 meg kel ismernünk, hogy tudgyuk kinek
 könyörgünk. Annak-fölötte igen kel be-
 retnünk es tisztelnünk. Vegezetre, tellyes
 bizodalommal kel eleiben járulnunk, es
 tökéletesen el kel hinnünk, hogy minket
 könyörgésünkben meg halgat. Erről soll
 az Szent Pál, *Rom. 10. 14.* mondvan: Mi-
 kepen hijak segítségül, az kiben nem his-
 tenek, es mikeppen hisnek abban az kirel

nem hallottanak: Sőt ünnön maga-is az Isten, *Mala. 1. 6.* Ha, ugy mond, en Atyatok vagyok, hon az en tiszteletem? Az Szent Pal-is *Heb. 4. 16.* Jarullyunk ugymond, tellyes bizodalommal az kegyelemnek feki eleiben. Vetkeznek ez ellen az Poganyok, à kik azt sem tudgyak kinelt könyörögnek. Azok-is az kik hitnelkül es tellyes bizodalom nélkül könyörögnek. Hasonlok ezek az Tengernek habjaihoz, mellyek az feltúl ide s-tova hanyattatnak, *Iac. 1. 6.* De mi ezeket ne kövessük, hanem ismerjük meg ű fölfeget: annak-földőre, nag böcsülettel jarullyunk ű Fölfege eleiben, es jo remenységben legyünk az meghalgatas felől, mert Atyának könyörögünk. Mellyet ha cselekedünk, kedves valást tessék mi nekünk, mint berelmes fiainak.

A Z M A S O D I K R O L.

Laszuk immar masodszor, mit ért Christus Urunk itt az helyen az Atyának nevezetén, es nekünk is mit kellyen ertenünk?

Az mi ezt à kerdest illeti, erre az Iras magyarazo Doctorok nem mind egyarant felelnek. Mert nemmellyek az Atyának nevezetén ertik az Istensegben az első személyt

melyt à ki az Atya. Illyen jegyzesben ve-
 si Christus Urunk-is *Io. 17. 1.* Atyam di-
 csõitd meg az te Fiadat, hogy az te Fiad-
 is meg dicsõitsen tegedet. *Ismet, ca. 16. 28.*
 Ki jöttem az Atyatul, es jöttem ez vilag-
 ra, ismet el hagyom ez vilagot, [es az A-
 tyához megyek. Illyen ertelemben volta-
 nak, az Tertullianus, Cyprianus, Ambrus
 es az Agoston Doctorok, &c. De ez ellen
 mindgyart azt mondhatnad: Ha az Atya-
 nak nevezet in csak az első semelyt kel-
 ertenünk, tehát így csak az Atyának kel-
 könyörgenünk: A honnet az következik,
 hogy az Fiu es az Szent Lelek az kö-
 nyörgesből ki rekesztetnek.

Erre azt felelik, hog nem következik eb-
 ből a magyarázatból az az illetlen es Eret-
 nek ertelem, imez következendõ okokert.

I. Mert amaz közönséges regula se-
 rint: Az Szent Haromságban levõ seme-
 lyeknek külső munkajokban es cselekedet-
 ben, annak-fölõtte risteletekben, mikor
 egyik semely neveztetik, az többi az-
 zal ki nem rekesztetik. Annak-okaert itt-is
 az Fia es az Szent Lelket nem rekesztjük
 ki azzal, hogy csak az Atyat nevezzük.

I I. Mert az Atya közt és az Fiu közt, oly el válhatatlan fővetseg vagyon, hogy az Atyát az Fiu nélkül csak meg sem gondolhattuk: Mert nem Atya az ákinék Fia nincsen. Visontag, sem az Atya, sem az Fiu nem lehet az Sz. Lelek nélkül, &c.

Nemellyek pedig itt az Atyának nevezetét allat érint vetik, és azt mondgyak hogy ezen ertenünk kel, az tellyes Szent Haromság Istent, á ki az Atya, Fiu, és Sz. Lelek. Illyen jegyzesben veterik *Deut. 32. 6.* Nem de úe az te Atyád, az ki teremtet tegedet: *Ismet. Mala. 2. 10.* Nem de, nem mind egy Atyánk vagyone mi nekünk: Nem de, nem mind egy Isten teremteté minket: Ez az utolso ertelem helyessebb az elsőnel.

TAN U S A G.

Jegyezzük meg inaet, hogy az minden-napi könyörgesben, az tellyes Szent Haromság Istennek imatkozunk. Mert noha csak az első semelyt, tudni illik, az Atyát emlittyük: Mindazon által, egyberr-mind ot ertyük mind az Fiat, s-mind á bent Lelket. Ertette ezt á bent Istvan, á ki az ú halálnak idejen, az Ur Jesus Christusnak illyen

ilyenkepen könyörög: Uram Jesus, ved
hozzad az en lelkemet. *Mat. 7. 59.* Ertet-
tek az több Tanítványok-is, az kik így kő-
nyörögnek: Uram, öregbits az mi hitün-
ket. *Luc. 17. 5.* Ezert hittak az regi jambo-
rok segítségül az Szent Lelket amaz rövid
Sép Enekecskeben: *Veni Sancto Spiritus, &c.*
Az az, Jóvel Szent Lelek, mellyel mind ez
ideiglen élt az Anyaszent-egyház. Verkez-
nek tehát az Eretnekek, az kik csak az A-
tyának könyörögnek, az Fiat. pedig es az
Szent Lelket az könyörgésből ki rekeftik,
De mi ezeket ne kövessük, hanem az tel-
lyes Szent Haromságh Istennek könyörög-
jünk, az ki az Atya, Fiu es Sz. Lelek.

AZ HARMADIK RÖL.

Harmadsor, lassuk immar azt-is: Miert
mondgyuk az Istent mi Atyáknak? Az
Istent mi Atyáknak mondhattuk imez
következendő Söp okokert.

I. Az teremtesre es gond-viselesre
nezve: Mert Isten teremter minnyajan
minket. De ez igen közönséges: mert er-
re nezve, mind az Hypocritáknak, es
mind az hittúl fakat embereknek Atyyok
az Isten. Erről szól az Moyses Propheta,

Deut. 32. 6. Nemde, úgy mond, nem őe az te Atyád, az ki tegedet teremtet? Az *Malachias-is cap. 2. 10.* Nemde, nem mind egy Atyánk vagyone minnyajan nekünk? Nemde, nem mind egy Isten teremteté minket?

II. Az fiuva valo fogadasra nevezve, Mert az Christus csak egyedül az Istennek természetet berint valo Fia, mi peniglen az Istentől az Christus Jesusban fiakka fogatattunk. Erről szól az Szent János, *cap. 1. 12.* mondvan: Valakik ötet vővek, hatalmat ada nekik, hogy Isten Fiai lennenek. Az Szent Pál-is, *Rom. 8. 15.* Nem vőttetek az, szolgálatnak lelket az felelemre, hanem az fiuva valo fogadasnak lelket, az mely által azt kiálttyatok: *Abba, Pater*, az az, Atyánk az Isten.

III. Az uyjonnán valo sületésre nevezve, mely az Szent Lelek által lehen. Erről szól az Szent Pál *Rom. 8. 14.* mondvan: Valakik az Isten Lelketől viseltetnek, csak azok az Istennek fiai. *Imet. Gal. 4. 6.* Mivel hogy fiak vattok, ki bocsata Isten az ű Fiának Lelket az ti süvetekben, kiáltvan, *Abba, Pater*, az az, Atyánk az Isten.

TANVSA G O K.

Először. Tanuljuk meg innét: Hogy az ſent Iſtent milyen mondhattuk Atyáknak: mert ő teremtet, tart és táplál minket. Annak-fölötte fogadot Fiai vagyunk az Chriſtus Jeſusban. Vegezetre űnyjetot meg az ű ſent Lelke által, az kik az ſent Pal, Fiuva valo fogadásnak Lelkének nevez. *Rom. 8. 15.* Ennek igaz volta meg tetſzik az elől ſamlaltatott okokból. Vetkeznek tehát ez ellen az hitről ſakat emberek, az mineműek az pogany Törökök és Tatarok, az kik, nem hogy magok mernek az Iſtent Atyáknak mondani, de meg egyebeket-is ſidalmaznak erette, és azt mondgyak: Hogy meritek az Iſtent Atyáknak mondani: Bár ne lehetnetek fiai, csak lehetnetek rabjai. De mi Keresztények hidgyúk el, hogy mi nekünk az Chriſtusban, Atyánk immar az Iſten, és nagy bizodalommal említſük az ő Szent Nevet. Laſd meg, *Rom. 8. 15. Gal. 4. 6.*

Másodszor. Vegyük eſünkben azt is: minemű nagy meſtoſagban legyenek Iſtennel az hívek, úgy-mint, az kiket az ű Szent Fiában az Ur Jeſus Chriſtusban,

mind fejenkent Fiainak es leanyinak ismer. Meltosagosok ez vilagi Kiralyoknak es Fejedelmeknek fiai ; De meltosagosbak azoknal az Hivek , mint illyen Mennyei földsegnek fiai es leanyi. Vigasztallyuk azért ezzel mi magunkat, ez vilagnak böcstelensége ellen , holott lattuk ez vilagnak fiai csak ugy tartyak az hiveket, mint ha ingyen sem volnának. De ám-jarjanak azok. Elegh az mi nekünk, hogy az Isten, fiainak es leanyinak tart minket.

Intetessünk-is ezekből : Im halljuk hogy Atyánk mi nekünk az Isten : Tehat ugy viseljük magunkat, mint Istennek jo Fiai es Leanyi , béréssük ű földseget , tiszteljük, neki solgallyunk, es az ű Nevet hívjuk az mi búkségünknek idejen segitsegül, hogy mi ellenünk-is ne panaszkodgyek, mint regen az Sidok ellen. *Malac. I. 6.*

AZ NEGYEDIK RÖL.

Utolfor, lassuk immar azt-is, miért hogy nem így follunk : En Atyám : hanem sokasagnak igejevel élünk , es azt mondgyuk : Mi Atyánk ?

Ennek igen sep okai vannak. I. Hogy ezzel az Keresztyeni alazatoságra intetessünk,

sünk, hogy együnk az aszikkal, Isten előtt, magat fellyeb valonak ne tartsa, mint amaz kevely Phariseus, *Luc. 18. 11.* hanem fejenkent úgy viseljük magunkat, mint egy Atyának belid fiai és leányi. Így magyarázza ezt az *Szent Agoston Doctor.*

I I. Hogy ezzel az Keresztényi atyafiúi szeretetre intettessünk. Mert ha egy Atyának Fiai vagyunk, az mint az könyörgésnek kezdetiben valljuk, sükfeg hogy egymás szeretők-is legyünk. Így szól ez felől az *Cyprianus Doctor.*

III. Hogy ezzel az közönseges könyörgés commendaltassék, és annak haszna és fogamatossága meg jelentessék. Mert ha csak így könyörgenek: En Atyám: Senkiert nem könyörgenek, hanem csak en magamert. Más-is ha úgy könyörgene, en ertem senki nem könyörgene, hanem csak en magam. De ha azt mondom: Mi Atyánk; Minden Keresztényekert könyörgök. Visontag en ertem-is mindenek könyörögnek, valakik ezzel az formával élnek. Így ért ez felől az *Ambrus Doctor,*
lib. I. de Cain, cap. 9.

IV. Vigasztalásunkert: Hogy innét

az megh halgatas felől jó remenységben legyünk. Mert holott az Istent köszönleges Atyáknak mondgyuk, nagy jó remenységben lehetünk, hogy az mi könyörgésünket megh nem veti, hanem minket megh halgat, az kik ilyen felesen folyamodunk ű hozza.

TANVÁSAGOK.

I. Vegyük eszünkben innét, hogy mind ez egész vilagon levő hivek es Keresztények, atyáfiak: Mert ime egy Atyyok vagyon, tudni illik, az Szent Isten. Erről szól az Moyses, *Deut.* 32. 6. Az Malachias is *cap.* 2. 10. Lásd meg az irásokat. Ugyan ezen dolog innét is meg bizonyosodik, holott az Istent köszönleges Atyáknak nevezzük. Intettefésünk azért innét az atyáfiúi szeretetre. Im halljuk, hogy egy Atyának fiai vagyunk, azért igen egymás szeretek legyünk, mint az jó Atyáfiak, az kiknek ez földön egy Atyyok es Anyyok vagyon. Erre int Idvőzítőnk minket *Ioan.* 13. 34. mondván: Ugy parancsolatot adok ti nektek, hogy egymást szeressetek. Az Szent Janos is *Ioan.* 4. 21. Ezt az parancsolatot vettük, ugymond, hogy az ki az Istent

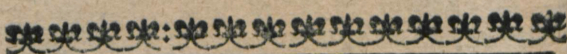

Istent szereti, felebarattját-is szeresse. Vetkeznek ez ellen amaz Chain természetű emberek, à kik nem hogy az idegeneket szeretnek, de még az ű vér szerint való Atyokfiát-is, ördögi gyűlöfeggel illetik. De mi ezektől ne tanuljunk, hanem im halljuk, hogy egy Atyának fia vagyunk, azért egy mást igen szeressük.

I I. Jegyezzük meg azt-is; hogy nem csak magunkert, hanem egyebekert-is kel könyörögnünk. Erre int minket Christus Urunk ebben az czikkelyben, holott azt parancsollya, hogy elsőben-is az Istent köszönséges igevel, Mi Atyánknek mondjuk. Ugyan ezen okaert cselekedti azt-is, hogy ide alab, az utolsó három kereseket-is, köszönségeskepen rendeli, à mint meghalljuk Isten segitsegeből, az igeeknek magyarazattjaból rendel. Vetkeznek tehát ez ellen azok, az kik egyebeket ki kebszenek az ű könyörgésekből, es mindenkor csak magokert könyörögnek. Annakfólótte azok-is, az kik sem magokert, sem egyebekert nem könyörögnek, hanem tellyességgel idegenek az könyörgéstől. De mi ezeket ne kövessük, hanem mind magunk-

gunkert, s mind egyebekert forgalmatos-
san könyörögjünk.

Erre segellyen fejenkent minket, à mi
Mennyei Sz. Atyánk es Istenünk, Fiaert
az Ur Jesus Christusert, Amen.

V. PRÆDIKATIO.

Ki vagy az Mennyegeben.

KEzdettem vala magyarázni az Keres-
tyenek elõt, az minden-napi könyör-
gesnek kezdetit: Holott mindeneknek e-
lõtte azt parancsollya Christus Urunk,
hogy az Istent, Mi Atyáknak mondgyuk.
Itt elõször azt latok megh: Miert hadgya
Idvõzítõnk az könyörgést illyen forman
el kezdenünk: Masodszor, mit ertsen az
Atyának nevezetia: Harmadszor, hogy
hogy mondattassék az Isten Mi Atyánk-
nak: Vegezetre miert nevezzük közön-
seges Nevel Mi Atyáknak: De ezekről
ez ideiglen elégedendõkepen hallottanak
az Keresztýenek. Mostan immar lassuk I-
sten segitsegebõl ez következendõ ige-
ket-is.

ker is. Mond Christus Urunk: Ki vagy az Mennyegeben.

Ez Igekben azt jelentyűk meg, mellyik Atyanknak könyörgünk: Es azt mondjuk, hogy annak a ki az Mennyegeben lakozik. Holott ket dolgokat kel rövideden meg latnunk.

1. Mit kallyen az Egeknek nevezetén értelmünk:
2. Miert nevezzük az Istent Mennyei Atyanknak?

A Z E L S Ő R Ő L.

Az mi az első kerdest illeti; Az Egeknek nevezetén, nemelleyek ertik az hiveknek sivőket, lelkeket, az mellyekben az Isten kegyelméből Szent Lelkenek általa lakozik. Ide hozzák Christus Urunknak mondatát, Ioan. 14. 23. holott így szól: Az ki engemet szeret, az én befedemet megtartya, az én Atyám-is szereti azt. En, es az én Atyám ahoz megyünk, es annál lakozunk. Az sent Pál-is 1. Cor. 3. 16. Nem tudgyatoké, ugy mond, hogy Isten Templomi vattok, es hogy az Istennek Lelke lakozik ti bennetek? Illyen erzelemben voltanak, az Cyrillus, Ambrus, es az Agoston Doctorok.

Nemelleyek ertik az lathato egeket, ki-
valc.

valtképen pedig az bodogfagnak helyét, holott az fent Isten mondatik lakozni, az fent Angyalokkal, es az megh bodogult lelkekkel egyetemben: Illyen ertelemben voltak az amaz Gregorius Nissenus, Chrysostomus, Cassianus, es az többi. Ez az utolsó ertelem helyesebb az elsőnek: Mert az fent Irsban gyakor helyen az egh, Isten sekinek neveztetik, Lásd megh az többi közt, *Esa. 66. 1. Mat. 5. 34. &c.* De vallyon miért tulaydonittatik az Egh az Istennek, talam ugyan nem lakik ez földön: Ved ebedben, nem azért mint ha csak az egekhez köttetet volna, mert azt mondgya ű maga *Ier. 23. 24.* hogy mind az Eget s mind az földet ő tölti be, hanem imez következendő sеп okokert:

I. Hogy az ű Isteni dicsősége es meltofsaga tettetéssé legyen, ugymint az ki illyen sеп Kiralyi palotaban lakozik.

II. Mert az Istennek csudalatos dolgai gyakrabban az Egekből nyilatkoztatnak ki, az mint erről az Szent Irs bizonyfagot tesen. *Gen. 7. 11. Ismet, capit. 19. 24. Matth. 3. 17. &c.*

III. Hogy az Istennek mindenható, e-reje

reje es hatalma, innet-is ki nyilatkozzek.
Mert miképen hogy az Egh mindenűt va-
gyon, így az Istennek hatalma minden he-
lyekre ki terjed. *Psal. 139. 7.*

TANVSA G.

Az mi Szent Istenünk minden Kira-
lyoknak Kirallya, es Csafaroknak Csafara.
Meg tessék ez 2. *Par. 20. 6.* holott az jam-
bor Josaphat Kiraly, az Istent minden
nemzetsegeknek Urianak mondgya lenni.
Az Ezechias Kiraly peniglen, minden Ki-
rallyoknak Kirallyanak jelenti az Istent, 2.
Reg. 19. 15. Ennek valosaga innet-is ki nyi-
latkozik, holott az mi Idvőzítőnk paran-
csolattyabol, az Istennek tulaydonittyuk
az Egeket, mindgyart az mi könyörge-
sünknek kezdetiben. Voltanak ugyan, es
vannak mostan-is hatalmas Fejedelmek,
Kiralyok es Csafarok; De azok közzül
eggyik sem birt az Egekkel, hanem csak
földi birodalmok volt, es az-is bizonyos
ideiglen tartot. De ennek az mi Istenünk-
nek, mind Mennyen es földön allando es
derekas birodalma vagyon. Erről szól az
Szent David, *Psal. 135. 6.* mondvan: Az mi
Istenünk az Eghben lakik, es valamit
akart,

akart, mindeneket cselekedet, mind az Egen, mind az földön, mind az Tengerben, es az melysegekben. Ismet, *Psal. 24. 1.* azt mondgya: Az Ure az föld, es annak tellyeslege. Tehat meltan mondgyuk Kiralyoknak Kiralyanak, es Csasaroknak Csasaranak.

Intettesünk azért innet elsőben: Szolgallyuk ennek az nagy Fejedelemeinek bentségben, igazságban es artatlanságban. *Psal. 2. 11.* Másodszor; vigasztallyuk is magunkat: Im halljuk, hogy hatalmas Kiralyunk vagyon. Megh otalmazhat azért minket minden fele ellenséginktől, mind lelkiektől es testiektől. Vetkeznek tehát, az kik ennek sem szolgálai nem akarnak, sem az ő szükségekben hozzája nem bíznak. De mi ezeket ne követjük, hanem szolgallyuk ő föllegenek, es bizzunk ő benne. *Psal. 37. 3.*

AZ MÁSODIKRÓL.

Másodszor, lassuk immar azt is: Miért mondgyuk az Istent Mennyei Atyának? Ennek nagy szép okai vannak, im csak rövideden samlalom elő.

I. Hogy ezzel meg különböztessek ő föl-

fölseget az mi földi Atyainkról. Vannak ez életben Atyaink, úgy-mint, test szerint való Szüleink, annak-fölött Fejedelmink, Tanítóink, Tutorink és öreg emberink; De ezek mind földi Atyaink és Atyánk helyet való emberink. Az Isten penigh nem földi, hanem Mennyei Atyánk nekünk.

II. Hogy megh erősítsünk az meghalgatas föl való bódogh remenységben. Mert holott Atyánk nekünk az Isten, bizonyára örömet és jó kedvel meghalgat. Mivel-hogy penig az Egeknek Ura és Királya, meg-is segíthet onnan fellyúl.

III. Hogy az Istenhez való bocsúlathoz és tisztelethez indítassunk. Mert holott Mennyei Atyánk az Isten, búkfeleg hogy nagy fiui és leanyi bocsúlattal folyamodgyunk az ű kegyelmenek feki eleiben.

IV. Az Agoston Doctor, *de sermone Domini in monte*, azt mondgya, hogy azért is, hogy az mi hívünket az földről fölemellyük, az Mennyei jókról gondolkodgyunk.

V. Az Bernhard Doctor *sup. Psal. 16.* azt jelenti, hogy innét intettünk, minemű

nagy buzgó ahítással, kellyen mi nekünk könyörögenünk, hogy az mi könyörögesünk innét az földről, oda föl hallanak az Egekben az Istenhez.

TANVSA G.

Vegyűk esünkben innét; Minemű nagy külömbfögh legyen az mi földi Atyaink közt, es az mi Mennyei Atyánk közt. Megh tessék ez az elő famlaltatott dolgokból. Intetessünk azért innét, az mi Istenünkhöz való bocsúlathoz. Megh erdemlik mi tölünk az mi testi főleink, es mind azok a kik Atyaink helyet vannak, hogy őket illendő bocsúlathoz illessük. Tehát menyivel inkább megh erdemli az mi fent Istenünk, hogy fiúi es leányi tisztelettel legyünk ű hozza. Mert azok csak földiek: Az Isten pedig Mennyei Atyánk nekünk: Vetkeznek ez ellen az Balványozók, az kik el hagyvan az elő kut fejet, ű kutakat keresnek, az mellyekben nincsen víz, *Ierem. 2. 13.* az az: az Menynek földnek teremő Istenet el hagyvan, az idegen Istenek után jarnak, azokat tisztelik, es azoktól várnak segítséget. Ezekkel egyűt azok is, az kik noha Keresztynen nevet viselnek,

de az Istennek melto bõcsületit meg nem
adgyak. Ez felekrõl panaszkodik, *Mal.*
1. 6. mondvan : Ha en vagyok az ti Atya-
tok, hol vagyon az en tiszteletem ?

No mi Keresztyenek, ezeket hatra hagy-
van, bõcsüllyük es tisztelessük ezt az mi
Mennyei Szent Atyankat, &c.

*Ez ennek az czikkelynek is magyarázatya; es így
el végeztük az könyörgésnek első részét, Isten segítségéből.*

Az Könyörgésnek második része.

Mond immar Christus Urunk :

Meg fenteltessek az te Neved.

Ez igekben, es az következendõkben,
mind az 14. versigen, foglaltatik be az
könyörgésnek második része : Mely (az
mint oda föl jelentem) hat kiváltskeppen
valo keresekben áll. Az három első kere-
sekben azokat kívánnyuk Istenül, a mel-
lyek az ú bent Nevenek tiszteletire tarto-
znak. Az három utolsókban pedig, azok-
ert könyörgünk, az mellyek nélkül mind-
mi, s mind Keresztyen fele-baratink, ez c-
létben bûkölködünk. *Ezekről rendel bolyunk
Isten segítségéből.*

E L S Ö K E R E S.

Mond Christus Urunk : Meg fenteltes-
sek az te Neved.

E :

Hog

Hogy az első Kérést az Kereszttyenek job modgyával megh erthessek, imez következendő dolgokat kel meg latnunk.

1. Miért helyheztetik ez, az töb Keresek közt leghe elől?
2. Micsoda az Istennek Neve?
3. Mit kelertenünk az meg Sentelesnek igejen?
4. Hogy hogy Sentelettyük mi, Segeny gyarlo es bünos emberek, az mi Istenünknek Szent Nevet?

A Z E L S Ö R Ö L.

Az mi az első kerdest illeti; Az töb kereseknek előtte helyheztetet ez, imez következendő sеп okaijert.

I. Meltoságnak okaert. Mert az Istennek Nevenek tisteleti, mindenebben első, az melynek elő mozdításáert, ebben az első keresben törekedünk. Tudtak ezt még az Poganyok közzül-is az kik jozanb ertelemben voltak. Az többi közt, az Pythagoras, az ű sеп verseit így kezdi el : *πρῶτα θεόν τῆμα* Prota Theon tima. *Primum Deum cole.* Az az : Mindeneknek előtte az Istent tistellyed. Ide valo amaz közönfeges mondas-is : *ἀρχὴν ἀπαντῶν τελευτῶν ποίᾳ θεῶν.* Archin hapandon ka telos pii Theon. *Principium omnium & finem sac Deum.* Az az : Minden dolgaidnak kezdeti es vege Isten legyen.

legyen. I I. Mert ide fellyeb, Isten fiainak es leanyinak vallok magunkat lenni, annak okaert az könyörgesnek rendi, arra int minket fejenkent, hogy mindeneknek elötte, az mi Mennyei Szent Atyának Nevenek tiszteletire igyekezzünk: Hogy valamikeppen mi felölünk-is ne panaszkodgyek ő fölsege, mint regen az Sidok felöl, *Malai. 1. 6.* mondvan: Ha en vagyok az ti Atyatok, hon az en tiszteletem?

T A N U S Á G.

Jegyezzük meggh inner: Hogy minden Híveknek, valakik Isten fiainak es leanyinak meltan akarnak neveztetni, legh fő gondot kel viselniük az Isten tisztelességének előmozdítására. Erre tanit minket Christus Urunk, *Math. 5. 16.* mondvan: Ugy vilagoskodgyek az ti vilagosságotok az emberek előt, hogy az emberek látvan az ti jó cselekedeteket, dicsőítessék az ti Mennyei Atyatok. Hasonlokepen fol az Szent Peter-is, első levelének második részében, az tizen kettődik versben. Itt-is ugyan ezen dologra int Christus Urunk, holott az ő parancsolattyaol es rendeleseből, előfőris az mi Mennyei Sz. Atyánk-

első keresben azon kerjük az Istent, hogy az ű Neve megh bentelessek. Mondam hog itt előőr azt kel meg latnunk: Miert hogy ez az keres legh elől helyheztetik: 2. Micsoda az Istennek Neve? 3. Mit kel ertenünk az meg benteletesen? 4. Mi módon bentelehetik meg az bűnös emberek az Istennek Nevet? De csak az első kérdésről bolhatek akkor: Mostan Isten segítségéből, lassuk az következendőket is.

A Z M A S O D I K R O L.

Az Istennek Neve az bente Irasban, nem csak egy jegyzesben vetettetik: Hanem előőr jegyzi őnnön magát az bente Istent, *Psal.* 5. 12. Az kik berteik az te Nevedet, az az, tegedet Ur Isten, azt mondgya az Propheta. Hasonlo irasok vannak, *Psal.* 7. 18. *Ismer*, 116. 13. *1. Reg.* 5. 5. Lassd megh az irasokat.

II. Vetettetik az Istennek csudalatos dolgaiert es cselekedetiert. Illyen jegyzesben vetetik *Exo.* 15. 3. holott az Moyses azt mondgya: Mindenható az ű Neve, az az, az ű cselekedeti. Hasonlokepen vetetik, *Exo.* 34. 14.

III. Jegyzi az Istennek bente akarat.

tyat es parancsolattyat. *1. Sam. 17. 45.* azt mondgya David az Goliatnak : En te read megyek az Jehovanak neveben, az az, az ű akarattyabol es parancsolattyabol. Hasonlo jegyzesben vetettetik *Mat. 28. 19.*

I V. Veterik az Isteni tisteletert, az ű Nevenek magasztalasaert. *Act. 21. 13.* Azt mondgya az Szent Pal : Kés vagyok en meg halni az Urnak Nevejert, az az, az ű tisteletiert, &c. Itt az helyen, az első es az második jegyzesben vetetik, mintha azt mondanok : En Mennyei szerelmes Sz. Atyam, enged meg kerlek : hogy mindeknek elötte, teged igazan megh ismerjünk, es minden te dolgaiddban es cselekedetiddben, az te mindenható erödet, bölcsesegedet, jó voltodat, igazságotat es irgalmaságotat hirdessük es magasztaljuk. Annak fölötte, hogy minden mi csetünket es erkölcsünket úgy rendellyük, hogy mi bennünk es általunk te fölsegéd dicsőítessék es magasztaltassék.

T A N V S A G.

Vegyük esünkben innet : Hogy az Istennek nincsen olyan Neve, az minemű nevek az embereknek es egyéb teremtet

alla,

allatoknak ez vilagon vagyon, mellyel egy-
gyik az masiktul meg valasztatik. Sõt nem-
is főkség ennek lenni, mert az Isten csak
egy, es ő neki tarfa nincsen. Annak-fölöt-
te, nem-is lehet, mert vegheterlen főlség.
Hanem Istennek Nevenek mondgyuk
mind azokat, az nagy es kivaltkepen valo
josagokat, az mellyeket az fens Irasban az
Isten felől olvasunk es hallunk. Peldanak
okaert, *Gen. 17. 1.* Az Isten únnön maga fe-
lől az Abrahamnak azt mondgya: En va-
gyok az *ElSchaddai*, az az, mindenekre ma-
gamtul elegseges Isten. Ismet, *Exod. 3. 14.*
Jehovanak, az az, magatul álló Istennek
mondgya ő magát. Visontag *cap. 15. 1.* Ur-
nak, az az, mindennek parancsоло, es
mindennel biro Istennek nevezi magát.
Lásd megh ezeken kívül az Istennek fep
nevezetit, *Exo. 34. 6. &c.*

Vetkeznek tehát az kik az Istennek oly
kivaltkeppen valo nevet tulajdonitanak,
mellyel az több Istenektul meg valasztassék.
De mi azokat ne kövessük, hanem az I-
stennek Neve felől, jozan ertelemben le-
gyünk.

A Z H A R M A D I K R O L.

Harmadfor, jer lassuk azt-is: Mit kellyen ertenünk az megh bentseltetesnek igejen?

Az mi ezt az kerdest illeti, ez felöl az iras magyarazo Doctörök nem mind egy ertelemben vannak. Mert nemellyek az Szentlegen ertik az Istennek bentsleget, az mely mi bennünk el kezdendö itt ez vilagon. Mintha azon könyörgenenk az Istennek, hogy tegyen bentske bennünket, es abban mind vegiglen tartson meg. Illyen ertelemben voltak, az Tertullianus, es Cyprianus Doctörök.

Nemellyek penigh vesik az Istennek Nevenek dicsiretire es tisteletere, es annak magasztaltatasara, tudni illik, az mely szarmazik az mi jo cselekedetinkből. Ide hozzak az Christus mondasat *Mat. 5. 16.* holott illyenkepen fol: Ugy vilagoskodgyek a ti vilagossagotok az emberek elöt, hogy az emberek latvan az ti jo cselekedeteket, dicsöitsék az ti Mennyei Atyatokat. Így magyarazta az Cyrillus, Chrysostomus es az Jeronymus.

Vegezetre, nemellyek egy altallyaban ertik

ertik az Istennek dicsőseget, es annak ki
nyilatkoztatását es magasztaltatását, az
emberek közt minden helyekben. Illyen
ertelemben vagyon a többi közt, az Ago-
ston Doctor, *lib. 2. de sermone Domini in
monte*. Es ez az utolsó értelem helyesebb az
elsőknél. Azon kerjük tehát az Istent eb-
ben az czikkelyben; Hogy ű magát min-
denekkel meg ismertesse, ez vegre, hogy
űtet egyedül mindenek bocsúllyek, tisztel-
lyek es dicsirjek. Illyen jegyzesben vete-
tik *Ezech. 38. 23.* holott űnnön maga az Isten
azt mondgya: Fől magasztaltatom es meg-
santeltetem, es ismeretes leszek nagy sok
nemzetsegeknek semek előtt, es megh-
tudgyak mindenek, hógén vagyok az Ur.

T A N V S A G.

Jegyezzeük meg innét; Hogy, noha az
Isten ű magában tökelletes sentség, az
melyhez semmi nem járulhat; Mindazon-
által, mondattatik megh santeltetni az ű
Neve, mikor az emberek űtet igazán meg-
ismerik, es az ű bölcseséget jó voltat es
hatalmasságot hirdetik. Ennek valósága
megh tetűik az elő samlaltatot dolgokból.
Intertetsünk azért innét, hogy az Istent
iga-

igazán megh ismerjük, az mint magát az
fent Írásban ki jelentette. Annak-fölötte
az ú mindenható erejét, bölcseséget, igaz-
ságot, irgalmasságot és Atyai jó voltát
hirdessük, hogy mi általunk-is az ú Neve
meg-fenteltessék.

A Z N E G Y E D I K R ö L.

Utolsón, lassuk azt-is: Mikeppen sen-
telhettyük mi szegény gyarló emberek az
Istennek nagy nevet, a mely ú magában
Szent, sőt mérő Szentleg.

Két karban áll itt az mi dolgunk, mel-
lyel az Istennek tartozunk. Az első az mi
semelyünket illeti: Holot mindenkben
arra kel neznünk, a honnet az Istennek ne-
ve mi bennünk és általunk dicsőítettetik
es magasztaltathatik. Visontagsággal, mind
azoktól magunkat meg kel tartoztatnunk,
az mellyekből az Istennek Neve megh
gyalasztathatnk. Tehat mindeneknek e-
lőtte itt az kevantatik; hogy, minden ke-
telkedést es hitetlenséget le tegyünk, az
mellyek arra vihetnenek, hogy az Isten-
nek igaz igereti felől ketelkedhetnenk, es
tilalmas eskőzőkhöz folyamodvan, otal-
mat es segítséget másnál keresnenk ezen
a mi Mennyei Atyákon kívül. Ma-

Másodszor, hogy minden babonaságnak és varaságnak, főkepen pedig az balvány imadásnak beket hadgyunk; Azokat se ne irattassuk, se ne faragtassuk avagy öntessük, és azokat ne tiszteljük. Mert hova lehet Isten ellen nagyobb bosszúlagh, mint az halando embernek abrazattyához, ű szent Fölseget hasonlonak itelni? Es annak fölötte azt vélni, hogy az Aranyból, ezüstből, rezből, kútból, faból, avagy egyéb fele allatokból faragot, öntetet, avagy iratot kepek által akar tiszteltetni? Megh tiltotta ezt únnón maga az második parancsolatban. Lásd meg, *Exo. 20. 4. Deut. 5. 8. &c.*

Harmadszor, hogy az Istennek nevevel gonoszul ne éllyünk, arra hamisan ne esküdgyünk, ne atkozodgyunk, és azt varaslasra és babonasagra nyelvünkre föl ne vegyük. Ezt is megh tiltotta az Isten az harmadik parancsolatban. *Exo. 20. 7. Deut. 5. 11.*

Negyedszer, el kel távoztatnunk az nyughatatlanságot, és Isten ellen való zúgolodást, az nyomorúságoknak idején, hogy azoktól megh győzettetven, az mi Keresztényi hivatalunkal ellenkező dolgokat ne cselekedgyünk. *Psal. 37. 7.*

Utol-

Utolsó, azt-is el kel tavorzatnunk, hogy senkinek semmiben botrankozására ne legyünk, es az hittúl fakat embereknek okot ne foglaltassunk, hogy az mi Istennünknek avagy Szent Nevet, avagy az ő igaz tisteleit, meg karomollyak. Visontagsággal, azon legyünk minden tehetőségünkkel; hogy igaz hitnek általa, az Istennek nevevel bocsúllettel ilyünk, az bűnök, testnek, es ez vilagnak meg hallunk, az jószágos cselekedetekben gyakorollyuk magunkat: Hogy mindenek látvan az mi külső es belső magunk jó viseletet, az mi Menyei bent Atyankat dicsőítsék. *Mat. 5. 16.* Az második dologh penigh imez: Hogy, nem csak magunk bentelleyük meg az Istennek Nevet, hanem, azon legyünk, hogy egyebekkel-is meg bentelletsük, kivaltkepen azokkal, az kiken nekünk valami birodalmunk vagyon. Mert miképen az jó fiúnak nem elég az, hogy csak ő magga tistellye az ő Atyát, hanem az ő tehetlege berint, egyebekkel-is meg tistelteti: Szinten ezenképpen, az kik Istennek igaz fia es leanyi, nem elegeznek azzal meg, hogy csak ő bentelleyek meg az ő

Men-

Mennyei fent Attyoknak Never, hanem
tellyes rehetsegekkel azon vannak, hogy
egyebeket is arra inditsanak. Innen va-
gyon azért, hogy ha valamit latnak, mely-
ből az Istennek tisztessége es dicsősége
meg fogyatkozhatnak az emberek között,
semmiképen el nem szenvedhetik, hanem
ki tamadnak mellette, es ha az fűkseg ke-
ványa, cleteket sem bányak el költené
mellette. Erre nevezetes példákat találunk
az fent irásban. Az többi közt, az Moy-
ses felől azt olvassuk, *Exod. 32. 19.* hogy mi-
kor az Sido nemzetiség, az Istennek nyil-
van valo parancsolattya ellen balvant e-
melt volna az Moyses tavol leteben, oly
igen meg busult rayta, hogy az Istennek
ket kű Tablalt, mellyeken az tiz parancso-
latok valának, el hagyitana es el törne, az
balvant meg egervén, porra tenne, es az
neppel meg itatna, az Balvanyozokat pe-
nig le vagatna. Ide valo az Phineesnek is
az ő példája: Az ki amaz parazna Zam-
rith, mind az ő parazna tarsával egyetem-
ben, fegyverével által vere. *Num. 25. 8.* Ide
illik az Davidnak cselekedeti is: Az ki az
Istennek Nevenek karomlasat, es az ő ne-
penek

penek bídalmaztatásat halvan amaz nagy Goliattul, semmikepen el nem szenvedhet; hanem azzal szemben meg vivan, üt meg öle, az mint erről-is írásunk vagyon, 1. Sam. 17. 40. De sok volna az példákat mind elő fámilálnom.

TANVISA G.

Tanullyuk meg innét: Hogy, valakik az Istennek igaz fiai es leanyi, azoknak nem csak magok semelyeben kel megh bntelniek az Istennek nevet, hanem az ű ertkek bntint egyebeket-is arra kel indítani-ok. Erre indíthattya űket, mind az Istennek meltsága, mind penigh az ű fiui es leanyi engedelmessegek.

Intettellének azért innét minden rendek: Fejedelem vagye? Ez az te tísted, hogy nem csak te magad bnteld megh az Istennek Nevet, hanem az te alattad valokkal-is meg bnteltesd. Atya, Anya vagye? Mind te magad, s mind az te fiaid es leanyid, bntellyek az Istennek Nevet. Tanító vagye? Te magad es az te halgatóid, meg bntellyetek az Istennek Nevet. Hazi Gazda es Gazda-Affony vagye? Minden hazad nepevel egyetemben, igye-
kez-

kezze az Istennek Nevenek megh bentsel-
teteferre.

Vetkeznek tehát ez ellen azok, az kik,
sem ű magok nem igyekeznek azon, sem
peniglen egyebeket arra nem inditanak,
hogy az Istennek Nevet megh bentselnek.
Tekints ket-fele, es erre igaz eleg pelda-
kat talál, mind felső, közep es also ren-
den. De mi ezeket ne kövessük; hanem
im halljuk micsoda az mi tisztunk, annak-
okaert, mind magunk semelyeben, s mind
egyebek által, tellyes tehetsegünkkel bentsel-
tellyük az Istennek örökke valo nagy
Nevet.

Segellyen erre fejenkent minket, ugyan
ezen mi kegyelmes Atyánk es Istenünk,
az ű Sz. Lelkenek vezetése által, Amen.

~~~~~

VII. PRÆDIKATIO.

II. KERES.

Idjjon el az te Országod.

MEg hallak az Keresztenek ide fellyeb,
az első keresnek magyarázattyan,
F I. Miert

1. Miért hogy elsőben is az Istennek Neve-
 venek meg benteltetesejert könyörgünk?
 2. Micsoda legyen az Istennek Neve? 3.
 Mit kellyen ertenünk az meg benteltetese-
 nek igejen? 4. Hogy hogy bentelhetik
 meg az emberek az Istennek Nevet? Mo-
 stan immar lassuk Isten segitsegeből az
 masodik kerest-is.

Az mi azert az masodik kerest illeti
 igen sepe rendel követi az első. Mert sem-
 miképen mi az Istennek Nevet, az mi ter-
 metesetünknek romlot voltra miat, meg nem
 bentelhettyük, valamig Isten az ű Szent
 Lelke által minket meg nem uyjit, es az ű
 orsagat mi bennünk föl nem eppiti, a mely
 jonak meg nyeresejert, ebben az keresben
 könyörgünk, &c. De hogy innét-is az Ke-
 restyenek több lelki eppületet vehessenek,
 imez következendő dolgokat kel megla-
 latnunk:

1. Micsoda, es hany-sele az Istennek Orsaga?
2. Kicsoda ennek az Orsagnak Ura avagy Fejedel-
 me, es kik lakjak?
3. Mi módon juyjon mi hozzánk az Istennek Orsa-
 ga, es meddig allyon fön?

A Z E L S Ö R Ö L.

Az Istennek orsagan, nemellyek ertik,
 az

az Istennek bñt igejet, es az által az Istennek igaz ismeretit. Illyen jegyzesben vñi Christus Urunk, *Mat. 21. 43.* Holott az hala-adatlan Sidoknak azt mondgya: Bizony mondom ti nektek, hogy el vetejtik tölletek az Istennek orsága, &c. Mintha azon könyörgenék, Hogy az Isten az ő Szent igejet hirdettesse, es az által jutasson az ő igaz ismeretire. Nemellyek értik, az mi meg romlot természetünknek az bñt Lelek által való fel eppíteset. Mintha azon kernők az Istent, hogy az ő Szent Lelke által, az mi megh romlot természetünket uyjtsa meg, hogy alkalmatossak lehessünk, az ő Nevenek megh bñtelefere. Nemellyek, az Anyabñt egy-haznak (mely az Istennek lelki Orsága) terjedése ez földön. Mintha azt kevannok Istentől, hogy az ő Anyabñt egy-hazat naponkent terjessse köztünk. Vegezetre, nemellyek vñik, az örök életnek bodoglagára. Mintha azt kernők Istentől; Hogy ez siralomnak völgyeből költöztesse által bennünket az örök életnek bodoglagában, &c. De mi ezeket foglallyuk mind egy summában, es mondgyuk, hogy abban az ke-

resben azt kívánnuk az mi Mennyei Sz.
 Atyánktól; Hogy az ő Idvőztető Szent
 ígejét tartsa meg mi közöttünk, es az által
 fedegessen itt ez világon magának Anya-
 sent-egyházat. Annakfelette: hogy igaz-
 gasson minket az ő Szent Lelkenek általa,
 es lagyítsa az mi kemény szívünket, terme-
 setünket uyjertsá, es napról napra tegyen
 hasonlóva az ő Szent Fianak abrázattya-
 hoz. Ez mellet; oltalmazza az ű Anya-
 sent-egyházat, minden fele ellenségi el-
 len, es azokat vagy terítse meg, avagy za-
 bolazza meg. Vegezetre: Hogy az ű A-
 nyasent-egyházat, minden ellenségitől
 meg szabadítván, költöztesse be az örök
 életnek bódogságában, &c.

Tovabba, az sent Irásban az Istennek
 három Országáról vagy on emlékezet. Az
 első, *Regnum naturale*, az az, természet be-
 rint való Ország. Ez semmi nem egyéb,
 hanem az a birodalom, az mely által az I-
 sten minden teremtet állatokon szabados-
 sán uralkodik. Erről szól az David, *Psal.*
 145. 13. mondván: Az te országod, örök-
 ke való Ország.

Az második, *Regnum gratia*, az az, kegye-
 lem;

lemnek Ország. Ez nem egyéb, hanem az mely által Isten az ú Anyaszent-egyházan Uralkodik. Erről vagyon emlékezet, *Math. 13. 41.* holott Idvőzítőnk az magvető emberről való pelda-befedet magyarázván a Tanítványok előtt, az többi közt azt mondgya: Es az Angyalok minden botrankozást ki fednek az ő Országabol.

Az harmadik, *Regnum glorie*, az az, dicsőségnek Ország; Az mely itt ez földön kezdetik el az hiveknek bívókben, es az utolsó napon vegeztetik, mikoron az ú testek-is meg dicsőíttetik, es az Istennek országában testestül lelkestül Uralkodnak az holott az Isten, minden lehen mindenekben. Erről fol az sent Pal, *1. Cor. 15. 24.* mondvan: Az után vég lehen, mikor kezehez adgya Christus az Országot az Istennek es az Attyának, mikoron el tőrend minden birodalmat, minden hatalmat, es minden erőt, &c. Ebben az keresben az második es harmadik Országokrol vagyon emlékezet.

TAN V S A G.

Vegyűk esűnkben inneret; minemű drága es bűcsülhetetlen jökert könyörgűnk az

masodik keresben. Ennek valósága megh
tetbik az elő bamlaltatott dolgokból. Intet
tessünk azért innét, hogy gyakran kerjük
az mi bent Istenünket azon, hogy az ű
Orsága jűjjon el mi hozzánk. Ezt kevan
nya mi tülünk az Istennek dicsősege, mel
lyet mindenekben előttünk kel viselnünk.
Annak-főlötte, az mi idvő lletünk-is, az
melynek fundamentoma innét fűg.

Vetkeznek tehát, à kik az Isten Orsá
ganak el jöveteliert nem könyörögnek;
Mert ezek, mind az Isten tistesseget, s
mind lelkek idvő lletget meg vetik. De mi
ertven ennek hasznat, gyakran kerjük Isten
tűl, hogy mi hozzánk az ű Orsága jűy
jön el.

A Z M A S O D I K R O L.

Lassuk immar azt-is: Kicsoda ennek az
Orságnak Fejedelme, es kicsodak lakosai?

Ennek Fejedelme közönsegeskeppen,
az egy igaz es örökke valo Isten, à ki az
Atya, Fiu es Szent Lelek. Uralkodik pe
nig az Atya az ő Fia es Szent Lelke által.
De kivaltkepen ennek Kirallya es Fejedel
me az Ur Jesus Christus. Megh tetbik ez,
imez következendő okokból.

I. Mert

I. Mert ő az közben jaro, az az, oly személy, a mely által az Atya Isten mindeneket, de kiváltkeppen az Anyaszent-egyházat igazgattya. Erről szól únnón maga az Isten, *Psal. 2. 6.* mondvan: En peniglen az en Királyomat be állítom, az en szent Hegyemre az Sionra. Holott az ő Királyan, az Messiast, az Sionnak Szent Hegyen penig az Anyaszent-egyházat erti az Isten, mellyen az Christusnak tellyes birodalma vagyon. Christus Urunk-is, *Ioan. 18. 36.* mondvan: Az en Országom, nem ez világi Ország.

II. Mert az ő Mennyei szent Attyanak jobban ül, a honnet az ő lelki országot az Anyaszent-egyházat igazgattya, advan annak Apostolokat, Prophetákat, Evangelistákat, Pastoroikat es Doctoroikat. *Eph. 4. 11.*

Tovabba, ennek az Országnak lakosi, az szent Angyalok, az kik immar az alhatóságban megh erősitettek. Az Danieli bizonyittya ezt, *cap. 7. 10.* holott azt mondgya: Ezerfer valo ezeren udvarlanak vala ő neki, es tiz ezerfer valo faz ezeren állanak vala ő előtte. Lásd meg *Luc. 15. 7. 10.*

2. Az megh bodogult Szentek az Egben,

ben, az kik győzôdelmes Anyasent-egyhaznak neveztetnek. Errôl fol az Szent Janos, *Apoc. 6. 9.* mondvan: Es mikor meg nyitotta volna az ôtdik pecsetet, láttam egy Oltar alatt azoknak lelkeket, kik meg ôlettettek vala az Istennek befediért, es az bizonyfag tetelért, az mellyet otalmaznak vala. *Ismet, cap. 7. 9.* Az utan ugymond, tekintek, es ime vala nagy sokasag, mellyet senki meg nem számolhatna, minden nemzetsegbôl, agazatból, nepek es nyelvek között, es allanak vala az sek elôt es az Barany elôt fejer ruhában ôltôztetven, es az ô kezekben Palma ágak.

3. Ez vilagon az elô Szentek, az az, az valasztot Hivek es Keresztyenek, es ezek vitezkedô Anyasent-egyhaznak neveztetnek, mert fûntelen valo tusakodások vagon az ôrdög ellen, az ki, mint az ordító Oroslan, félyel jár, keresven az kit be nyelhesse. *1. Pet. 5. 8.* Annak-fôlôtre, az únnôn testek ellen, az mely kivan az lelek ellen, es a lelek-is az test ellen. *Gal. 5. 17.* Es vegezetre ez világ ellen, az mely tellyességgel az gonoszságban helyhezteret. *1. Ioa. 3. 19.* Meltan mondgya tehát az Job

Patriarcha cap. 7. 1. Hogy az Keresztien embernek clete vitezseg ez vilagon.

TAN U S A G.

Tanullyuk meg innét : Hogy az Anyaszent-egyhazban levő hivek , nem fejetlen labak , avagy fő nélkül való tagok , à mint ez vilagnak fiai hamissan velekednek ő felőlök : Hanem vagyona nekik Fejedelmek , tudni illik , az Ur Jesus Christus. Annakfólótte , nem pusztá az Anyaszent-egyhaz ; Hanem vannak ennek bősületes lakosi , ugy-mint , az Szent Angyalok , az meghbodogult Szentek , es ez vilagon élő Hivék es Keresztienek. Ennek igazsága megterfik az elő famlaltatot dolgokból.

Intettefsünk azért innét , hogy jó itéletben legyünk az Anyaszent-egyhaz felől , az melynek mi itt ez vilagon élő tagai vagyunk. Vigasztallyuk-is mi magunkat ; Hogy nem hadgya az Christus ezt az ő lelki Országát , az melynek illyen dragalatos lakosi vannak , hanem az ő igaz igireti berint vele leben mind világ vegezetig.

Joan. 14. 18. Mat. 28. 20.

AZ HARMADIKRÓL.

Utolsó , ertünk meg azt-is : Mi módon

jűjjon mi hozzank ez az Ország, es meddig állyon fön?

Az Istennek Orsága, negy kivaltkepen valo modon jő mi hozzank. I. Az Evangeliomnak prädikatratafanak altala, az melyből az Istennek igaz ismereti ki nyilatkozik. Ide fabhattyuk az Keresztelő Szent Janosnak mondasat, *Mat. 3. 2.* holott imigyen bol: Tartfatek poenitentiát, mert el közelgetet az Mennyeknek Orsága.

II. Az mi Istenhez valo megterefünknek altala, melyben az Istentől igaz hittel megajandekoztatunk. Ide illik az Istennek mondasat, *Zac. 1. 3.* holott így bol: Terjetek megh en hozzam, es en hozzatok terek.

III. Az Keresztyeni igaz hitnek, bertegetnek, es ezekből farmazot jo cselekedeteknek gyakorlata által. Erről bol az Szent Janos *Apoc. 22. 11.* mondvan: Az ki igaz, meg-is jobban igazittassék, es az ki Szent, meg-is jobban benteletessék.

IV. Az Anyaszent-egyhaznak derekas meg dicsőítése által az Christus masodik eljövetelinek idejen. Erről bol ugyan azon Szent Janos, *Apoc. 22. 20.* holott azt mond-

mondgya: Kerlek jó el Uram JESUS.

Tovabba ennek az Országak fön allasa, világ kezdetitül fogvan, mind vilagh vegezetiglen tart. Mert minden időben voltanak, vannak, es ez utan is lesnek bizonyos famu emberek, az kik ez vilagnak fiai között ki solitarnak, es az Isten országban be famlaltatnak. De ennek derekas boldogsaga az utolso napon, az bodog föl tamadas utan kezdetik, es mind öröкке meg marad; Mikor Idvözítőnk azt fogja mondani: Jertek el, en Atyamnak aldot-tai, birjatok az Országot, az mely ti nek-tek meh kefittetet, vilagh kezdetitül fogvan. *Mat. 25.34.* Erről sol az sent Pal-is, *1. Cor. 15.24.* mondyan: Akkor lesen vege, mi-kor az Fiu az Országot az Istennek es az ű Atyának adgya, tudni illik, az birodalomnak avagy igazgatásnak formajara nezeve. Mert az Anyasent-egyhaznak derekas meg dicsőítése utan, az Christus ezt az Országot az ű Atyának adgya, az az, le teli az közben-jarásnak tistit, &c.

T A N V S A G O K.

I. Vegyük esünkben, mely igen búkfe-ges legyen az Isten igijenek prædikallasa.

Im

Im hallod Kereszten ember, hogy ez által jó mi hozzánk az Istennek Orsága *Mat. 3. 2.* Ez által nevedik bennünk az Kereszten-ni igaz Hit. *Rom. 10. 17.* Ez által eppülünk naponkent az joban. *Psal. 119. 105.* Vegezetre ez által megyünk be az örök életnek bodogságában. *Ioan. 5. 39.* Intettefünk azért innet: Szeressük az Istennek bent igijet, halgassuk figyelmetesen, es annak melto gyümölcset teremjünk, hogy ezekben az draga jokban rebeletessünk.

II. Jegyezzük megh azt-is, hogy csak hejában dühösködik az Anyaszent-egyház ellen az pokolbeli ördögh, es ennek artalmas tagai: mert nem arthatnak ennek, mivel-hogy erős fundamentomon eppitetet, az melynek megh az pokolnak kapui sem arthatnak, *Mat. 16. 18.* Megh tetszik ennek valósága innet-is, mert az Anyaszent-egyháznak főn kel allani mind vilagh vegezetiglen; Sőt az utan bodogittatik megh derekason az örök életben. Ide valok à Christusnak szept igireti, *Matth. 28. 20.* Ime en veletek vagyok mind világ vegezetig. *Ismet. cap. 25. 34.* Jertek el en Atyámnak aldottai, birjatok az Orságot, &c.

Vigasztallyuk tehát innét mi magunkat, mind az ördögh ellen, s mind ennek artalmas tagai ellen. Engedgye az mi Szent Istenünk, hogy mi minden időben ezzel vigasztalhaszuk magunkat, Amen.

De ne ne ne: ne ne ne ne ne ne ne ne ne ne

VIII. PRÆDIKATIO.

III. KERES.

Legyen meg az te akarated, &c.

ENnek előtte való tanításomban szólék az második keresről, holott először az latok meg, micsoda, és hany fele az Istennek Orsága? 2. Kicsoda ennek Fejedelme, és kik lakjak? 3. Mi módon jűjjon mi hozzánk, és meddig álljon fön? De ezekről az Keresztenek elegendendőkepen hallottonak. Mostan immar Isten segítségéből lassuk az következendő igeket is. Mond Christus Urunk: Legyen meg az te akarated, miképen az Menyben, azonképen ez földön is. Ez igekben foglaltatik be az harmadik keres, az melyben azt kívánnyuk, hogy az Istennek akarattya úgy legyen

legyen megh ez földön, mint oda föl az Mennyegben. De hogy innét is az Keres-
tyenek rób lelki eppületes vehessenek, az-
kel meglatnunk:

1. Mit kellyen ertenünk az Istennek akarattyan?
2. Miért hevannyuk annak be tellyesedsét, holott
ezzel az mi akaratunk nagy gyakorta ellenkezik?
3. Mit kelertenünk az Egen es, az földön is az be-
lyen?

A Z E L S Ö R Ö L.

Noha az Istennek akarattya ő magában
csak egy, miképen hogy az Isten is egy,
Deut. 6. 4. es az ő természetiben változha-
tatlán, Mal. 3. v. 6. Iac. 1. 17. Mindazon-által,
mi reánk nevé,) ket-felenek mondhat-
tyuk: Az eggyik titkos, az másik penigh
nyilván való. Az Istennek titkos akarat-
tya semmi nem egyeb, hanem az ő örök-
ke való, veghetetlen es mindenható ta-
natla es vegezese, az mellyel mindeneke-
gy igazgat, az mint örök időktől fogva
el vegezte. Ezt az Scholasticusok, *volun-
tatem beneplaciti*, az az, az Istennek jó tet-
tesenek akarattyanak nevezik. Ez minden-
kor meg lefen, úgy hogy ezt senki megh
nem tartoztathattya, sem az Angyalok
közzül, sem az emberek közzül. Erről
fö

Ból ünnön maga az Isten, *Esa. 46. 10.* mond-
van: Az én tanatfom meg áll, es az én a-
karatom meg leßen. Az David-is, *Psal. 135.*
6. Az mi Istenünk, ugy-mond, az Egek-
ben lakik, es valamit akar, mindenekec
cselekedik. Az Szent Pal-is, *Rom. 9. 19.* Az
ő akarattyának ugy-mond, ki alhat ellene?
Mintha azt mondana, hogy senki sem. Az
Istennek nyilván valo akarattya penigh
nem egyéb, hanem az mellyet az ő Szent
Igejeben, az derek Szent Irásban ki nyi-
latkoztatot, az mellyet minden Kereshtyen
embernek tudni kel, holott á nélkül senki
nem idvözülhet. Peldának okaert: Azt
akarja az Isten, hogy útet mindenek igaz-
zan megh ismerjek, az ő Nevet segitsegül
hijak, es útet ugy tisztellyek, az mint az
Szent Irásban ki jelentette *Deut. 6. 4.* An-
nak-főlötte, hogy az ő Szent Fiában hid-
gyenek, es híven idvözüllyenek, *Ioan. 6.*
40. Ez mellet, hogy fele-barattyokat se-
re fsek, mint ünnön magokat. *Levit. 19. 18.*
Vegezerre, hogy sent es fegyhetelen ele-
tet ellyenek. *1. Thef. 4. 3. &c.* Erről az Isten-
nek akarattyarol vagyon itt kiválkeppen
emlekezet.

TANVSAG.

Jegyezzük megh innen, hogy valakik Istennek igaz fiai es leanyi akarnak lenni, azoknak minden tehetségekkel azon kell lenniük, hogy az Istennek akarattyaat tellyesítsék. Mert ha ezt nem cselekedjük, ez az czikkely mind annyifor vadollya őket, valamenyifor el mondgyak. Bodog Isten, ha így vagyon az dolog, s így vagyon pedig: Bizony minden rendek rutul vetkeznek itt ez arant. Mert vallyon s kicsoda is gyekerzik ugyan most, az Istennek akarattyanak tökellétéssén való be tellyesítéssére. Igen kialtyak az igaz Tanítók az Istennek akarattyaat, mind felső, közep es alsó renden valóknak. De nem sokkal vagyon több haszna, mintha az kő falra hánnak az paras borsot. De mi ezeket ne kövessük, hanem az Istennek bent akarattyaat minden erőnk-ből igyekezzünk tellyesíteni, hogy Istennek igaz fiai es leanyi lehessünk.

AZ MÁSODIKRÓL.

Masodfor, lassuk immar azt is; Miért könyörgünk az Istennek akarattyanak be tellyesítésejert, holott gyakran az mi akarattunk ellekezik azzal; Peldának okært, igen

igen akarnok Atyáknak, Anyáknak, feleségünknek, gyermekünknek, atyánszármazásunknak, jó barátainknak, Keresztény Fejedelmünknek, és jámbor Biráinknak és gondviselőinknek életüket, az kiket az Isten ez életből ki akar bocsátani, &c.

Nemellyek erre azt felelik; Hogy ebben az keresben, nem az Istennek titkos akarattyanak be tellyesíteséjert könyörögünk, hanem az ő ki nyilatkozot akarattyaert, az melynek be tellyesítesere, minden tehetőségünkkel igyekeznünk. Ilyen értelemben vagyon az Agoston Doktor, in *Enchirid* cap. 101. De helyeslebb azoknak értelmek, a kik azt mondgyak: Hogy noha az Istennek bent akarattyaival, az mi akaratunk nem mindenben egyez: Mindazon-által, annak be tellyesíteséert, mi nekünk szükségk könyörögenünk, imez következő lép okokert:

I. Mert az Istennek akarattya, akar titkos, akar penigh nyilván való legyen, de mindenkor jó, és az Híveknek idővelleges. Mert az Isten, Atyánk mi nekünk, annak okaert az ő fiainak és leányinak gonoszságokat nem kívánja. Értette ezt az David,

G

Psal.

Pfal. 119. 137. holott azt mondgya: Jo Uram ennekem, hogy meg alazal engemet, hogy meg tanulnam az te igazságidat. Ezért mondgya az Szent Pal-is, *Rom. 8. 28.* Hogy a kik az Urat szeretik, azoknak mindenek jóvokra szolgálnak.

I I. Mert az Istennek fiai es leanyi vagyunk, annak-okaert az ő Szent akarattya-nak mindenben alaja kel bocsátkoznunk. Mit cselekednek az jó fiak es leányok az ő edes Attyokkal es Annyokkal: Lattjuk, hogy ha nem mindenben terfík-is ő nekik az ő Attyoknak es Annyoknak tanácsa: mindazon-által az ő fiui es leanyi engedelmessegek arra vísi őket, hogy velek meg egygyezzenek, sőt az ő akarattyaokat azoknak az ő akarattyaok alá vessék. Így kel tehát mi nekünk-is magunkat viselnünk az mi Szent Istenünk-höz.

I I I. Hogy ezzel az kereséssel, az mi erőtlenségünk-ről Isten előtt bizonyfagot tegyünk, mintha azt mondanok: Mi Menyei szerelmes Szent Atyánk, mivelhogy mi igen gyarlók vagyunk, annak-okaert az te akaratodat mi magunktul be nem tellyesíthettyük; hanem kerünk tegedet, hogy
az te

az te fent Lelked által vezetely minket,
hogy mi-is te fent fölségeddel minden-
ben egyet akarhassunk, es így az te fent
akaratom mi általunk tellyesítessék.

TANVISA G.

Tanullyuk meg innét; Mely igen gyar-
ló es erőtelen emberek legyünk mi, holott
magunktul az jó ingyen sem akarhatjuk,
hanem arra való erőt is Istentől kel ker-
nünk. Az Szent Pal bizonyítja ezt, 2.
Cor. 3. 5. holott azt mondgya: Nem hogy
elegek volnánk magunktul valamit meg-
gondolni, hanem az mi elégsegünk, Isten-
től vagyunk. Erről toll, Philip. 2. 13. mond-
van: Az Isten az, a ki cselekedé benne-
tek, mind az akaratom, mind pediglen an-
nak vegben vitelet, az ő jó akarattya be-
rint. Ennek igaz volta innét-is meg tessék,
holott azon kerjük az Istent, hogy az ő
fent akarattyat tellyesítse mi benünk-is, az
az, hogy az mi akaratomkat, Sz. Lelked
altala úgy egyengesse, hog mi-is azt akar-
hassunk az mit ő fölsége akar. Intetessünk
azert innét, hogy az idvölsegek dol-
gában, magunknak semmit ne tulajdonir-
sunk. Mert ha az jóknak csak akaratára-is

nincsen elégfegünk ; bezzeg sokkal inkább nem lehet azoknak veghez vitelere valo erünk. Verkeznek tehát az Papistak, a kik igen pökik markokat, es amaz kevely Pharizussal egygyüt nagy erőssen kerkednek jo cselekedetekkel : Sőt azt mondgyak, hogy úktób jot-is cselekefnek, hogy nem mint Isten az ú Törvényeben kevannya, azert, el-is adhatnak benne, az mint hogy el-is adnak. De fínten ugy jarnak, mint az ki almaban jól lakik, es ha föl serken, úrefsen talallja az gyomrat. De mi úket ne kövessők, hanem amaz fegeny Publicanus-fal, ismerjük megh bűneinket, es alazatosan kerjük Istentül azoknak bocsanattjat, ingyen valo jo voltabol, Szent Fianak érdemejert, Lásd meg, *Luc. 18. 13.*

A Z H A R M A D I K R O L.

Vegezetre, lassuk meg azt-is : Mit kellyen itt errenünk az Egnék es a földnek nevezetén ?

Az Iras magyarazo Doctorok ezt az ket czikkelyt nem mind egy-arant magyarazzak. Mert nemellyek az Eghen, ertik az lelket, az földön penigh az testet ; es mivelhogy a lelek kevan az test ellen, es a test is

test-is az lelek ellen, *Gal. 5.17.* azt mond-
gyak, hogy azon könyörgünk itt, hogy az
test eggyezzen az lelekkel; Es miképen
hogy az lelek folgal az Isten törvénye-
nek, *Rom. 7. 22.* azonkeppen az test-is ne
folgallyon az bűnnek törvényének, hanem
az Istennek. Így magyarázzak ezt az Ter-
tullianus, Agoston Doctor, es a többi. Ne-
mellyek az Egen, ertik az Hiveket, az
földön penigh az hitetleneket. Mintha a-
zon könyörgenek, hogy miképen az hi-
vek az Istennek folgálnak, azon kepen az
Hitetlenek-is terjenek megh az Istenhez,
es ű neki hívők berint folgallyanak. Illyen
ertelelemben vagyon a Cyprianus Doctor.

Nemellyek annak fölörte, az Egen, er-
tik az Christust, az földön penigh az Á-
nyaszent-egyházat: mint ha azon könyör-
genek, hogy az Ányaszent-egyház, kö-
vesse az Istenhez való engedelmessegen
az ű Ferjet, az Christus Jesust. Illyen er-
telemben vagyon az Agoston Doctor,
lib. 2. de sermone Domini in monte, cap. 11.

Vegezetre nemellyek az Egen ertik az
győzödelmes Ányaszent-egyházat, az az,
az űent Angyalokat es az megh bodogult

lelkeket az Ebben, az Földön penigh az
vitezkedő Anyafent-egyházat ez vilagon.
Mintha azt kevannok; hogy mikeppen az
Ebben, az Szent Angyalok es az meg bo-
dogult lelkek, tőkellestén engednek az I-
stennek, azonkeppen mi-is ez földön en-
gedgyünk ő fölfegegek. Így magyaráz-
zak ezt közönsegeksen, mind az Görög,
s mind az Deak Paterok, az Tertullianu-
son es az Cyprianuson kívül. Ez az utolsó
ertelem helyesb az többinel, azért mi-is
ezt kövessük, es az Egen, az győzödel-
mes Anyafent-egyházat, az földön penig
az vitezkedőt értjük:

E L L E N - V E T E S.

De itt azt mondhatna valaki: Nem jó,
ügymond, lehetetlen, es az Isten akarat-
tyával ellenkező dolgot kernünk. De az
kik azt kerik, hogy az Isten akaratya úgy
legyen ez földön-is, mint oda föl az Egh-
ben, lehetetlen, es az Isten akaratya ellen
valo dolgot kevannak: Mert az Isten ez
életben nem akar minket, amaz Angyali
fentsegre es tőkellestessegre jutatni. Azért
nem kel azon könyörgenünk, &c.

Erre rövideden azt felellyük: hogy,
nem

nem jó az Keresztény embernek (ugy va-
gyon) oly dolgot kívánni Istentől, az
mely egy általlyában ellenkezik az ő fent
akarattyaival, mert így ez ellen az czik-
kely ellen vetkezzenek: Legyen meg az te
akaratom. De azon kérni az Istent, hogy
ugy legyen az ő fent akarattya ez földön-
is, mint oda föl az Egben, nem ellenke-
zik az Istennek akarattyaival, imez követ-
kezendő okokra nézve.

Első. Mert ime Christus Urunk paran-
csollja, hogy így könyörögjünk, az ki az
ő Mennyei Szent Atyának akarattyaát tö-
kéltetessen tutta, es az ellen semmit nem
cselekedet.

Második. Mert noha ez világon az élő
Szentek arra az tökéletes állapotra nem
erkeznek teljességgel, mindazon-által,
azt az engedelmesseget el kezdhetik, az
melyben ez életben gradusonként neve-
kednek, mind addig, míg jóvendőben az
tökéletes állapotra érkeznek, az mint az
Salamon tanit, *Prov. 4. 18.* Annak-okaert
ezt kívánnak Istentől ebben az keresben,
à honnet meg terfik, hogy sem lehetetlen,
sem az Isten akarattyaival ellenkező dol-
got nem kívánnak.

TANVSA G.

Tanullyuk meg innét, hogy nem elég csak reáserint engedelni az Isten akarattyanak, hanem azon kel igyekeznünk, (az menyire az gyarlóság elő bocsát minket) hogy mindenben engedelmessek lehessünk. Noha pedig, amaz tökéletes állapotra nem juthatunk ebben az életben, mindazonáltal el kel azt kezdenünk. Erre int minket Idvőzítőnk ebben az czikkelyben. Erről szól Christus Urunk *Mat. 7. 21.* mondvan: Nem minden az ki azt mondgya ennekem, Uram, Uram, meggyen be az Mennyeeknek Országában, hanem az ki az en Atyámnak akarattya cselekedti, az ki az Mennyegekben vagyon. Az Szent Pál is, *Rom. 2. 13.* Nem az Törvennek halgatói, hanem annak cselekedői igazittatnak meg.

Vetkeznek ez ellen az Hypocriták, az kik csak *persunctoriá*, az az, fakmany módon folgallyak az Istent. Vetkeznek az nyilván való Istentelenek is, az kik, nem hogy az Istennek akarattya cselekednek, de sőt inkább mindenben az ellen törekednek. De mi ezeket ne kövessük, hanem

éle.

életünket, erkölcsünket, igyekezzük az
Istennek parancsolattya berint rendelni.
Segellyen minket erre az mi Szent Iste-
nünk, Fiaert az Úr Jესus Christufert, Amen.

IX. PRÆDIKATIO.

IIII. K E R E S.

**Mi Kenyerünkét minden-
napiat, &c.**

Szollottam ez ideiglen az három első kérésekről, az mellyekben kiváltkepen azokat kerjük az mi Mennyei Szent Atyántól, az mellyek az ő Szent Nevenek dicsiretire es tífteletire tartoznak. Következnek immar az három utolsó kérések, az mellyekben, magunknak, es kéréstyen fele barátinknak való jó dolgokat kevdünk. Ezek közt penig, legh előőr-ís kenyeret kerünk Istentől. De hogy innét az Kéréstyenek több lelki eppületet vehessenek, imez következő dolgokat kel meg latnunk.

1. Miért hogy az második karban levő kérések között legelső ez, az melyben Kenyeret kerünk Istentől?
2. Mit értünk az Kenyernek nevezetén?
3. Miért mondjuk ezt mi Kenyerünknek?
4. Miért kerjük ezt közönséges nevel az Istentől?
5. Miért mondjuk minden napinak?

A Z E L S Ö R Ö L.

Az mi reánk nező kérések között, mel-
tan helyheztesik az első, az melyben Ke-
nyeret kerünk Istentől.

Először. Mert az mi Szent Istenünk e-
leiben úgy járulunk, mint Istennek igaz
fiai es leányi: annak-okaert meltan kerünk
ő s. Fölsegetül kenyeret. Peldának okaert:
Lattjuk ez világ berint-is, hogy az jó fiak
es leányok, az ő edes Attyoktul es An-
nyoktul kernek kenyeret. Hát mi-is; Isten
fiai es leányi leven, meltan kerünk ő fölse-
getül Kenyeret.

Másodszor. Mert az mi tehetsegünk be-
rint mindeneknek előtté mi-is, az Istennek
Nevenek megh bentelesere, orságanak ep-
pületire, es az ő bente akarattyának be tel-
lyesítésere igye kezünk, a mint az három
első kérések meg mutattak. Annak-okaert
meltan kevanunk ő fölsegetül kenyeret, a-
mazz módas berint; Mindeneknek előtté
ke-

kerestetek az Istennek Országát, es annak igazságát, es az testiek megadattának ti nektek. *Math. 6. 33.*

Harmadszor. Mert az mi lelkünknek kenyere, az ű Idvőzítő Szent Fia, es az ű Szent Igeje. *104. 6. 48.* Az mi testünknek pedig fő tápláló előzője az kenyér; Annakokaért búkfeqh, hogy mindeneknek előtte azokat kerjük.

E L L E N - V E T E S.

De itt azt mondhatna valaki: Az mi megtöfagossab, azt kel először kerni. De az bűnnek bocsanattya, megtöfagossab az testi kenyernel. Azert, először azt kellene kernünk.

Erre rövideden azt felellyük: Először hogy Christus Urunk itt az mi gyarlóságunkra nezet; es mivelhogy mi gyarló emberek, az kenyér nélkül naponként; testünknek táplálására búkölködünk, mindeneknek előtte azt hadgya kernünk.

II. Azt is mondhattuk, hogy nem csak az testi kenyert kőnyörgünk ebben az keresben, hanem mind az lelkiert, s mind az testiert, az mint ide alab meghalljak az Keresztyenek. Melten helyheztesik azert elől ez az keres.

TA.

TANVSA G.

Tanuljuk meg innét: Mely igen fő-
kölködgyünk mi, mind az lelkiekben, s
mind az testiékben. Meg tessék ez innét,
holott kenyeret kerünk mindeneknek elő-
te az mi Mennoyei Szent Atyanktul. Az
mi lelkünknek Kenyere az Ur Jesus Chri-
stus, mellyel táplaltatunk az örök életre.
Ioan. 6. 58. Testünknek pedig fő taplalo eb-
közé az Kenyer, az mely nélkül ez élet-
ben nem lehetünk. Mind ezeket kevan-
nyuk mi az Istentől ebben az keresben. De
ezekről ide alab többet szólunk. Intette-
sünk azért innét, hogy ne dicsekedgyünk
magunkban, mert semmi nincs nálunk az
mit nem vettünk volna. *1. Cor. 4. 7.*

AZ MASODIKROL.

Az Kenyernek nevezetű, nemelylek
az iras magyarazo Doctorok közzül, ertik
csak az külső es testi kenyeret. Igy ma-
gyarazzak ezt, az Chrysostomus Doctor,
amaz bodog emlekezetű Philep Melanch-
ton, *in locis Theologicis, de invocatione &
precatione.* Annak-főlőtte Calvinus-is, *lib. 3.
Instit. cap. 20. Sect. 44.* De tistesség adas-
sek ezeknek az jamboroknak, ez az erte-
lem helyen nem maradhat. I.

1. Mert nagy sok Keresztényen Doctorok ellene mondanak, â mint ide alab meg ertyük.

2. Mert így nem lenne eges az könyörges, hogy ha csak â testi kenyeret kernők, az lelkiról peniglen ıgyen sem emlekeznenk.

3. Mert az mint Agoston Doctor tanit, *lib. 2. de sermone Domini in monte, cap. 12.* Lehetetlen dologh, hogy Christus Urunk illyen nagy forgalmatossaggal hatta volna kernünk csak az testi kenyeret, holott ıgyan azon tanitasaban arra int, hogy el tavoztassuk az testi forgalmatossagot, &c. Nemelleyek penigh ertik csak az lelki kenyeret. Illyen ertelemben volt az Jeronymus Doctor, *in cap. 6. Mat.* Az Ambrus Doctor, *lib. 5. de Sacram. cap. 4.* Az Cyrillus, *Catechesi 5. Mystagogicâ.* De ez az ertelem sem maradhat helyen:

1. Mert az testi kenyer, 'az mi fı taplalo esközünk, semmikeppen azért az könyörgesből ki nem rekesztethetik annak keresé.

2. Mert nem lenne eges az könyörges, hogy ha az testi kenyeret is be nem foglalna,

na, à mint az Agoston Doctor tanit *Epist.*
121. *cap.* 12. *Sc.*

Vegezetre. Nemellyek az Kenyernek
nevezetn ertik közönsegeskepen mind a-
zókat az elközöket, az mellyek, avagy az
mi lelkünknek, avagy penigh testünknek
taplalására fűksegessék. Így magyarázzak
ezt, az Tertullianus, Cyprianus, Grego-
rius Nyssenus, Theophilactus es az Ago-
ston Doctor, in *Enchirid. cap.* 115. Es ez az u-
tolso ertelem helyesseb az többinél.

Ertelme azért ennek az keresnek ez:
hogy az mi Menyei Szent Aryank, eb-
ben az életben, mind lelkünkről, testünk-
ről viselleyen borgalmatos gondor. Minde-
neknek előtte penig à mi lelkünket taplal-
lyá az lelki kenyerral, mely nem egyeb,
hanem az ú Szent Fia, es az ő idvőzítő
beséde. Ezen kerjük azért elsőben-is, hogy
minket az ú Sz. Fianak igaz ismeretire ju-
tasson, es ennek az ő érdemeiben rebesel-
sen, közöllye mi velünk az ő bent igejet,
es az ő bent Leikenek draga ajandekat, az
kinek általa vezerelleyen es igazgasson
minden jora, biztasson es batoritson min-
den-fele vesedelmek ellen. Annak-utanna

azon-is könyörgünk, hogy az Isten az
Egy-harmasolgalatot az ű Anyaszent-egy-
házában tartsa meg. Adgyon, es tamaráson
naponként, jambor es keresztényen bölcs Ta-
nitokat, az kik mind életekkel, s mind tu-
domanyokkal az Kereszténynek előtt legye-
nek jó tükörök es példák, hogy így, mind
ket kezzel, ppítsék az Istennek lelki orvá-
gat, az Anyaszent-egyházat: Az ördög-
nek pedig orvágat, minden tehetőségekkel
rontsák. Ezek melle adgyon Keresztény
Doctörök is, es az Scholákban tanító
Mestereket, az kik az Istennek vereme-
nyes kerteben, az iffiuságot, mind az tib-
telleges tudományokra, s mind az Men-
nyei igaz tudományra nagy hasznossan ta-
nitsák es oktassák; hogy jóvendőben, az
Istennek Anyaszent-egyházában, azok is
lehessenek hasznos edények. Az mi pedig
len az mi testünket illeti, mivelhogy az
földi, mert földből teremtetet, annak-
okaert földi kenyer nélkül bűkölködik:
Annak-okaert azt is kerjük, az mi testünk-
nek táplálására Istentől meg adtatni. Itt
penig az kenyerek nevezetivel mindene-
ket be foglalunk, valaminemű eszközök az

mi taplalásunkra külsőkepen búkségelek :
 ugy-mint, etelt, italt, ruhazatot, nyugod-
 dalmas szállást, jó egesseget, bekefeget, és
 ezekkel egyetemben minden testi jókat.
 Továbbá, ezek mellett, azokat-is kíván-
 nyuk, az mellyek által ezeket, avagy ke-
 reksük, avagy penig meg tarttyuk. Pelda-
 nak okaert, hogy testi kenyerünk lehessen
 búkség, hogy az mi kezi munkainkat az
 Isten meg adgya, fantásunkra, vetesünk-
 re, alkalmatos időket foglaltasson, szép si-
 rosto esőökkel és eghi harmatokkal meg-
 latogasson. Hogy italunk lehessen, Szőlő-
 hegyünket és kertünket, bőséges terméssel
 meg latogassa, és minden eghi haboruk el-
 len őrizze és otalmazza. Hogy ruhaza-
 tunk lehessen, barmokkal, vadakkal, és e-
 gyeb külső ruhazatra való állatokkal, meg
 adgyon. Hogy egessegünk meg maradha-
 son, az Egnek alkalmatosságát adgya. És
 mellett, jó vizeket, szép gyümölcsöket,
 hasznos fűveket és gyökereket teremtsen.
 Hogy peniglen mind ezekkel jó modgya-
 val élhesünk; Isten-felő, Kereszten és jó
 gond-viselő Fejedelmeket, Urakat, Ne-
 messeket, jambor Birakat és polgarokat
 ad.

adgyon, az kiknek vigyazások által, beke-
sebben es csendeslegben elhelsünk, &c.
Ennyi sok jokat foglal azért be Christus
Urunk az Kenyernek nevezetivel.

TANULSÁG.

Vegyük esünkben innét, hogy nem csak
külső taplalásunkra való esközöket, hanem
egyfesz-mind, sőt legh inkább az lelkieket
kerjük a mi fent Istenünktől itt az helyen,
mikor kenyeret kerünk. Mert mikeppen,
hogy kettőből állunk, tudni illik, lelekből
es testből: Lelkünknek lelkit, testünknek
penigh testi kenyeret kerünk. Vetkeznek
tehat, az kik avagy az lelkit, avagy az te-
sti kenyeret ebből az keresből ki rekestik.
De mi keresztyenek, mind az kettőt ösve
foglallyuk, es egyenlőkepen kerjük, mind
lelki es mind testi taplalásunkat az mi
Mennyei Szent Atyántól.

ELLENVETÉS.

Mondhatna itt valaki: Az Görög ige,
ἐπιϋψιος, *super substantialis*, nem
mondattathatik az testi kenyer fölől: mert
Magyarul annyit tesen, mint, az allat fe-
rint való kenyer fölől való, avagy az testi
kenyer fölől való; Annak-okaert innét az

következik, hogy nem testi, hanem csak lelki kenyeret kerünk itt, az mi Mennyei Szent Atyántól, &c. De erre rövideden azt felellyük: hogy, noha lattatik, mintha valami külömbsegh volna ez két Görög ighe között, ἐπισσιος, περισιος, Epiusios, periusios; Mindaz-által az mint Jeronymus Doctor-is mondgya, ezek mind egyet tesznek. Mert ez az Görög ige ἐπισσιος, Epiusios, nem annyira az kenyerek meltságará, mint annak főkeleges voltára vitettetik. Meg tessék ez az Szent Lukács irásának tizen eggyedik rekeből-is, holott az Jeronymus Doctor, az mit az Szent Mathenak hatodik rekeben, supersubstantialisnak, az az, állat fölött valónak fordít, az Szent Lukácsnál, quotidianusnak, az az, minden-napinak fordíttya. Így magyarázzak ezt az régi Doctorok-is, az kik az Görög nyelvnek folyását tudtak es értettek, ugy-mint: Basilus in *quest. brevioribus, quest. 252.* Gregorius Nyssenus *Oratione 4. de orat. Dominica.* Chrysostomus, Theophilaactus es a többi.

AZ HARMADIK RÖL.

Harmadfor, lassuk azt-is. Miért mondgyuk

gyuk ezt mi kenyérünknek, holott sem-
mink nincs mi nekünk az mit nem vő-
tünk volna. 1. *Cor.* 4. 7. Es semmit nem
hoztunk ez vilagra. 1. *Tim.* 6. 7. Ved ebed-
ben: nem azért mondgyuk ezt mi kenyé-
rünknek, mint-ha sajátunk volna, hanem
imez következendő bép okokert:

I. Mert Isten ajandekabol mienke le-
sen, minek-utanna Istentől nekünk adat-
tatik.

II. Mert fölőtte nagy szükségünk va-
gyon erre ebben az életben, ugy-mint az
mely nélkül sem testünkben sem lelkünk-
ben nem élhetünk.

III. Mert ez az Istentől mi nekünk
rendeltetet resünk, mellyel fejenkent meg-
kel elegendünk. Mert az Isten, mint amaz
jó gondviselő Gazda, kinek kinek az ő re-
bet el rendelte es el osztotta, es azt kevan-
nya, hogy azt ő tüle kerjek.

IV. Mert ennek nem idegennek, avagy
másenak, hanem mi kenyérünknek kell
lenni. Az az, nem gonos mesterfeggel,
ugy-mint ragadoza áll, tolvaylással, hamis
hittel, csalardsaggal, hanem igaz kezű
munkával, jó es szabados utó kel keresünk.

TANVSÁGOK.

I. Jegyezzük meghinnnet: Mely igen jó legyen mi hozzánk az mi Sz. Istenünk, az ki mind lelkünknek, s mind testünknek kenyeret el kebitette es el rendelte mi nekünk, az mellyet immar mi, az ű Sz. Fiának parancsolattyabol, mi kenyereinknek nevezünk.

Intettefsünk azért innét; Hogy ezzel haladással cillyünk, es ezért ű Szent fölsegenek eges életünknek napjaiban kedvesen szolgállyunk. Mert hogyha megherdemlik az mi Szüleink mi tölünk, hogy gond-viselesekert es taplalásokert szolgállyunk nekik; menyivel inkább meg erdemli az mi Szent Istenünk mi tölünk, holott ű fent fölsege nem csak testünkről, hanem lelkünknek taplalásarol-is forgalmatos gondot visel, de mely hala adatlanok legyenek az emberek, naponkent valo peldaink bizonittyak.

II. Vegyük eűnkben azt-is; hogy igaz kezi munkánk által kel itt ez vilagon cűnünk. Ide valo az Istennek parancsolattya, melyben az Adamnak azt hadgya; hogy az ű orczájának veritekevel egye az ű Ke-

ú Kenyeret. *Gen. 4. 19.* Erről szól az Job Patriarcha-is, *cap. 5. 7.* holott azt mondgya: Hogy az ember sinton úgy sülettek az munkara, mint a Madar az repülesre. Az Szent Pal-is, *Eph. 4. 28.* mondvan: Az ki az elõt lopo volt, ~~mar~~ ne lopjon, hanem inkább munkalkodgyek. Erre int Idvözítónk-is ebben az keresben. Vetkeznek tehát az lopok, tolvajok, hamis hitű es csalárd emberek, mert ezek nem mondhatryak igazan ezt az czikkelyt, mivelhogy nem saját kenyerekkel, hanem lopot es prædalt marhaval élnek. De mi ezeket ne kövessük, hanem igaz, szabados es joston keressük kenyerünket, hogy meltan mi kenyerünknek mondhaszunk, es azzal jó es csendes lelki ismerettel élhessünk, Amen.

X. PRÆDIKATIO.

ENnek elõtte valo tanitasomban, kezdem magyarázni az negyedik kerest az könyörgesben, holott elõször rendiről szóllek ennek az keresnek. 2. Mit kellyen

H 3

erte.

ertennünk a Kenyernek nevezetint. Miért mondgyuk ezt mi kenyérünknek? De ezekről hallottanak ide fellyeb a Keresztnek. Mostan immar lassuk Isten segitsegeből, az két utolsó kerdeseket-is csak röviddeden.

AZ NEGYEDIKRŐL.

Jelentettem vala, hogy negyedser azt kel meg latnunk: Miért kerjük ezt az kenyeret közönseges nevel; Ennek nagy sepekei vannak:

I. Azert kerjük ezt az kenyeret közönseges nevel az mi Mennyei Szent Atyanktul, hogy ezzel meg mutassuk, hogy mi minnyajan egy Atyanak fiai vagyunk. Erről tesünk bizonyfagot az könyörgésnek kezdetiben-is, holott az Istent mi Atyának mondgyuk.

II. Hogy ezzel az segenyekhez való alamisnalkodásra intettefsünk. Mert holott közönseges nevel kerjük ezt az Kenyeret az mi közönseges Atyanktul, tehát ez kevantatik tőlünk, hogy ne csak magunknak tartfuk, az mit Isten adot, hanem az szükölköddökkel közöllyük.

III. Hogy ezzel az mi atyafiui szeretetünk;

tünkrol-is bizonyosat tegyünk, úgy mint, az kik, nem csak magunkrol, hanem egyebekrol-is gondot viselünk, es nem csak magunknak, hanem minden atyank-fiai-nak es felebaratinknak kenyeret kerünk.

IV. Hogy az mi könyörgésünk killyeb terjedgyen: Mert így en-is mindenekert könyörgök, en ercem-is mindenek könyörögnek. De ha azt mondana: Az en Kenyeremet ad megh; csak magamert könyörögenek. Ez az oka, hogy az következendő kereseket-is, mind közönseges nevel rendelte Christus Urunk.

E L L E N - V E T E S.

De mondhatna itt valaki: Christus Urunk azt mondgya *Mat. 6. 31.* Ne forgalmatoskodgyatok arról, mit egyetek, avagy mit igyatok, avagy mivel ruhazkodgyatok, mert azokat az poganyok cselekedik. Azert nem kel Istentül ilyen forgalmatoskann kernünk az kenyeret.

Ved ebedben Kereszten ember: Nem tiltja Idvözitönk, sem az Kereszteni könyörgest, sem az mi hivatalunk berint való gondvisest, mert mind az kettőt Isten parancsollya, az mint nyilván meg tetfik,

es alufnak, es az ő uforara ki oltot penzek utan többet nyernek, hogy nem mint azok az kik eyjet napot eggye tesnek, es az földet csak nem az hajokkal-is megh seprik. Ezek sem igazan kerik Istentől az Kenyeret.

Vegezetre, amaz nyuzo fosito, koborlok-is az kik, nem hogy az ő kenyereket, az fűkölködőkkel közlenek, de meg azt is torkok verve el vonfsak tőlők, az mi nállok vagyon. Ez felekkel ha valaha bűvölködőt ez világ, bizonyara mi ez utolso időben fölötte igen bűvölködünk. Mert ez fele emberek annyira meg környekeztek, hogy az semünket-is csak ki nem vayjak. De mi ezeket ne kövessük, hanem miképen hogy közönseges nevel kerünk Istentől kenyeret, azonkeppen az fűkölködőkkel közöllyük. Így mondhattuk igazan ezt az czikkelyt.

A Z Ö T Ö D I K R Ö L.

Utolfor, lassuk megh immar azt is: Miert nevezzük ezt az kenyeret minden napinak?

Ennek igen sep okai vannak. I. Hogy az könyörgesben valo serenysegre ezzel-

is föl inditassunk. Mert ha minden-napi Kenyer ez, minden nap kel kernünk, es így gyakran kel könyörgenünk.

II. Hogy ezzel a mi telhetetlenségünk meg zabolaztassék, es csak annyit kerjünk Istentől, az menyivel naponkent valo búkságunkat mertekletessen föl erjük.

III. Hogy minden kesseg szívünkben ki mennyen; Mert ha ez minden napi kenyér, gondgya vagyon Istennek az mi naponkent valo taplaltatásunkra.

IV. Hogy ezzel intetessünk: hogy mindenkor az mi Szent Istenünktől függünk, es naponkent valo taplaltatásunkat, csak egyedül ű tőle varjuk.

V. Hogy az mi búkólkódó állapotunkat esünkben vegyük: Mert az ki minden nap mastul kér kenyeret, búkólkódik az.

E L L E N - V E T E S.

Mondhatnad: Im hallom hogy Christus Urunk azt parancsollya, hogy minden-napi Kenyeret kerjünk: Tehat ionet az következik, hogy gazdagságot nem kel Istentől kernünk.

Erre azt felellyük, hogy valasztas vagyon az dologban: Mert ha az gazdagság nem

nem egyeb hanem az természetnek törvényéhez rendeltetet állapot, az mint az regiek mondottak; úgy hogy az monda ssek gazdagnak, az kinek ez életnek taplalására való eszközök, meretekletessen ki foglaltatnak, es azokkal meg elegendnek, kiváltskeppen hogy ha az jó lelki ismeret ide járul, mely az sent Pal tanítása szerint 1. Tim. 6. 6. igen nagy kereskedes, az embernek az ű saját forrával, meg elegendet elmevel egyetemben.

Illyen ertelembe, az gazdagfagot, nem csak szabad, hanem ugyan búksége is kernaunk Istentől, mert szabad minden-napi kenyeret kernaunk, az az, a mi testünknek meretekletes taplalására való búksleges eszközök. De hogy ha az gazdagfagon ertetik ez világi dolgoknak fölötteb való búvólkódese az embernek búksége fölöt, az minemű ertelembe regen amaz Romai fő ember, az Marcus Crassus vőtte, tudni illik, hogy csak az mondattathatik meltan es igazan gazdagnak, az ki az ű saját költségevel estendeigh egy Országos hadat eltarthat. Így immat, nem kel az gazdagfagert könyörgenünk; Mert nem csak min-

den-

den-napi kenyeret, hanem fölötteb való
búvólködeft kernenk. Ide való az Sala-
mon mondása, *Prov. 30. 8.* holott így bol:
Se gazdagfagot, se szegenyseget ne adgy
Uram ennekem. Ide nez az Szent Pal-is,
1. Tim. 6. 9. mondvan: az kik megh akarnak
gazdagulni, kesertetben es törben esnek,
az mellyek az embert, az romlasban es ve-
sedelemben be meritik. Christus Urunk is
effele gazdagfagokat, tövisszekhez hason-
lit, *Mat. 13. 22.*

M A S E L L E N - V E T E S.

De meg-is azt mondhatnad. Hát ugyan
nem szabad többet tartanunk, hanem csak
az menyivel egy nap meg erjük.

Ved esedben kerlek; hogy ha valami-
vel az Isten az naponkent való taplalason
kívül, többet ád, azt sem kel el vetnünk
magunktul, hanem, mind magunknak, fi-
mind Kereszten fele-baratinknak jóvendő
süksegekre el tartfuk. Peldánk erre mi ne-
künk Christus Urunk, az ki felől azt ol-
vassuk, *104. 6. 12.* Hogy az hulladkokat
fól fedette. Ide való az Josephnek-is az ú
cselekedeti, az ki az Pharaonak azt adgya
tanatfuk, hogy, az buzanak ötödöt vegye

az bü éstendőkben, az mellyet az követ
kezendő búk éstendőkre tartson. *Gen. 41. 34.*
De itt imez következendő dolgokra kel
vigyaznunk.

I. Hogy azokban az külső esközőkben
ne bizzunk. *Psal. 62. 10.*

I I. Hogy az tobzodást el tavorztassuk.

I I I. Meg kel gondolnunk, hogy mi az
Isten jovaiban csak Saffarok vagyunk,
mellyeket egyebekkel is kel küzölnünk.

I V. Hogy azokrol jóvendőben sa-
mot kel adnunk. Nem tiltya tehát Christus
Urunk az keresztyeni gond vifelelt, hanem
csak az telhetetlenséget.

T A N V S A G O K.

I. Jegyezzük megh; Hogy nem csak
naponkent, hanem ugyan orankent, sőt
minden szempillantásban kel mi nekünk az
könyörgésnek ezt az czikkelyet monda-
nunk: Mi kenyérünket minden-napiat ad
megh nekünk ma. Mert soha nincsen oly
nap, ora, es sem-pillantas, az melyben az
Istennek avagy lelki avagy testi segítség-
nelkül nem búkölködneünk.

Intetresünk azért innet az könyörgés-
ben valo serenysegre, ha azt akarjuk, hogy

az mi Szent Istenünk mind az lelkiekben, s mind az testiékben kegyelmes gondunkat viselleye.

Verkeznek ez ellen, az kik restek es tünysak az könyörgesben. Ezek, nem csuda, ha mind az lelkiekben, s mind az testiékben meg fogyatkoznak. De mi ezeket ne kövessük, hanem gyakorlatossággal mondgyuk ezt az kerest, el hiven, hogy ú fölsége meg halgat. Erre int Christus Urunk, *Mat. 7. 9.*

II. Tanullyuk meg azt is, hogy nem jó az telhetetlenség, es ez világi joknak mereteketlen kevanfaga. Erről int Idvőzítőnk ebben az keresben, holott azt parancsollya, hogy minden-napi kenyeret kerjünk.

Verkeznek ez ellen amaz telhetetlen emberek az kiknek soha semmi nem elég, hanem mind többet kevaannak. Ez felekről mondgya az Aventinus, *Annal. 7. Quòd plus concesseris avido, eò plura appetit, porrigit digitum, & manum concupiscit.* Az az, Mennel többet engedé az telhetetlen embernek, annal többet kevan: Nyujtsd az ujjodat neki, es az kezedet kevaannya. Ide valo amaz
kö.

közfönsleges mondat is: *Quò plus sunt pota, plus
sitiuntur aqua.* Az az: Mennel többet iszol
az vízben, annal inkább somjuhozol utána.
De ez fele telhetetlen embereket ne
kövefsünk, hanem az Christus intese fe-
rint, csak minden-napi kenyeret kerjünk
Istentől, tudván azt, hogy az természet
nem sokkal meg elegendik.

*Ez ennek az negyedik keresnek-is magyarázattya:
következik immar az ötödik, az melyről, Isten segítség-
tölennek-utanna szóllyunk.*

XI. PRÆDIKATIO.

V. KERES.

Es bocsásd meg mi nekünk' az mi
bűneinket, miképen mi-is meg
bocsátunk ellenünk veret-
teknek.

MEg hallak az Keresztenek ide fellyeb-
az negyedik keresnek magyarázat-
tyabol, 1. Miert hogy az masodik karban
levő keresek közt, leg első az, 'à melyben
Istentől Kenyeret kerünk; 2. Mit ertünk
az

az kenyerek nevezetén : 3. Miért mond-
gyuk azt mi kenyérünknek : 4. Miért ker-
sítük ezt közönséges nevel Istentől : Utol-
sor, miért nevezzük azt minden napinak :
De ezekről az Keresztenek ez ideigheten
bűsegesen hallottanak ; Mostan immar
lassuk Isten segítségével az ötödik keres-
tis, csak rövideden. Hogy pedig inner-is
az Keresztenek több lelki eppületek vehet-
senek, azt lassuk meg :

1. Mit ert Christus Urunk az adosságon ? Mert az
debitum annyit tessén, mint adosság.
2. Miért kel nekünk ezért könyörgenünk ?
3. Miért könyörgünk ilyen conditio, avagy ok alát :
Miképé mi-is meg bocsátunk ellenünk vétetteknek ?

A Z E L S Ö R Ö L.

Az adosságon, nem erti Christus Urunk,
az pénz avagy marhabeli külső adosságot ;
Hanem az bűnnek bocsanattya. Így ma-
gyarazza ezt únnón maga, Luc. 11. 4. ho-
lott így fől : Et remitte nobis peccata nostra : az
az, es bocsáld meg nekünk az mi bűnein-
ket. Ime az mit fent Mathenal debitum-
nak, az az, adosságnak mond, az fent Lu-
kacsnal nagy nyilván peccatumnak, az az,
bűnnek nevezi. De vallyon miért nevezte-
tik adosságnak az bűn :

Vedd esedben: Hasonlatosság által áll
Christus Urunk: Vessen hasonlatosságot
ez világi emberektől, 'kiváltkepen az kik
az adásban és vetelben foglalatottak, iméz
következendő okokert:

I. Mert miképen, hogy az adós tarto-
zik az elég tetellel annak, az ki űtet megh
emberlette: Azonképen az ember, tarto-
zik az Istennek az bűnert való elég-te-
tellel.

II. Mikeppen az adós level, elég bi-
zonyosság az adós ellen: Azonképpen az
törvény elég bizonyosság az bűnös ember
ellen.

III. Mikepen, hogy az adósson hatal-
ma vagyon annak, az kinek tartozik elég-
tetellel: Azonképen az Istennek hatalma
vagyon az embereken az meg büntetefre.

TANVISA G.

Vegyűk esűnkben innét, mely igen
nagy tereh legyen az bűn. Meg terfűk ez
innét, holott Idvőzítők adóssághoz ha-
sonlittya. Lattuk az kik nagy adósságban
vannak, mint saynallyak, sem éjjel sem
nappal ki nem vethetik elmejeből; sőt
eleikben sem örömet mennek azoknak az

kiknek tartoznak, kiváltsképpen hogy ha
 elegendenek az fizetésre. De nehezebb és fu-
 lyosabb ennél az bűn, melynek elviselésére
 az ember elegend telen. Megtetűik ez Idvó-
 zítónknak példájában, a ki az mi bűnein-
 ket vállára vőven, azoknak folyósága
 miatt a kertben vérrel verítezek. *Luc. 22. 44.*

Intettefsünk azért innét; hogy az bű-
 nőtől igen oralmazzuk magunkat, hogy
 azoknak terhektől el ne nyomattassunk.

Goromba ember az, az ki ereje fölöt-
 való terhet veszen magára: De gorombab-
 b az ki az bűnökkel fölöttebb terheli magát,
 mellyek az kisló terehnel sokkal nehezebb-
 bek.

Vayha erről gondolkodznak az cze-
 ges vetekben élő emberek, nem gyö-
 nyörködnenek így az gonoszságban, mint
 egy-fele állat az Sarban, de nem tudnak
 erről jozanon gondolkodni, azért annyit
 raknak magokra, hogy vegre mind teste-
 stől lelkestől el vesztik magokat, az mint
 naponként lattuk.

AZ MÁSODIKRÓL.

Bűnünk bocsanattyaert kel nekünk kö-
 nyörgésünk, imez következendő okokra

nevez: I. Mert Isten parancsolja, az ő
Szent Fia által itt ez helyen.

II. Mert az régi jamborok bűnöknek
bocsanattyaert, gyakran könyörgöttek
Istennek. Az többi közt az David, *Psal.*
25. 7. azt mondgya: Az en iffiúságomnak
vetkeiről es tudatlanságimról, ne emle-
kezzel meg Ur Isten. Ugyan azon Soltat
könyvnek ötven egygyedik részében ege-
len, vallást tésen, es könyörög az David
az ő bűneijert. Az Hivek-is közönsege-
keppen, *Psal.* 79. 8. azon könyörögnék,
hogy az ő régi alnokságokrol az Isten meg
ne emlekezzen. Az Daniel-is, *cap.* 9. a
több Hiveknek kepekben; hofü könyör-
gest tésen az ő bűnöknek bocsanattyaert.
De sok volna az irafokat es példakat mind
elő fámlalnóm; mert ezért minden Szent
könyörgöt Istennek, *Psal.* 32. 6.

III. Hogy az bűnök miatt Istentől el
ne szakadgyunk; Mert az mi bűneink
oblast tésnek Isten közöt es mi köztünk,
Esa. 59. 2.

IV. Hogy az Istentől ez vilagon lelki
es testi jokat nyerhessünk; Mert az bűn-
öket az Isten megh nem halgattya, tudoi
illik,

illik, az kik poenitentia nélkül élnek. *Ioan. 9.*
 31. Az igazakra pedig vigyaznak az ű fe-
 mei, es fűlei halgatoznak azoknak kűnyör-
 gesekre. *Psal. 34. 16.*

V. Mert minnyajan naponkent sokak-
 ban vetkezűnk, *Iac. 3. 2.*

VI. Hogy az őrűk életnek bodűgfa-
 gat el vehetűnk, az hova lemmi tűfűtalan-
 sag be nem mehet. *Apoc. 21. 27.*

T A N U S A G.

Tanullyuk meg innen, hogy minnyajan
 bűnűsűk vagyunk, es fűkűlkűdűnk az I-
 stennek kegyelme, es az Christus érdeme
 nélkül. *Rom. 3. 23.* Errűl fűl az Salamon-is
 1. *Reg. 8. 46.* Ninesen ugy-mond az Egh
 alat oly ember, az ki nem vetkezek. Az
 David-is *Psal. 14. 3.* Minnyajan el hanyat-
 lottanak, ugy-mond, az emberek, es ha-
 fűtalanokka lettenek, ninesen az ki jűt
 cselekednek, csak egy-is. Megh tetsűk ez
 innen-is: holott az mi lűvűzitűnk paran-
 csolattyabol, naponkent bűnűnknek bűcsa-
 nattyat kerjűk az Istentűl. Intettetsűnk a-
 zert innen, hogy magunkat ne igazittűk:
 Mert ha azt mondaodgyunk, hog bűnűnk
 ninesen, meg csallyuk magunkat es igazat

nem mondunk. 1. *Ioan.* 1. 8. Hanem sőt inkább tegyük vallást az mi Szent Istenünk előtt az mi alnokságiokról, es alazatosan amaz Publicanussal egyyút, kerjük bűnünk bocsanattya. *Luc.* 18. 13. Es hidgyúk el valóban, hogy hű es igaz a mi Istenünk, es meg bocsattya az mi bűneinket, es meg tisztit minket az mi alnokságiokból. 1. *Ioan.* 1. 8. Ezt saját példajaval bizonyítja az David, *Psal.* 32. 5. holott azt mondgya: Ezt mondam: Meg vallom az en alnokságimat az Urnak, es te meg bocsatad az en bűneimet ennekem.

Vetkeznek tehát amaz erdemesek, az kik az kevely Phariszeussal egyyút, az ú jo cselekedetekkel dicsekednek, es magokhoz kepest, egyebeket megh utálnak. De azokat az embereket ez az keres napokent karhoztattya. Azert mi ezfeleket ne kövessük; hanem megh ismerven bűnös voltunkat, napokent könyörödjünk Istennek az mi bűneiaknek bocsanattyaert, el híven, hogy kegyelméből Szent Fianak erdemejert, meg bocsattya azokat.

A Z H A R M A D I K R O L.

Utolsó, lassuk immar azt is: Miért ker-

kerjük illyen okokat bűneinknek bocsánattya-
t, mondvan: Mikeppen mi-is meg bocsátunk
ellenünk vétetteknek.

Ezzel Isten eleiben regulát nem szabunk,
sem peniglen okának nem állattjuk az mi bűneinknek
megh bocsátásának, az mi felebaratinknak
ellenünk való eseteknek meg engedelet: Hanem
illyenkepen könyörgünk, imez kővetkezendő okokert.

I. Intertetésünkert: hogy felebaratinkhoz
engedelmessek legyünk, ha azt akarjuk,
hogy Isten az mi bűneinket meg bocsássa nekünk.

II. Vigasztalásunkert: Hogy ne ketelkedgyünk
az mi bűneinknek bocsánattya felől. Mert az mi
felebaratinknak ellenünk való eseteknek meg
engedelese, csálhatatlan jegye, az mi bűneinknek
Istentől való megh bocsátásának; ugy annyera,
hogy valakik felebarattjoknak meg bocsátanak,
abból bizonyossan esekben vehetik, hogy Isten-is
meg bocsátot ő nekik.

E L L E N V E T E S.

Mondhatna itt valaki: Az ki meg nem bocsát az ő
felebarattjának, annak bűne Istentől megh nem
bocsátatik. *Mat. 6. 15.*

De mi tökéletesen megh nem bocsátunk fele-barátainknak, mert mindekor marad valami konkoly az mi szívünkön. Azert Isten sem bocsattya meg az mi bűnünket.

Erre azt felellyük. Hogy azokrol fol Christus Urunk, az kik semmikepen nem akarnak fele-barattyoknak megh engedni hanem megh azt mondgyak, hogy az mas vilagon-is telkek azoknak lelkekkel pörölyön. Nem azokrol, az kik noha nem mindigart felelythetik el az bocsátasagot, mindazal meg engednek fele-barattyoknak.

De ez ellen azt mondhatnad: Nán ugy kerjük, hogy megh bocsátassék minékünk, az mikeppen mi egyebeknek megh bocsátunk. De mi tökéletesen megh nem bocsathatunk, hogy valami sikkraja az haragnak bennünk ne maradna. Annak-okaert Isten sem bocsat meg nekünk.

Erre az felelet csak ez: Hogy ez az czikkely, *Sicut*, az az, mikeppen, itt az helyen, nem tellyes hasonlatossagot jegyez, hanem csak res berint valot. Nem vettyük tehát egyben az mi megh bocsátunkat, az Istennek megh bocsátásával, hanem csak azon kerjük az Istent, hogy az
mely

mely nyilván es igazan (az menyire az gyarlóság engedi) mi egyebeknek megh bocsátunk, azonkepen ű fölsége is ingyen való jó voltából, Szent Fiaert az mi bűneinket bocsassa megh. Sőt ugyan nem is lehet az mi megh bocsátasunk oka, az mi bűneinknek Isten előtt való megh bocsátásának, imez következendő okokert:

I. Mert az mi bűneinknek Isten előtt való megh bocsátásának gyümöltse, az mi selebaratinknak verkeknek mi általunk lótt engedelme. Nagy ssep példában adgya ezt előnkben Christus Urunk, *Mat. 18. 33.* holot amaz ados solganak az Kiraly-ember azt mondgya: Vallyon s-nem kellett volnae te neked könyörűlnöd az te solgatarfodon, mikeppen en könyörűlek te raytad?

II. Mert ellenkezes lenne az dologban, es az engedelem, nem lenne engedelem. Mert az ki valakinek adossogaert eleget tesen, annak semmi nem engedtetik meg, hanem az ű cselekedeti menti megh útet az adossagtul. Peldanak okaert: Ha valakinek negyven avagy ötven forintal volna ados, es megh adnad neki, nem

mondhatná, hogy meghengedte az te adosságot. Így, ha az mi engedelmesse-
günk oka volna az mi bűnünk bocsanattya-
nyak, nem mondattathatnék az engede-
lemnek.

III. Mert így bizonytalanok lennénk
bűnünk bocsanattya felől. Mert mi soha
ugy nem bocsathatunk meg az mi feleba-
ratinknak, hogy valami konkoly szívünk-
ben ne maradjon. Es így az mi bűneinknek,
Isten előtt való meg bocsátása felől, az Pa-
pistakkal együtt mindenkor kételkednünk,
à Hababuk Prophetának tanítása ellen; Az
igaz ember hit által *el. Haba. 2. 4.*

TANVSÁGOK.

I. Vegyük előnkben innét, hogy csak
Isten egyedül az, à ki ingyen való jó vol-
taból, sent Fianak érdemejert az mi bű-
neinket meg bocsattya. Önnön maga bizo-
nyította ezt az Isten, *Esa. 43. 55.* holott azt
mondgya: En vagyok, en vagyok, az ki el-
törölöm az te alnokságodat en magamert.
Hasonlokeppen *Ezech. 18. 21.* mondvan: Ha
meg tér az Istentelen, es poenitentiát tart
az ő bűneiről, mellyeket cselekedet, es
meg őrizi az en parancsolatimat, itilletet
es

es igassagot cselekedik, eleven el, es megh nem hal, es az ú alnokságirol meg nem emlekezem. Erre tanit Christus Urunk-is ebben az keresben.

Verkeznek tehát, az kik avagy jó cselekedetekből varjak bűnök bocsanattyát, avagy az Szentektől, az többi közt pedig Szűz Mariától, mint az Papisták, az kik Marianak így könyörögnek: Tisztíts meg az híveknek minden bűnökét, &c. Szent Gergelynek pedig azt eneklik: Ez tartson meg bűneinkből, hogy az Egben az hívekkel nyughassunk nagy csendességgel. De mi azokat ne kövessük, hanem Christus Urunk parancsolattyaól, csak Istentől varjuk bűnünk bocsanattyát.

I I. Jegyezzük meg azt-is: Mely igen sükkéges legyen az mi fele-baratinknak ellenünk való eseteknek meg bocsátása, ugyanint, a mely nélkül Istentől bűnünk bocsanattyát meltan nem kevanhattuk; Meg tessék ennek igaz volta ebből az conditionból, holott úgy kerjük Istentől bűnünk bocsanattyát, az miképen mi is meg bocsátunk ellenünk vetetteknek.

Verkeznek tehát, az kik fele-barattyok-
nak

nak verkeket meg nem akarjak bocsátani : Mert valamenyifor ezt az kérest el mond-
gyak , mind annyifor egő tüzet kernek az
ő fejekre. De mi ezeket ne kövessük, ha-
nem engedgyünk meg az mi fele-baratink-
nak , hogy az mi bent Istenünk-is enged-
gyen meg mi nekünk. Segellyen minket
erre az mi Mennyei Atyánk es Istenünk,
Fiaert az Úr Jesus Christusert, Amen.

XII. PRÆDIKATIO.

VI. KERES.

Es ne vigy minket az kifiz-
tetben, &c.

ENnek-előtte való tanításomban , hollek
az ötödik kerefről, az melynek magya-
razattyan előőr azt latok meg : Miert
Christus Urunk az adosságnak nevezetén.
2. Miert kel minekünk azért könyörge-
nünk : 3. Miert kerjük bizonyos ok alata
mi adosságinak megh engedeseit : De
ezekről az Keresztyenek elegendendőkep-
pen hallottanak immar ide fellyeb : Mo-
stan

Isten Iassuk azért Isten segítségéből az utolsó keresztis.

Vegezetre, azon kerjük a mi Mennyei Szent Atyánkat: hogy ne vigyen minket az kísértetben, de meg szabadítson az gonosztól. Holott imez következendő kerdéseket kel meg latnunk.

1. Mit ért Christus Urunk az kísértetnek nevezetén?
2. Miért könyörgünk az kísértet ellen; Holott az Szent Iakab, az a könyvnek első részében, bodognak mondgya azt, az ki meg kísértetik?
3. Micsoda az gonosz, az melytől kevanunk meg szabadítani?

A Z E L S Ö R Ö L.

Az mi az első dolgot illeti: három kiváltságon valo kísértetről vagy az Szent Irásban emlekezet: Eggyik Isteni, az második emberi, az harmadik penigh ördögi kísértetnek neveztetik. Iassuk rövideden mindeniker rendel.

Az Isteni kísértet semmi nem egyeb, hanem a mi hitünknek, Keresztényeségünknek, fiúi es leányi engedelmeségünknek meg próbálása. Mellyet az Isten, nem azért cselekedik, mintha nem tudna az mi külső es belső állapotunkat, hanem imez következendő okokert.

I. Hogy

I. Hogy az ű mi bennünk valo ajándékot egyebeknek is ki nyilatkoztassa.

II. Hogy az magunk ismeretire jutasson, es így az könyörgesben valo serenysegre serkengeffen, *Ier. 31. 18. Psal. 119. 71.*

III. Hogy az Hívek ez által az Hypocritakul, mint az buza az konkolytul, az rosta által, meg válasszassanak. *Luc. 22. 31.* Ezt pedig sokkepen cselekedí az Isten.

1. Az ű kemény parancsolati által. Így próbála regen az Ábrahamot, à kinek azt parancsola, hogy az ű egyetlen egy fiát az Ifakot, únnón kezeivel meg öllye. *Genes. 22. 1.*

2. Az hamis Tanítok által, à kik az ű hamis tudományokat, neha csuda tetelekkel-is meg erősitik. Erről szól az Isten az Moyses által, *Deut. 13. 1.* mondvan: Ha Prophera tamad közted, avagy álom lato, es valami jegyet avagy csudát jóvendőől, es be telik az mit mondot, es annak utanna azt mondandgya te necked: Mennyünk az idegen Istenek után (à kiket nem ismerű) es folgallyunk azoknak. Ne fogad annak az Prophetának es Álom-latonak bavat; Mert próbál titeket az te Urad Istened, hogy

hogy ha szeretede űtet tellyes fűvedbűl es
lelkedbűl.

3. Akkor-is probal, mikor azoknak az
kik az ű hivatallyal követik, nagy akada-
lyokat gűrdit eleikben, mellyek az ű uto-
kat meg gatollyak. Így jara regenten az
Abraham: az ki mikor az Isten parancso-
lattyara, az ű hazajat el hagyvan, az Cha-
naan földere ment volna, csak hamar nagy
ehseg tamad azon az földűn, az mely miat
kenűerittetek Egyiptomban buydosni, ho-
lott az ű szerelmes felesagetűl-is meg fosz-
tik: à mint errűl nyilván valo irasunk va-
gyon, *Genes. 12. 10.* Hasonlokepen jarnak az
Izrael fiai, az mint ez meg tetűik, *Exod. 14. 9.*
Lisd meg az Historiat, &c.

Az emberi kűsűrtet, ket kivaltkeppen
valo dologban fűg. Mert avagy az Istent
kűsűrtik az emberek, avagy űnnűn magokat.

Az Istent kűsűrtik 1. Mikor az Istennek
gondgya-vűselese felűl ketelkeden, kűlsű
csudak által akarnak meg erűsűttetni. Er-
rűl bűl az Moyses, *Deut. 6. 16.* Ne kűsűrt-
sed az te Uradat Istenedet. Erre akarja va-
la az Satan Christus Urunkat vionni à pus-
taban. *Mat. 4. 3.* mondvan: Ha Istennek
Fia

Fia vagy, parancsoly imez kőeknek, hogy legyenek kenyerekké.

2. Mikor az Istennek, helyet, időt és modot szabnak az emberek eleiben. Így cselekedenek regen az Bethulia Varosbeliek, az kik ötöd napot rendelének az Istennek segítségének. *Indith. 8. 23.*

3. Mikor az Istentől rendeltetet esközöket hatra hagyvan, az mi hivatalunkon kívül, sokatlan módon, az Istennek gondgya vifeletet akarjuk probálni. Erre akarja vala vinni Christus Urunkat az ördög, holott arra ingerli vala, hogy az Templomnak ormozattyarol hanyat-homlok le ugordgyek. *Mat. 4. 6.*

4. Mikor az Istennek sent igejet, és abban ki jelentet akarattyat hatra hagyvan, az emberek jegyet avagy csudat kevnak Istentől. Így kísirtik vala az Pharizusok Christus Urunkat, *Mat. 12. 38. Luc. 11. 16.*

5. Mikor az Istennek idvözítő kegyelmet, és az Christus erdemet, meg vetven az emberek, az ű erdemekben helyheztek idvőssegeket. Erről sol az sent Peter, *Actor. 15. 10.* mondvan: Mit kísirtitek az Istent,

Istent, oly igat akarván verni Tanítványok
nyakára, melyet sem az mi Atyaink, sem
mi el nem hordozhattunk? &c. Őnnön
magokat kisírtik az emberek, mikor az, ű
gonos kevanfagoktul el vonyattatnak es
meg etettetnek. Erről szól az fent Pal, 1.
Cor. 10. 13. mondvan: Titeket Atyamfiak
csak az emberi kisírtet talalt. Az Szent
Jakab-is, cap. 1. 13. holott így szól: Mikor
valaki kisírtetik, ne mondgya, hogy az I-
stentől kisírtetik; Mert az Isten az gono-
soktul megh nem kisírtethetik, ő sem ki-
sír senkit, (tudni illik, gonos vegre) ha-
nem ki ki mind kisírtetik, holott az őnnön
gonos kevanfagitul el vonyattatik, es meg
etettetik, &c.

Az ördögi kisírtet nem egyéb, hanem
amaz artalmas ingerles, az mely által ű az
embereket, vagy magoktul, avagy más tul
vőtt alkalmatosság által, az verkekre for-
galmaztattyá, hogy az Istentől es az id-
vőstegnek utatul űket el szakasztván, az ű
veszedelmes halójában kerítse. Így cseleke-
dek regenten az mi első főleinkel, az ki-
ket az ű hizelkedő csalárd befédivel, az
Istennek parancsolattyal el szakasztván,

az örökre való pokolnak és karhozatnak völgyében be merite. *Gen. 3. 1.* Így indíta az Davidot-is föl, hogy az Istennek nepet meg famlalna. *1. Paral. 21. 1.* Így kísírte Christus Urunkat-is az púftaban, mikor látta hogy meg ehezet volna. *Mat. 4. 3.* Mostan-is így próbál nagy sokakat ez undok Satan. Itt azért kiváltképen ez utolsó kísírtetnek nemét erti Christus Urunk.

TANVSAGOK.

I. Tanullyuk meg innét, hogy az Istenei kísírtetnek az vege mindenkoron jó. Mert avagy azért próbál, hogy serkeny-gessen az Isten igejének halgatasára, a könyörgésre és háláadásra: avagy magunk ismeretire akar hozni, és az Keresztényi alázatosságra meg tanítani, hogy az Istennek drága ajándékival magunkat el ne hidgyúk. Lásd meg, *2. Cor. 12. 7.* Avagy az kísírtetekben alkalmatosságot szolgáltat, az mi hitünknek és alhatatosságunknak megmutatasára. Avagy vegezetre, ezek által ez világot megh utaltatván, kevántattya mi velünk az mi örökös hazánkat, hogy az Szent Pallal azt mondgyuk: Kevanok meg halni, és az Christussal egygút lenni.

Phil. 1. 23. Es az bent Janossal: Jõy el hamar
Uram Jêsus. *Apo. 22. 20.*

Intetefsünk tehát, hogy az Istennek la-
togatását fenvedgyük bekevel, el hiven,
hogy hívseges es igaz az Isten es erõnk fõ-
lõt nem probal. *1. Cor. 10. 13.* Annak-fõlõtte
hogy az kik az kisirtetet bekevel fenve-
dik, el vesik az örök életnek Coronáját.
Iac. 1. 12.

I I. Vegyük esünkben azt-is, hogy
nem kel senkinek az Istent kisírteni, mert
ezt meg tiltotta az Moyses által, *Deu. 6. 16.*
Christus Urunk-is *Mat. 4. 7.* Az Szent
Peter Apostol-is, *Actor. 15. 10.* Vetkeznek
tehát az kik, vagy egykepen vagy maske-
pen az Istent kisírgetik.

I I I. Jegyezzük meg azt-is, hogy az
Satan kisirtetinek, ű magában soha nincsen
jo vege, hanem *per accidens*, (az mint az
Scholakban sollunk) oka ennek ez: Mert
ű eleitül fogvan ellensege volt az emberi
nemzetnek. *Gen. 3. 15.* Sõt gyilkos volt. *Io. 4.*
8. 44. Mivel hogy mindenkor az emberi
nemzetnek, mind közönsegeskeppen, fi-
mind kiváltskepen vesfedelmere igyekezett.
Intetefsünk azért innét, hogy gyakran

könyörögjünk ez ellen, mondvan: Ne vigy Uram az kísértetben, de szabadíts az gonosztul.

AZ MASODIK RÖL.

De jer lassuk másodszor; Miert kerjük azon az Istent, hogy az kísértetben ne vigyen, holott az s. Jakab, bodegnak mondgya azt, az ki meg kísértetik.

Vedd esedben: Nem ellenkezik az Sz. Jakab az mi Idvőzítőnkkel: mert nem azt mondgya bodegnak, az ki az kísértetben erik, hanem az ki az kísértetet bekevel szenved, es Istennek segítségéből az kísértőt meg győzi, es az olyan ember felől mondgya, hogy el veszi az életnek Coronáját. Tovabba, az Iras magyarazo Doctörök között nemelleyek azt mondgyak, hogy itt nem azon kerjük az Istent, hogy tellyesfeggel az kísértetben ne vigyen, hanem, hogy erők fölöt ne proballyon, ugy hogy az kísértő megh győzzön. Illyen értelemben voltanak az Jeronymus, *in comment. ad 26. cap. Mat.* Ambrus Doctör, *de Sacram. lib. 5. cap. 4.* Es az Agoston Doctör, *Epistola 121. cap. 11.* Nemelleyek azt mondgyak, hog egy altallyaban arra kerjük az Istent, hogy

hogy semmi kisértetet reánk ne bocsásson. Illyen értelemben volt az Tertullianus Doctor abban az könyvben, mellyet az könyörgesről írt. Az Cyprianus, *in sermone de Oratione Dominica*. Az Chryso-
stomus, *super cap. 6. Mat.*

Vegezetre nemelleyek mind az két értelmet egyben foglallyak, es azt mond-
gyak, hogy az Istentől azt kerjük; Hogy minket az ördögnek kísérteti ala ne ad-
gyon: Ha penigh ű fölsége nek ugyan ugy
teszik, hogy megh rostaltasson, adgyon e-
rőt minékünk, hogy megh ne győzettes-
sünk, hanem mi győzhessük meg az kísér-
tőt, es talpunk alatt megh tapodgyuk. Ez
az utolsó értelem helyeseb az többinel.

T A N V S A G.

Vegyük esünkben innét, hogy mi igen
erőtelen es gyarlo emberek vagyunk ma-
gunkban, es ez okaert eleg-telenek, va-
gyunk az Satannal való viaskodásra. Erre
tanit minket Christus Urunk itt ez helyen,
holott azt parancsollya, hogy azon kerjük
az mi bent Istenünket, hogy az kísértetben
ne vigyen, es az gonosztul meg szabaditsón.

Intettesünk azért innét, hogy erőtlensé-

segúnket meg ismerven, bűntelen kerjük az Istennek segítséget, ennek az mi nagy ellensegúnknak dióssége ellen.

AZ HARMADIK RÖL.

Vegezetre, lassuk immar azt-is: Mit kellyen ertenünk az gonosznak nevezetű itt az helyen?

Ez felől az Iras magyarázo Doctorok nem mind egy ertelemben vannak. Mert nemellyek közönségeskeppen, minden nyavalyákat es nyomorúságokat ertnek ezen, az mellyek az mi első bűneinknek eseteiből, naponkent reánk ár viz kepen jönnek, es igen sanyargatnak. Ilyen ertelemben voltak, az Cyprianus, az Agoston Doctor es az Beda.

Nemellyek pedig nevezetű ferint, ertik az ördögöt, az ki természetű ferint gonos. Így ertettenek ez felől, az Cyrillus, Chrysostomus, Theophilactus, es az több Görög Paterek. De mi mind az két értelműt foglallyuk egyben, es ertjük itt, mind ez világi nyomorúságokat, s mind pedig az Sátánt az ő veszedelmes kísértetivel egyetemben.

Summa; Azon kerjük tehát az mi Sz.
Iste;

Istenünket, hogy minket, se az pokolbeli
ördöggel, se penigh ez vilagi nyomorusa-
gokkal erőnk fölöt ne proballyon, hanem
csak az menyire el szenvedhettyük. Sőt az
kísírtetnek idejen, az ő szent Lelkevel es
Szent Igejevel legyen mellettünk, hitünk-
ben erősítsen, hogy azokból bódogh ki-
menetelünk lehessen.

Tovabba, gonosznak mondgyuk az Sa-
tant, 1. Mert természet szerint gonos. Chri-
stus Urunk bizonyítja ezt, *Ioan. 8. 44.*

2. Mert egyekben-is minden gonos-
ságnak oka es szerzője. Nincsen oly gonos-
ság, mely az ördögtől nem származnék. Ez
vilagi nyomorúságokat penigh gonosznak
mondgyuk, először: Mert az természetnek
rongalói es rontói. Az mi penig az terme-
setnek rontója, gonos az. Másodszor. Mert
ú magokban a nyomorúságokat senki nem
kevánnya; Az honnet meg tessék, hogy
nem jok, mert az jot természet szerint min-
denek kevánnyak. Hogy penig az nyomo-
rúságok az Hiveknek javokra szolgálak,
nem magok természetiből, hanem az Isten-
nek jó voltából vagyon, az ki az gonosok-

bol-is, jokat sokot az ú fiainak es leányi-
nak ki hozni. Lásd meg, *Rom. 8. 28.*

TANV S A G O K.

I. Tanuljuk megli innet rövideden,
hogy sem az ördögnek kifizeteti, sem ez
világi nyomoruságok nem történetek az
Hiveken, hanem az Istentől bocsáttatnak
reajok az bűnert. Erről szól az *Esaías, cap.*
42. 44. Kicsoda adta, úgy mond ragado-
zafra az Jakobot? Nem de az Istene, az
kinek vetkeztenek, es nem akartak jarni
az ő utaiiban? Az Szent Pal-is, *Rom. 6. 23.*
mondvan: Az bűnnek soldgya az halál.
Holott az halalon, mind az testi s mind az
lelki halál értettetik, az sok fele nyomoru-
ságoknak nemeivel egyetemben. Megh
tetfik ez innet is, holott Idvőzítőnk, az
kifizetben való vitelt Istennek tulajdo-
nitya.

Intettsünk azért innet; Hadgyunk
beket az bűnnek, hogy az Isten, se az ör-
dögnek, se ez világi nyomoruságoknak
probaja ala ne vessen minket. De ki la Isten
tudnak mostan az emberek erről gondol-
kodni, naponként való példaink bizonyít-
tyak,

II. Vegyük esünkben azt-is, hogy szabad az Kereszten embernek, mind az Saccannak kifizetési ellen, s mind pedig ez világi nyomorúságok ellen könyörgeni. Ennek valóságát Idvőzítőnk állattya itt, holott ime arra tanít, hogy az gonosztul való meg szabadításért könyörögjünk. Ezt bizonyítják az régi Szent jámborok-is, az kik nyomorúságoknak idején, gyakran könyörgöttek Istennek. Lásd meg, 2. Reg. 19. 15. Ismet, cap. 20. 2. Paral. 20. 6. Pjal. 79. 6. &c.

Intettefünk azért innét mi-is, hogy süntelen könyörögjünk az Szent Istennek: Hogy szabadítson minket az gonosztul.

Ez ennek az utolsó keresnek-is rövid magyarázata; es így elvegezök második részt-is az könyörgésnek. Következik immar utolsó része, tudni illik, az Conclusio de árral ez után álljunk Isten segítségéből.

XIII. PRÆDIKATIO.

Mert tized az Ország, az hatalom, &c.

SZollottam ez ideiglen, az minden napi könyörgésnek két első részéről: Holott minemű dolgokat forgattunk, nem

Samlalom uyjonnán elő, hanem jer lassuk Isten segítségeből, az harmadik es utolsó rebersket is. Mond Christus Urunk: Mert tized az Ország, az hatalom, es az dicsőség, mind örökre, Amen.

Ez igekben foglaltatik be az könyörgesnek harmadik rebe, holott be sumallya Idvözítők az minden-napi könyörgést. De hogy innet-is az Keresztynenk több hasznot vehessenek, azt lassuk meg:

1. *Hogyha ezek az utolsó igek, melten nevezetkenek az könyörgesnek harmadik rebenek avagy nem?*
2. *Micsoda hasznai vannak ezeknek az igeknek?*
3. *Az igeket rendel vegyük föl csak rövideden.*

A Z E L S Ö R Ö L.

Az mi az első dolgot illeti; Az Papiak erre azt felelik, hogy ezek az igek, nem az könyörgeshez valok, hanem csak az közönseges fokaiból jöttek be, es ugy ragasztattanak az könyörgeshez. Illyen ertelemben vagyon az többi közt, amaz Bellarminus, lib. 1. de bonis operibus, cap. 7. Ezt peniglen az ertelmet, ket kivaltkepen valo okokkal allattyak.

I. Azt mondgyak, hogy ezeket az fent Lukats Evangelista nem ragasztja az könyör-

nyörgeshez. Innet azért azt hozzák ki, hogy nem oda valok. De erre könyű az felelet: Mert sokasá az Istennek Lelkenek, hogy az mit eggyik Iro Deakja által meg nem jegyeztet, az másik által megírattya. Annak-okaert, ha az Szent Lukats ezeket föl nem jedzette, megh írta az Szent Mathe, cap. 6. 14.

I I. Azt mondgyak, hogy nemellyek az regi Paterek között azt mondottak, hogy ezek nem az könyörgeshez valok: Mint az Tertullianus, Cyprianus, Ambrus Doctor, &c. De erre-is könyű az felelet: mert az Patereknek ismet Patereket vethetünk ellenek. Mert vannak az kik külömbertelemben voltak: ugy-mint, az Chrysostomus, Theophilactus, Eucharimus. Mi pedig azt mondgyuk, hogy ezek az igek, igen-is az könyörgeshez valok, fő annak harmadik es utolsó részt foglallyak be. Meg tessék ennek igaz volta imez következendő okokból.

I. Mert az Szent Mathe nagy nyilván az könyörgeshez ragaztja ezeket.

II. Mert az regi Doctorok között-is, kiváltképen az Görögök, sokan oda foglallyak.

III.

III. Mert az könyörgésnek rendi-is azt kevannya, hogy az ide föl való kéréseket így summallyuk be.

TAN V S A G.

Jegyezzük meggh inner, hogy ez elő samlaltatot igeket, nem jo az könyörgéstől el bakaftanunk. Mert ha ez vilégi alapban-is, az hala adofag meltan meggh kevannya az emberektől, hogy az őik masf tul valami jot vőttenek, azoknak melto es illendő böcsületeket meg adgyak. Menyivel inkab meggh erdemli az mi Szent Istennünk mi tülünk, hogy az ő sok rendbeli jovaert, es lelki testi ajandekiert, az ű nagy nevet mind az egigh magafstallyuk. Sőt ű maga-is azt kevannya az Isten, *Pfal.* 50. 15. Hiy segitsegül engemet az te nyomorufagodnak idejen, es en meggh sabaditalak tegedet, te peniglen dicsőites engemet.

Vetkeznek tehat az Papistak, holott ezeket az fep hala-ado, es az Istennek Sz. Nevet magafstalo igeket, az könyörgéstől el bakaftyak: sőt meggh azokat is karhóztattyak, az kik azokat meg tartyak. De mi űket ne kövessük, hanem az Szent Matheval,

val, es az regi Góróg Doctörökkel egyetemben tartfuk meg ezeket, es hidgyük el, hogy kedves dolgot cselekedünk az mi Szent Istenünknek elötte.

AZ MASODIKROL.

Lassuk immar az masodik dolgot, tudni illik: Micsoda hasznai legyenek ezeknek az igeknek, es miért élünk ezekkel?

Ezeknek az utolso igeknek, nagy sepek kivaltkepen valo hasznai vannak.

Első, Az Istennek dicsősege. Mert ezekben az Istennek Neve dicsőítettik es magasztaltatik, mely a könyörgesben mindenkor meg kevanytatik. Lásd meg, *Psal.* 50. 15. 1. *Thef.* 5. 17. Ime itt az Istennek Országot, Hatalmat es Dicsőseget tulaydonítunk, az mint ide alab nyilvabban es bővebben meg halljuk.

Masodik. Az mi vigasztalásunk. Mert holott az Istennek Országot, hatalmat es dicsőseget tulaydonítunk, inner meg erősítettünk, hogy ő minket meg halgathat, segíthet, es minden ellenseginktől megh szabadithat.

TANULSAG.

Tanullyuk meg inneret; hogy nem hason-

fontalanok az könyörgésnek utolsó igéjé. Mert ezekből, mind az Istennek nagy Neve magasztaltatik, mind penigh az mi hitünk, az meg halgatas felől erőssitterik.

Intettefünk azért innét, hogy valakik Isten fiainak es leányinak tartjuk magunkat, ezeket az igeket az könyörgéstől el ne szakassuk, hanem hűséggel meg tartjuk: hogy mi általunk, mind az mi Istenünknek Neve dicsőítessék, es magasztaltassék, mind peniglen az mi hitűkk erősödjek.

Vetkeznek tehát az Papistak, es mind azok az kik őket követik, es ezeket az igeket az könyörgéstől el szakasztják. De mi ezeket ne kövessük, hanem (az mint ide fellyeb-is mondam) álljunk ezekkel, hogy így mi általunk, az mi Istenünknek Neve is magasztaltassék, es ez mellet az mi hitünk is vastagullyon.

A Z H A R M A D I K R O L.

Mond Christus Urunk: Mert tized az Ország.

Ezekben az utolsó igekben, három kiváltságon való dolgokat forgatunk. Mindeneknek előtte, három nevezetes dolgot tulajdonítunk az mi fent Istenünknek, tudni

tudni illik, Országot, hatalmat es dicsőséget.

Masodszor, megh valastyuk az Istennek Országat, hatalmat es dicsőséget ez földi Országoktól, hatalomtól es dicsőségtől, holott örökre valoknak mondgyuk.

Vegezetre, mind ezeknek utanna A: MENT mondunk, mellyel az könyörgést egeszen be summallyuk. Ezekről rendel bollok csak rövideden.

Mond Christus Urunk: Mert tijed az Ország.

Ez az első dolog, mellyet az mi Menyei Szent Atyáknak, az Christus parancsolattyabol tulaydonitunk, tudni illik, az Ország. Mellyel azt jelentyűk, hogy Kiraly az mi Istenünk, mert az Kiralyoknak es Fejedelmeknek szokot Országok lenni.

De vallyon micsoda Ország ez?

Vedd eszedben: Az Istennek ket fele Orsága vagyón, tudni illik, közönseges es kivaltkepen való. Az Istennek közönseges Orsága nem egyeb, hanem az lathato világ, az Meny es az föld, ezekben levő sok rendbeli teremtet allatokkal egyetemben, mellyeken az Istennek tellyes birodalma

vagyon. Erről szól az David, *Psal.* 24. 1. mondván: Az Ure az föld es annak tellyes-sege. Ismet, *Psal.* 135. 6. Az mi Istenünk, ugy-mond, az Egben lakik, es valamit akart, meg cselekette, mind az Egben, az földön, az Tengerben es minden melysegekben.

Kivaltkepen valo Ország penigh, az ő Anyasent-egyhaza, melyben be foglaltatnak az Szent Angyalok, az meg bodogult lelkek es ez földön élő Hivek. Erről szól Christus Urunk, *Ioan.* 18. 36. mondván: Az en Országom nem ez világból valo. Itt azért, mind az két Országot Istennek tulajdonítottuk, mintha azt mondanok: ő mi Mennyei Szent Atyánk, mivel-hogy te Király vagy, az kinek hatalmában minden teremtet allatok vannak. Mi pedig te nepeid vagyunk, es az te birodalmod alatt lakunk: Kerünk teged, hogy visely gondot reánk, es tarts megk minket, mert vagyunk modod benne, hogy mindenek ellen megk tartható, mint hatalmas es fölseges Királyunk es Fejedelmünk.

T A N V S A G.

Vegyük esünkben innét, hogy Király

az mi Istenünk, főt minden Királyoknak
Kirallya es Császároknak Császára, úgy-mint
a kinek mind az Egen s-mind az földön
teljes birodalma vagyon. Meg tessék ez
az elő fámlaltatott dolgokból.

Intettecsünk tehát innét, hogy ennek az
nagy fölsegnek minden tehetőségünkkel sol-
gallyunk. Vigasztallyuk-is magunkat, min-
den-fele nyavalyáinkban, mert meg otal-
mazhat, mint ilyen nagy fölseg.

Mond immar Idvőzítőnk: Az hatalom.

Ez az második dolog, melyet Isten fe-
lől mondunk ezekben az utolsó igékben.
Hatalmat-is tulajdonitunk ő fölsegének.
Ezt penigh azért cselekedgyük, először
hogy meg valassuk ez földi Fejedelmek-
től, az kik között nemelleyek erőtlének az
ő Országoknak otalmazására.

Másodszor. Vigasztalásunkert, hogy min-
denfele nyavalyáinkban ezzel gyamolít-
suk magunkat.

Ertelme azért ennek-is ezt: Halgas meg
minket ő mi Istenünk, es ad megh az mit
kerünk, mert meg adhad, es csak te adha-
rod egyedül meg, mert mindeneknél hatal-
masb vagy, es te ellened senki nem állhat.

TANVISA G.

Jegyezzük meg innen, hogy erős és győzhetetetlen Király az mi Istenünk, az kinek tanatja és cselekedeti ellen senki nem állhat. Őnnön maga bizonyította ezt az Isten, *Esa.* 46. 10. mondvan: Az en tanatfom meg áll, és az en akaratom meg lehen. Az *Esaías* Propheta-is *cap.* 14. 27. Az Seregeknek Ura, úgy mond, az mit vegez, kicsoda bonthattya azt föl: mint ha azt mondana, hogy senki nem. Idvőzítők-is, *Ioan.* 10. 29. holott így szól: Az en Atyam, az ki ezeket ennekem adta, mindeneknél nagyobb, és senki az ő kezéből ki nem ragadhattya azokat. Itt is ezt állattya, holott hatalmat tulaydonit ő neki.

Intettefünk azért innen, hogy Isten ellen ne vetkezzünk, mert meg büntethet. Vigasztalljuk is magunkat, meg tud orolmazni minden vesedelem ellen, mert hatalmas Király.

Mond meg is Christus Urunk: Es az dicsőség, &c.

Ez az harmadik dologh, mellyet Istennek tulaydonitunk, tudni illik az dicsőség. Az Istennek dicsősége pedig nem egyéb, hanem

hanem az ő nagy jó voltanak, hatalmasnak, igazságnak, szentségének, bölcseségének és Atyai gondgya-viseletének hirdetése, melyet minden teremtetett állatok tele torokkal prædikálnak. *Psal. 19. 1.* Kiváltképen pedig az Hivek, mind az Eghig magasztalnak.

Ertelme azért csak ez: Ezeket te tñled, hatalmas és győzdelmes Királyunk, az te dicsőségedet kerjük és várjuk, mert egyedül minden jónak kút-fejenek csak teged vallunk, azért az dicsőséget csak te neked tulajdonítottuk. Halgas meg azért az te dicsőségedet.

TANVSAG.

Tanulmányozzuk meg innét, hogy minden dolgainknak fő vege az Istennek dicsősége legyen, mert az Isten mindeneket ő magaért cselekedet. *Prov. 16. 4.* Ertette ezt az David, az ki *Psal. 25. 1.* azt mondgya: Nem nekünk Ur Isten, nem nekünk, hanem az te Nevednek ád az dicsőséget. Erre int Idvőzítőnk is, *Mat. 5. 16.* Ugy tündököllyek, úgy mond, az ti világságatok az emberek előtt, hogy az emberek

latvan az ti jo cselekedeteket, à ti Menyei Atyatok dicsőítettek. Ugyan ezen dologra int itt-is, holott az parancsollya, hogy az mi könyörgésünknek vege-is az Istennek dicsőíteget forgassuk. Verkeznek ez ellen azok, az kik nem hogy az Isten tisztességének előmozdítására igyekezzenek, de sőt inkább, az menyire túllók lehet, tellyesleggel talpok alá akarják rapodni. De mi azokat ne kövessők, hanem minden tehetségünkkel azon legyünk, hogy mi általunk az ő nagy neve dicsőítettek es magasztaltassék. Ez az első dolog. Mond immar Christus Urunk: Mind örökkön örökke, &c.

Ez az második dologh, mellyet az könyörgésnek utolsó részében forgatunk. Továbbba, ezzel még valastyuk az Istennek orszagot, hatalmat es dicsőíteget, ez földi Királyoknak es Fejedelmeknek orszagoktul, hatalmoktul, es megtosagoktul. Mert láttyuk, hogy ez földi Fejedelmek noha sokat bírnak, annak-fölötte erősek es nagy megtosagos semeltyek: Mindazon-alatt ezek csak üdö serint valok es elmulandok;

Mert

Mert az mint az Esaiás mondgya *cap. 40.*
 6. Minden test olyan mint az fű, es az ő
 dicsősége mint az mezei virág. De az mi
 Istenünknek orsága, hatalma es dicsősége
 örökke valo. Lásd meg, *Psal. 102. 28.*

TANVSAG.

Vegyűk esünkben azért ianet hogy az
 mi Istenünk közt es ez világi Fejedelmek-
 nek allapattya közt oly nagy külömbfegh
 vagyon, mint az örökke valóság közt, es
 az el mulando dolgok közt. Megh tessük
 ennek igaz volta az elő samlalratot dol-
 gokbol. Erre tanit Idvőzítőnk ebben az
 czikkelyben, holott örökke valo Orságot,
 Hatalmat es Dicsőséget tulajdonit az Sz.
 Istennek. Ez az második dolog-is.

De hogy mondunk vegezetre az kő-
 nyörgesben?

Azt mondgyuk hogy A M E N, mel-
 lyel tellyesegessen be summallyuk es re-
 kesztjük az könyörgést; Mert ez annyit
 esen, mint-ha azt mondanok, hogy Ugy
 legyen.

Tovabba, Ament mondunk az mi kő-
 nyörgesünknek vegen: először, hogy
 meg

meg mutassuk az mi buzgo indulatunkat: Mely nagy bűnünk érint kevantuk az első samlakatot dolgokat.

Másodszor. Hogy vallást tegyünk az mi bizodalunk felől, hogy semmit nem ke-
telkedünk az megh halgatas felől, hanem
tökellestesen el hittük, hogy az Isten az
mi kevaságunkat, igaz igireti es fogada-
sa érint, Szent Fiaert be tellyesíti.

T A N V S A G.

Jegyezzük megh innét; Hogy nem jó
az könyörgesben ketelkedni. Erre tanít
Christus Urunk, *Mat. 21. 22.* mondvan:
Valamit kerendetek el hiven, el vesítek,
Az Szent Pal-is, *Heb. 4. 16.* Jarullyunk,
ugy mond, tellyes bizodalommal az ke-
gyelemnek feki eleiben. Az Szent Jakab-
is, *cap. 1. 6.* holott így szól: Az ki könyö-
rög, hitből kerjen, semmit nem ketelked-
ven. Ugyan ezen dologra intettetünk eb-
ben az utolsó czikkelyben-is, holott az mi
imatfagunknak vegen Ament mondunk.

Intettefsünk azért innét; Hogy tellyes
bizodalommal jarullyunk az kegyelem-
nek feki eleiben, el hiven, hogy az mi
Men-

Meenyei Szent Átyánk , Fiaert az Ur Je-
sus Christust meg halgat. Ennek az mi
Szent Istenünknek , Fiaval es Szent Lel-
kevel egyetemben , legyen örökke
valo dicsőség, hala-das es or-
szágos, Amen.

Ezennek az UR IESUS Christustul tanult
Könyörgésnek rövid magyarázata.

Dicsiret Istennek mind örökke .
A M E N.

*Quid prodest Mun-
dus.
Quid prodest agere Mundus
si non habuerit salutem
Secundus.*

$$\begin{array}{r}
 7 \\
 4 \\
 4 \\
 2 \\
 \hline
 10 \quad 6 \quad | \quad 15 \quad 4 \quad | \quad 2 \\
 \quad \quad \quad | \quad 12 \quad \quad |
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 10 \\
 3 \\
 \hline
 57
 \end{array}$$

10. 34 37.

$$\begin{array}{r}
 20 \\
 2 \quad 30 \\
 5 \quad 30 \\
 2 \quad 24 \\
 \hline
 104 \\
 60 \\
 \hline
 44
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 2 \quad 30 \\
 5 \quad 30 \\
 2 \quad 24 \\
 \hline
 104 \\
 60 \\
 \hline
 44
 \end{array}$$

